

**Міністерство освіти і науки України
Київський національний торговельно-економічний
університет**

*Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису*

ЛІСОГОР ЮРІЙ БОРИСОВИЧ

УДК. 342.951:339.543

ДИСЕРТАЦІЯ

**«АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ МИТНОГО
ОФОРМЛЕННЯ В УКРАЇНІ»**

Спеціальність 081 – Право

Подається на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії.

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ Ю.Б. Лісогор

Науковий керівник

Берлач Анатолій Іванович
доктор юридичних наук, професор

Київ – 2020

АНОТАЦІЯ

Лісогор Ю.Б. **Адміністративно-правове регулювання митного оформлення в Україні.** – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії за спеціальністю 081 (Право) - факультет міжнародної торгівлі та права Київського національного торговельно - економічного університету Міністерства освіти і науки України, Київ, 2020.

Запропонована до уваги дисертаційна робота є одним із перших комплексних наукових досліджень механізму адміністративно – правового регулювання інституту митного оформлення в Україні, після набуття чинності діючим Митним кодексом України з кардинальними змінами, які були внесені до нього в період 2018 - 2020 років, із позначенням проблемних питань правозастосування та представленням можливих шляхів їх вирішення.

У контексті дослідження розглядаються питання визначення місця інституту митного оформлення в загальній структурі митної системи, пошуку шляхів спрощення і уніфікації цього важливого процесу.

У роботі досліджено генезу наукової думки щодо процесу митного оформлення та його складових. Запропоновано системний аналіз правової природи митного оформлення, розглянуто основні принципи, які притаманні цьому правовому явищу. Зроблено висновок, що митна процедура в митному оформленні визначає умови настання результату переміщення товарів через митний кордон. Аргументовано, що митна процедура – не результат, а інструмент правового регулювання.

В процесі дослідження, на основі аналізу існуючих теоретичних положень та результатів практичного правозастосування в діяльності митних органів України встановлено, що до проблемних аспектів адміністративно–правового регулювання митного оформлення слід віднести, в першу чергу, нечітко акцентовану правову позицію щодо митного оформлення, як виокремленого інституту митного права. Похідною від цього є відсутність сталої системи адміністративно правового регулювання цього процесу,

інституційна розмитість меж правового регулювання, ототожнювання з іншими митно - правовими інститутами (митний контроль). Автором запропоновано комплекс заходів направлених на вирішення окреслених проблемних питань.

Зазначено, що інтерполяція окремих положень іноземних правових конструкцій у вітчизняну правову систему приводить іноді до логічних відмінностей у формуванні понятійно - категоріального апарату при побудові власної діючої правової моделі. В теоретичній частині нашого дослідження, разом з науковим аналізом доктринальних засад інституту митного оформлення, обґрунтовано необхідність формування чіткого понятійно-категоріального апарату, що є запорукою розуміння правової природи досліджуемого інституту.

У процесі дослідження надано більш глибокої правової визначеності поняттям: «митна процедура», «митний режим», «митна формальність». Здійснивши дослідження питання співвідношення митно-правових понять, притаманних інституту митного оформлення, зазначено, що поняття «митна формальність» і «митна процедура» відносяться одне до одного, як «частина-ціле». В загальнотеоретичній частині дослідження зроблено акцент на необхідності термінологічної уніфікації існуючого понятійно-категоріального апарату з міжнародною конвенцією про спрощення та гармонізацію митних процедур (Кіотської конвенції), запропоновано кроки до такої уніфікації. З метою усунення непорозумінь щодо визначення та застосування правових дефініцій «митна процедура» та «митний режим», запропоновано в значенні поняття «митний режим» застосовувати поняття «митна процедура».

Зазначено, що нормативні положення митного оформлення, як і інших інститутів митного права, мають високий рівень взаємної детермінації, що створює складності у визначенні меж відповідних внутрішньогалузевих правовідносин. Разом з тим, «митне оформлення» та інші суміжні правові поняття (такі як «митні режими») мають свою предметну відособленість, яка проявляється досить чітко.

Аналіз правових норм, що регулюють суспільні відносини, які виникають при митному оформленні дозволив нам зробити висновок про певну їх

самостійність, тобто є підстави виділити їх в якості взаємопов'язаних правових норм, які регулюють відносно самостійну сукупність суспільних відносин, інакше кажучи - правового інституту митного оформлення.

Досліджено правову природу митного оформлення і його місце в митному праві. Запропонована наступна дефініція: «суть митного оформлення полягає у здійсненні митних процедур, що уособлюють собою сукупність формальностей визначаючих статус товарів для митних цілей і передбачають порядок здійснення цих митних формальностей безпосередньо посадовими особами митного органу, за участі інших суб'єктів митного процесу (перевізників, декларантів, митних брокерів та інших)». Аргументовано, що процедурна форма впорядкування, як в царині матеріального права, так і в площині процесуальної регламентації досліджуваних правовідносин є запорукою ефективності процесу митного оформлення.

У ході дослідження констатовано, що через відсутність спеціального адміністративно - процесуального нормативного матеріалу правова регламентація форм і методів митного оформлення є мінімальною.

Запропоновано вважати процес митного оформлення, разом із складовою процедурою митного декларування - *дозвільним адміністративним провадженням*.

В процесі розгляду доктринальних засад здійснення митного оформлення зроблено наголос на значенні принципів в правовому регулюванні митного оформлення, які відповідають основним засадам державної політики в митній справі. Встановлено, що принципам митного оформлення властива інституціональна залежність. Кожен наступний принцип деталізує попередній, або є похідним від нього.

В процесі дослідження розглянуто питання нормативно правового забезпечення діяльності митних органів. Було зауважено, що реалізація закріпленого за митними органами правоохоронного статусу зустрічається з проблемами, вирішення яких потребує часу та активних творчих пошуків. У першу чергу - це стосується питань нормотворчої діяльності органу законодавчої вдали. Зроблено наголос на дискусійності питання щодо зміни

процесуального статусу митних органів, в частині проведення дізнання у справах пов'язаних з порушенням митних правил.

Зазначено, що з метою розв'язання нагальних проблемних питань, присутніх в сфері боротьби з контрабандою та порушенням митних правил, необхідно усунути правову невизначеність та колізійність норм митного законодавства в царині адміністративної відповідальності за порушення митних правил. Для більш ефективного вирішення зазначених питань, запропоновано наступне: правові норми, що регулюють питання адміністративної відповідальності, в тому числі відповідальності за порушення митного законодавства, які нині містяться в різних кодифікованих збірниках, незалежно від їх відомчої належності, повинні бути об'єднані в єдиному комплексному кодифікованому адміністративно-правовому акті, тобто в Кодексі України про адміністративні правопорушення.

Зважаючи на пріоритетність курсу України на вступ до Європейської спільноти, питання реформування митного законодавства і приведення його до європейських стандартів набуває особливої значущості. Одним із вдалих рішень на цьому шляху, на думку дисертанта, є впровадження в інституті митного оформлення технології «Єдине вікно» та «Електронна митниця».

В процесі дослідження зроблено наголос на тому, що реформування сфери митно - правових відносин можливе лише за умови впорядкування нормотворчої діяльності органів законодавчої та виконавчої влади, безпосередньо правозастосовної діяльності митних органів, що в свою чергу сприятиме розвитку зовнішньоекономічної діяльності, збільшенню товарообігу та підвищенню статусу України як правової держави.

Використовуючи результати проведеного правового аналізу положень адміністративного та митного законодавства, практики його застосування запропоновано авторське визначення адміністративно - правового регулювання механізму митного оформлення: «механізм адміністративно - правового регулювання митного оформлення - це правова категорія, що визначає процес перетворення нормативності митного оформлення, як інституту права, в упорядкованість суспільних відносин, що виникають при митному оформленні,

які в свою чергу регулюються загальними нормами митного права. Іншими словами - правові норми, які регулюють інститут митного оформлення, по суті статичні, а динамічності їм додає саме механізм адміністративно-правового регулювання».

Автором запропоновано використовувати термін «суб'єкт митних правовідносин», як більш дієву характеристику особи, яка за особливих умов стає носієм суб'єктивних юридичних прав та обов'язків у галузі митної справи і бере участь у митних правовідносинах. Зроблено висновок, що правосуб'єктність особи в процесі митного оформлення може бути, як активною, так і пасивною.

З метою забезпечення розвитку міжінституційних зв'язків та забезпечення спеціалізації управлінської діяльності в галузі митної справи (стосовно процесу митного оформлення в тому числі) надано конкретні пропозиції. А саме: в результатах нормотворчої діяльності, в галузі митної справи, необхідно в повній мірі реалізовувати лінійно-функціональний принцип організації державного управління.

На основі результатів правового аналізу адміністративно - процесуального законодавства, норми якого регламентують митне оформлення, здійснено порівняльне дослідження правових моделей митного оформлення (далі - ПММО) ЄС, Японії та України. Зроблено висновок, що ПММО цих країн є національними похідними від загальної універсальної моделі, що представляє собою сукупність інституційно - залежних правових норм і принципів присутніх в рамках міжнародних міжурядових договорів і угод в сфері митного регулювання. Запропоновано авторське визначення ПММО.

В результаті дослідження зроблено висновок, що рецепція в національну правову систему міжнародних правових норм, які регламентують митне оформлення повинна відбуватись виключно із врахуванням національних інтересів України, особливостей вітчизняної правової системи, сучасного стану Української економіки тощо.

Особлива увага була приділена реформаторським питанням закріплення у правових нормах чинного МКУ конвенційних положень, без

яких, на думку автора, неможливо вирішити питання комплексної реформації галузі (і зокрема нормативно - правового забезпечення процесу митного оформлення). Узагальнюючи правовий аналіз досліджуваних питань зазначимо, що реформоване митне законодавство України повинно передбачити в своїх базових нормах митний пост-аудит, як безумовну рамкову складову в архітектурі митного законодавства і зокрема, як принцип організації процесу митного оформлення. Неможливо запровадити ефективну діяльність авторизованого економічного оператора (далі – АЕО) без впровадження діючої системи митного пост-аудиту, що в свою чергу є запорукою створення ефективної системи митного оформлення товарів та транспортних засобів комерційного призначення.

Приймаючи до уваги законотворчі новації в МКУ, в частині правової регламентації діяльності АЕО та нормативної фіксації пост-митного контролю, як правової процедури, автором запропоновано низку пропозицій щодо удосконалення нормативно-правового забезпечення процесу митного оформлення. Запропонована практика дозволить створити ефективну, діючу систему пост-митного контролю та нормативно «розвантажити» МКУ.

Ключові слова: митне оформлення, митний контроль, митний режим, митні формальності, процедура, митний орган, державна митна служба, митне декларування, авторизований економічний оператор, митний пост-аудит, пост-митний контроль.

ANNOTATION

Lisohor Y.B. Administrative and legal regulation of customs clearance in Ukraine. - Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

Dissertation for the PhD degree by specialty 081 (Law) – Faculty of International Trade and Law, Kyiv National University of Trade and Economics, Ministry of Education and Science of Ukraine, Kyiv, 2020.

The represented dissertation is one of the first comprehensive research on the mechanism of administrative and legal regulation of customs clearance procedure in Ukraine, after entering into force of the current Customs Code of Ukraine with

radical amendments, that were consolidated into it through the period of 2018 – 2020, identifying problematic issues on law enforcement and pre-assuming possible ways to solve them.

In the context of the study, the issues of determining the place of customs clearance institute in general structure of the customs system, finding ways to simplify and unify this important process, have been considered.

The genesis of scientific thought concerning the process of customs clearance and its components has been investigated in the represented study. Systematic analysis of the legal nature of customs clearance is proposed for application, as well as the basic principles inherent in this legal phenomenon are considered. It has been concluded that the customs procedure in customs clearance process determines conditions of the movement of goods result across the customs border. It is argued that the customs procedure is not a result, but an instrument for legal regulation.

During the process of research, based on the analysis of existing theoretical provisions and the results of practical law enforcement into activities of customs authorities of Ukraine, it has been established that the problematic aspects of administrative and legal regulation of customs clearance are regarded, first of all, to vaguely emphasized legal position on customs clearance being separate institute of Customs Law. There is the fact, deriving from this, that there is the lack of stable system of administrative and legal regulation of the process under study, as well as some institutional blurring between verges of legal regulation, identification with other customs-legal institutions (customs control). The author proposes a set of measures aimed at solving the outlined problems.

It is noted that the interpolation of certain provisions of foreign legal constructions into the domestic legal system sometimes leads to logical differences within formation of the conceptual and categorical apparatus when constructing its own functional legal model. Within the theoretical part of our study, together with the scientific analysis of the doctrinal principles of customs clearance institute, it's been substantiated the need for a clear conceptually and categorically schemed device, which is the key to understanding the legal nature of the institute.

During the course of research, a deeper legal definition was given to the concepts: "customs procedure", "customs regime", "customs formality". Having studied the relationship between customs and legal concepts inherent into the institution of customs clearance, it is noted that the concepts of "customs formality" and "customs procedure" refer to each other as "part-to-whole". In the general theoretical chapter of the study, emphasis has been placed onto the necessity for terminological unification of the existing conceptual and categorical device with the International Convention on the Simplification and Harmonization of Customs Procedures (Kyoto Convention), together with the steps proposed for such a unification. In order to eliminate misunderstandings regarding determination and application of the legal definitions like "customs procedure" and "customs regime", it is proposed to use the concept of "customs procedure" in the meaning of the term "customs regime".

It's been also noted that the normative provisions of customs clearance, as well as other institutions of customs law, bear to have high level of mutual determination, which creates difficulties defining verges for the relevant intra-industry legal relations. However, "customs clearance" and other related legal concepts (such as "customs regimes") have their own substantive deviation, which seems to be manifested quite clear.

Analysis of legal norms governing public relations that arise during customs clearance allowed us to conclude that they have particular independence, i. e. there are grounds to distinguish them as interrelated legal norms governing relatively independent complex of public relations, in other words – legal institution of customs clearance.

The legal nature of customs clearance and its place in customs law is studied. The following definition is proposed: "the essence of customs clearance is the implementation of customs procedures, which represent totality of formalities determining the status of goods for customs purposes and provide for the implementation of these customs formalities directly by customs officials, with the participation of other subjects of customs process (carriers, declarants, customs brokers and others)".

It is argued that the procedural form of streamlining, both in the field of substantive law and in the field of procedural regulation of the legal relationship under investigation is a guarantee of the effectiveness of the customs clearance process. During the course of research, it has been stated that due to the lack of special administrative-procedural normative material the legal regulation of customs clearance forms and methods is minimal.

The emphasis is put onto the importance of the procedural form of customs clearance. It is proposed to consider the process of customs clearance, together with the procedure component like customs declaration as the permitting administrative proceedings.

In the process of the doctrinal principles consideration of customs clearance, emphasis was placed onto the importance of principles within the legal regulation of customs clearance, which correspond to the basic principles of state policy in customs matters. It has been established that the principles of customs clearance are inherent to institutional dependence. Each subsequent principle characterizes the previous one in detail, or the ones derived from it.

During the course of the research, the issues of normative legal securement for activity of customs authorities have been under particular consideration. It's been noted that the implementation of the law enforcement status assigned to the customs authorities faces problems that require time and active creative investigations. First of all, it concerns the issues of normative activity of the legislative body. The emphasis has been applied onto the debatable issue on changing the procedural status of customs authorities, in terms of conducting inquiries through the cases related to violations of customs regulations.

It is noted that in order to address the pressing issues evident in the fight against smuggling and violation of customs rules, it is necessary to eliminate legal uncertainty and conflicts within customs legislation on the field of administrative liability for customs rules violation. To solve these issues more effectively, the following step has been proposed: the legal rules governing administrative liability, including liability for violations of customs legislation, which are currently contained in various codified collections, regardless of their departmental affiliation, they

should be combined into a single comprehensive codified administrative legal act, i. e. included into the Code of Ukraine on Administrative Offenses.

Regarding the priority of Ukraine's course to join the European Community, the issue of reforming customs legislation and bringing it into line with European standards is being of particular importance nowadays. One of the successful solutions in this way, according to authors opinion, is the introduction of the "Single Window" and "Electronic Customs" technology into the institute of customs clearance.

The study emphasis is also focused on the customs reform in regards of legal relations possible only if the regulation of legislative and executive authorities, direct law enforcement activities of customs authorities, which in its turn is to contribute to the development of foreign economic activity, increasing trade circulation and raising the status of Ukraine as the legal state.

Using the results of the legislative analysis of the provisions of administrative and customs legislation, the practice of its application, the author's definition of administrative and legal regulation of the customs clearance mechanism is proposed as follows: "the mechanism of administrative and legal regulation of customs clearance is the legal category that determines the process of customs clearance rights, in the orderliness of social relations arising from customs clearance, which in turn are governed by the general rules of customs law. In other words, the legal norms that regulate the institution of customs clearance are essentially static, and the mechanism of administrative and legal regulation adds dynamism to them."

The author also proposes to use the term "subject of customs legal relations" as more effective characteristic of a person, who being under special conditions, becomes the bearer of subjective legal rights and obligations in the field of customs and participates in customs legal relations. It is concluded that the legal subjectivity of a person during the process of customs clearance can be both active and passive.

In order to ensure the development of inter-institutional relations and to consolidate specialization of management activities in the field of customs proceedings (including the process of customs clearance) some particular propositions have been offered, namely: within the results of rule-making activities as

well as in the field of customs it is necessary to implement the linear-functional principle of public administration in the whole.

Having grounded onto the results of the legal analysis of the administrative-procedural legislation, the norms of which regulate customs clearance process, a comparative study of the customs clearance legal models (hereinafter – CCLM) of the EU, Japan and Ukraine has been carried out. It is concluded that the CCLM of these countries are national derivatives from the general universal model, which is being a set of institutionally dependent legal norms and principles evident within the framework of international intergovernmental agreements and contracts in the field of customs regulation. The author's definition of CCLM is also presented in the work.

As a result of the study it has been concluded that the reception of international legal norms governing customs clearance into the national legal system should take place exclusively regarding national interests of Ukraine, bearing in mind peculiarities of the domestic legal system, current state of the Ukrainian economy and many more.

Particular attention has been paid to the reformation issues consolidated into the legal norms of the current ICU convention provisions, without which, in the author's opinion, it is impossible to solve the issue of comprehensive reform of the industry (and in particular regulatory-legal support of customs clearance process). Summarizing the legal analysis of the studied issues, we note that the reformed customs legislation of Ukraine should provide customs post-audit in its basic rules as unconditional framework component within the architecture of customs legislation and, in particular, being the principle of customs clearance proceedings. It is impossible to implement the effective activity of an authorized economic operator (hereinafter – AEO) without implementation of existing system of customs post-audit, which in its turn is being the key point for creation of effective system of customs clearance of goods and commercial vehicles.

Taking into account legislative innovations in the ICU, in terms of legal regulation of AEO and regulatory fixation of post-customs control as a legal procedure, the author suggested a number of proposals to improve the regulatory and legal support of the customs clearance process. The proposed practice is to allow to

establish an effective relevant system of post-customs control and to "unload" ICU through regulatory proper way.

Key words: *customs clearance, customs control, customs regime, customs formalities, procedure, customs authority, state customs service, customs declaration, authorized economic operator, customs post-audit, post-customs control.*

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ.

Праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Лісогор Ю. Б. Окремі питання декларування, як основної складової митного оформлення. *Південноукраїнський правничий часопис Одеського державного університету внутрішніх справ.* 2019. № 3. С. 20-23

2. Лісогор Ю. Б. Адміністративна відповідальність за порушення митних правил. *Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки.* 2017. №3. С. 110-117

3. Лісогор Ю. Б. Адміністративно-правове регулювання митного оформлення в Україні: Монографія (науково практичне дослідження). Ріга: Видавництво LAP LAMBERT Academic Publishing, 2018. 79 с.

4. Берлач А. І., Лісогор Ю. Б. Правова природа та принципи митного оформлення в Україні: *Сучасний стан та перспективи розвитку митних правовідносин в Україні:* колективна монографія / Дніпро: Видавничий дім «Гельветика», 2018. С. 272, 188 с. (Особистий внесок – збір матеріалів дослідження, здійснення методологічної частини дослідження, написання статті і формулювання висновків).

5. Лісогор Ю. Б. Усовершенствование административно - процессуального законодательства, нормы которого регламентируют таможенное оформление в Украине. *Leges Si Viata.* 2019. №5/2(329) С. 113.

6. Лісогор Ю. Б., Берлач А. І. The use of the international legal practice in the implementation of customs clearance in Ukraine (Використання міжнародної правової практики в здійсненні митного оформлення в Україні). *Legislation of EU countries: History, shortcomings and prospects for the development:* колективна монографія: Франкфурт-на-Одері: Izdevnieciba «Baltija Publishing». 2019. С. 360

(Особистий внесок – збір матеріалів дослідження, виконання аналітичної частини дослідження, осмислення результатів).

7. Lisohor Y.B. Customs inspection of goods and vehicles for commercial purposes as a form of customs control in the system of customs law of Ukraine. *European Reforms Bulletin*, Founded and edited by Centre for European Reforms Studies, a.s.b.l. Grand Duchy of Luxembourg. 2020. №1. P.36.

Опубліковані праці,

які засвідчують наукову апробацію результатів:

8. Лісогор Ю. Б. Правова природа митного оформлення в Україні. *Науковий потенціал та перспективи розвитку юридичної науки: тези доп. Міжнародн. наук.-практ. конф., Запоріжжя, 17-18. бер. 2017 р. Запоріжжя, 2017. С. 59.*

9. Лісогор Ю. Б. Контроль за переміщенням товарів подвійного призначення. *«Молодіжна військова наука» у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка. тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф., Київ, 28. квіт. 2017 р. Київ, 2017. С. 134.*

10. Лісогор Ю. Б. Генеза поняття «митні формальності». *Сервісна економіка в умовах глобальної конкуренції: правовий та інституційний виміри: тези доп. Міжнародн. наук.-практ. конф., Київ, 15. лист. 2017 р. Київ, 2017. С. 406-410.*

11. Лісогор Ю. Б. Особливості митного оформлення дипломатичної пошти та консульської валізи. *Молодіжна військова наука» у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка. тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф., Київ, 24. лист. 2017 р. Київ, 2017. С. 306.*

12. Лісогор Ю. Б. Генеза наукової думки щодо сутності та змісту процедур у митній справі. *Сучасне державотворення та правотворення: питання теорії та практики: тези доп. Міжнародн. наук.-практ. конф., м. Одеса, 13-14 груд. 2019 р. Одеса, 2019. С. 31–34.*

13. Лісогор Ю. Б. Окремі аспекти здійснення митного оформлення при застосуванні принципу «єдиного вікна». *Правове регулювання суспільних*

відносин в умовах демократизації української держави тези доп. Міжнародн. наук.-практ. конф., Одеса, 10-11. квіт. 2020 р. Одеса, 2020. С. 118.

**«АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ МИТНОГО
ОФОРМЛЕННЯ В УКРАЇНІ»**

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	18
ВСТУП.....	19
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПРОЦЕДУРИ МИТНОГО ОФОРМЛЕННЯ.....	29
1.1.Генеza наукової думки щодо сутності та змісту процедур в митній справі.	29
1.2.Правова природа та принципи митного оформлення в Україні.....	43
1.3.Митні формальності як етапи процедури митного оформлення.....	62
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1.....	77
РОЗДІЛ 2. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ЗДІЙСНЕННЯ МИТНОГО ОФОРМЛЕННЯ В УКРАЇНІ.....	81
2.1. Поняття та зміст адміністративно-правового механізму здійснення митного оформлення.....	81
2.2. Адміністративно-правові методи та форми реалізації процедури митного оформлення в Україні.....	96
2.3. Декларування як основна складова процедури митного оформлення в Україні.....	110
2.4. Забезпечення законності при здійсненні митного оформлення в Україні.....	127
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2.....	149
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ МИТНОГО ОФОРМЛЕННЯ В УКРАЇНІ.....	153
3.1. Міжнародний досвід організації та здійснення митного оформлення.....	153
3.2. Шляхи удосконалення процедури митного оформлення в	

Україні.....	168
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3.....	187
ВИСНОВКИ	190
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	198
ДОДАТКИ	218

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

- АСАУР-Автоматизована система аналізу та управління ризиками;
АСМО-Автоматизована система митного оформлення;
АЕО-Авторизований економічний оператор;
ВМД-Вантажна митна декларація;
ВМО-Всесвітня митна організація;
ВРУ-Верховна Рада України;
ВСУ-Верховний Суд України;
ГАТТ-Генеральна угода з тарифів і торгівлі;
ДМСУ-Державна митна служба України;
ДФСУ-Державна фіскальна служба України;
ЄАД-Єдиний адміністративний документ;
ЄС-Європейський Союз;
ЗЕД-Зовнішньоекономічна діяльність;
КМУ-Кабінет міністрів України;
КПК-Кримінальний процесуальний кодекс України;
МАПР-Механізм адміністративно-правового регулювання;
МВФ-Міжнародний валютний фонд;
МД-Митна декларація;
МК-Митний кодекс;
МКУ-Митний кодекс України;
МО-Митне оформлення;
МФУ-Міністерство фінансів України;
ПД-Попередня декларація;
ПДВ-Податок на додану вартість;
ПКМУ-Постанова Кабінету Міністрів України;
ПММО-Правова модель митного оформлення;
ПМП-Порушення митних правил;
СОТ-Світова організація торгівлі;
ТПП-Торгово-промислова палата;

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Сучасний етап розвитку економіки характеризується для України постійним збільшенням обсягів та розширенням географії міжнародної торгівлі, поглибленням впливу зовнішньоекономічних чинників на національну економіку, необхідністю зняття запобіжних тарифних та нетарифних засобів захисту внутрішніх ринків. Відбувається поглиблена консолідація національної правової системи регулювання зовнішньоекономічної діяльності із міжнародними інститутами.

Нажаль, стала практика правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності України спрямована скоріше не на довгострокову перспективу, а в більшій мірі на пошук шляхів виходу із кризових ситуацій, тому така діяльність часом не дає очікуваних результатів.

Митна справа є однією із важливіших складових регулювання зовнішньоекономічної діяльності України. Проте необхідно зазначити, що крім митно-тарифного та нетарифного методів регулювання ЗЕД підвищеної уваги вимагає митно-правовий інструментарій. Одним із ключових інститутів митної справи є митне оформлення. Складність та недостатня правова врегульованість цього процесу неодноразово були об'єктом критики.

Отже, на нашу думку, організація транспарентного і ефективного процесу митного оформлення має безпосереднє відношення до створення сприятливого середовища для розвитку зовнішньоекономічної складової економіки України.

Окремі наукові аспекти митного оформлення вивчалися такими вченими, як С.С. Алексєєв, Ю.П. Битяк, І.Г. Бережнюк, К.Г. Борисов, І.В. Бойко, А.Д. Войцещук, Р.В. Дзугаєв, Є.В. Додін, Л.М. Ентін, Д.О. Єршов, С.С. Жамкочьян, А.Т. Комзюк, Ю.Д. Кунєв, П.В. Пашко, Д.В. Приймаченко, К.К. Сандровський, Ю.А. Тихомиров, С.В. Дегтярьова, Д.С. Цаліна та інші.

Загальним науково-теоретичним підґрунтям для досліджуваної проблеми послужили роботи таких вітчизняних і зарубіжних вчених у галузях теорії

права, теорії державного управління, адміністративного права, митного права: В.Б. Авер'янова, О.Ф. Андрійко, А.І. Берлача, Б.М. Габричидзе, В.М. Гаращука, Т.О. Гуржія, Ю.М. Дьоміна, В.П. Колісника, В.К. Колпакова, Т.О. Коломоєць, А.В. Кольбенка, О.В. Кузьменко, М.П. Кучерявенка, А.В. Мазура, В.Я. Настюка, В.І. Олефіра, В.В. Прокопенка, М.М. Тищенко, Ю.С. Шемшученка, П.М. Шеремети, М.Г. Шульги та інших.

Вітчизняний науковець, д.е.н. І.Г. Бережнюк у монографії «Актуальні питання теорії та практики митної справи» приділив увагу правовим аспектам формування понятійно-категоріального апарату в сфері класифікації факторів ризику, розробці профілів ризиків, застосування системи аналізу і управління ризиками при здійсненні митного оформлення[187]. Тим самим він підкреслив важливість подальшої систематизації елементів понятійно-категоріального апарату, що відображають зміст правових відносин у цій галузі.

У своїй дисертаційній роботі «Порядок митного оформлення товарів при їх переміщенні через митний кордон України», к.ю.н. Д.С. Цаліна провела комплексне дослідження митного оформлення [28]. Однак, зазначене дисертаційне дослідження проведено на основі аналізу правових норм Митного кодексу України (далі МКУ) 2002 року.

Зазначемо, що наукові дослідження, які дотичні питань митного оформлення в аспекті діючої редакції МКУ зосереджувались переважно на висвітленні окремих митних процедур. На нашу думку, недостатньо уваги приділялось висвітленню специфічних засад та методів таких митно-правових інститутів як митне оформлення і митний контроль. Дослідження ролі конвенційних принципів у правовому регулюванні митного оформлення проводилось скоріше у загальному вигляді.

Оціночний аналіз ефективності правових інструментів регулювання митного оформлення вказує на необхідність більш чіткого визначення місця досліджуемого правового інституту в системі митного законодавства.

На нашу думку, є необхідність подальшого вивчення і систематизації існуючих наукових поглядів щодо досліджуємої тематики. Вважаємо необхідним проведення більш глибокого та комплексного аналізу

організаційно-правових засад митного оформлення саме, як форми адміністративного провадження, на підставі дослідження генези відповідних правових норм і порівняння із загальноновизнаними міжнародними стандартами.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами. Дисертаційна робота виконана на кафедрі адміністративного, фінансового та інформаційного права факультету міжнародної торгівлі та права Київського національного торговельно-економічного університету, відповідно до бюджетної теми: «Міжнародне право в епоху глобалізації» (термін виконання теми: I кв. 2016р. – I кв. 2021 р.) державний реєстраційний номер 0115U006503, яка виконується в Київському національному торговельно-економічному університеті.

Тему дисертаційної роботи було затверджено рішенням Вченої ради факультету міжнародної торгівлі та права Київського національного торговельно-економічного університету, протокол № 6 від 24.11.2016 року.

Тема дисертаційного дослідження сформульована відповідно до вимог законів України «Про зовнішньоекономічну діяльність», «Митний кодекс України», «Про електронні документи та електронний документообіг».

Напрями дослідження корелюються з Комплексною програмою розбудови державного кордону України (постанова Кабінету Міністрів України від 19 січня 1995 року № 38), Стратегією розвитку системи управління ризиками у сфері митного контролю на період до 2022 року (розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2017 року № 978-р).

Мета і завдання дослідження. *Мета* даної роботи полягає в тому, щоб на основі аналізу теоретичних розробок, положень галузевого законодавства з урахуванням внесених змін, узагальнення правозастосовної та судової практики, відповідного вітчизняного та зарубіжного досвіду запропонувати концептуальний підхід до вирішення проблеми вдосконалення механізму адміністративно-правового регулювання митного оформлення в Україні, як однієї з важливих складових зовнішньоекономічної діяльності української держави, а також надання науково обгрунтованих пропозицій, спрямованих на удосконалення правового регулювання інституту митного оформлення в Україні.

Визначена мета обумовила вирішення наступних *завдань* дослідження:

- охарактеризувати генезу наукових поглядів вітчизняних та зарубіжних вчених щодо сутності та змісту процедур у митній справі;
- з'ясувати правову природу митного оформлення в Україні як об'єкта адміністративно-правового регулювання;
- охарактеризувати елементи механізму адміністративно – правового регулювання митного оформлення в Україні, зокрема проаналізувати й виявити особливості принципів які притаманні митному оформленню та удосконалити підхід до їх класифікації;
- з'ясувати правову сутність митних формальностей та визначити їх класифікацію;
- розкрити зміст та виявити особливості адміністративно-правового регулювання митного оформлення в Україні;
- розкрити особливості адміністративно-правових методів митного оформлення а також форм його реалізації;
- дослідити процедуру митного декларування і з'ясувати його місце в інституті митного оформлення, як умову переміщення через митний кордон України товарів і транспортних засобів комерційного призначення;
- розкрити зміст засобів правового регулювання, щодо забезпечення законності при здійсненні митного оформлення в Україні і проаналізувати форми його реалізації;
- вивчити міжнародний досвід правової регламентації та змісту адміністративно-правового регулювання правовідносин у сфері митного оформлення та з'ясувати можливості його використання в Україні;
- розробити концептуальні основи удосконалення механізму адміністративно-правового регулювання митного оформлення в Україні, що передбачає формування та реалізацію системи правових й організаційних заходів, здійснюваних повноважними суб'єктами;

Інформаційну та емпіричну основу дослідження становлять акти вітчизняного законодавства, результати наукових досліджень фахівців в галузі адміністративного права, узагальнена практика митних органів в площині

проведення митного оформлення, наукові публікації в галузі права, наукові дисертації та автореферати із зазначеної тематики, довідкові матеріали, зведена статистична інформація, тощо.

Об'єктом дослідження виступають суспільно-правові відносини, що виникають у процесі адміністративно-правового регулювання митного оформлення в Україні.

Предметом дослідження є адміністративно-правове регулювання митного оформлення в Україні.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження становлять загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання. Безпосередньо, у роботі використані такі наукові методи: 1) історичний, що надав можливість дослідити у хронологічній послідовності особливості виникнення, формування та розвитку інституту митного оформлення, дослідити генезу наукової думки щодо змісту процедур у митній справі (підрозділ 1.1-1.2.); 2) формально-логічний метод дозволив зробити уточнення понятійно-категоріального апарату (підрозділ 1.2., 1.3., 2.1); 3) порівняльного правознавства, який використано під час зіставлення окремих елементів правових конструкцій, які властиві інституту митного оформлення в різних країнах із сталими правовими системами (підрозділи 3.1-3.2); 4) метод аналізу і порівняння, за допомогою яких було досліджено правові норми, які властиві інституту митного права, в їх єдності та взаємозв'язку, а також було здійснено аналіз науково-інформаційної бази, який дозволив сформулювати авторську точку зору відносно місця інституту митного оформлення в загальній системі адміністративного права (розділи 2-3); 5) статистичний; та 6) системний, що були застосовані під час узагальнення наукових матеріалів (підрозділ 3.1., 3.2.) та інші.

Наукова новізна результатів дослідження полягає в тому, що запропонована дисертаційна робота є одним із перших комплексних наукових досліджень інституту митного оформлення в Україні після набуття чинності діючим Митним кодексом України, з кардинальними змінами які були внесені до нього в період 2018 - 2020 років, із позначенням проблемних питань правозастосування та представленням можливих шляхів їх вирішення. В

дослідженні обґрунтовано низку наукових положень та висновків, запропонованих особисто автором. До найсуттєвіших здобутків, які виносяться на захист, відносяться:

Уперше:

- запропоновано доктринальні засади механізму адміністративно-правового регулювання митного оформлення в Україні, що в свою чергу передбачає розбудову нормативно-правової бази, уточнення суб'єктного складу осіб, які є учасниками митно-правових відносин, а також напрацювання необхідних інструментів регуляторного впливу та вдосконалення механізму законодавчої регламентації;

- сформульовано авторське визначення поняття «митне оформлення», під яким слід розуміти здійсненні митних процедур, уособлюючих собою сукупність формальностей визначаючих статус товарів для митних цілей і передбачаючих порядок здійснення цих митних формальностей безпосередньо посадовими особами митного органу за участі інших суб'єктів митного процесу (перевізників, декларантів, митних брокерів та інших);

- визначено поняття правової моделі митного оформлення яку можна вважати обсягом правових норм, що утворюють процесуальний механізм здійснення митних процедур, спрямованих на поміщення товарів і транспортних засобів комерційного призначення у конкретний митний режим.

- запропоновано практичні рекомендації щодо вдосконалення правових норм чинного митного законодавства, що сприятиме підвищенню ефективності здійснення митного оформлення.

Удосконалено:

- положення що «митна формальність» і «митна процедура» відносяться одне до одного, як «частина - ціле» і в цьому співвідношенні митні формальності виступають в якості правового інструменту, який дозволяє визначати і фіксувати фактовий склад митної процедури;

- підхід щодо розгляду митного декларування в якості різновиду адміністративного дозвільного провадження, здійснюваного митним органом у спосіб і в порядку визначеним законодавством, в процесі якого здійснюється

безпосередня передача, збереження і обробка необхідної інформації про переміщені товари і транспортні засоби комерційного призначення;

- підхід до визначення форм забезпечення законності при здійсненні митного оформлення в Україні у вигляді системи, де основною формою є державний контроль, якій має зовнішню форму, що включає: президентський контроль, контроль органів законодавчої влади (представницький контроль), контроль органів виконавчої влади, контроль органів судової влади, прокурорський нагляд, і внутрішню форму, що включає контроль з боку вищих митних органів, юридичної служби ДМС України, інші види внутрішньовідомчого контролю.

- положення, що поряд із загальними принципами адміністративно-правового регулювання, необхідним є врахування також спеціальних, зокрема: принципу необхідності поглибленої цифрової трансформації процесів пов'язаних з митним оформленням, принципу уніфікації форм митного контролю та митного оформлення із інструментами, які використовуються в митній практиці ЄС, принципу впровадження електронних комунікацій між суб'єктами митного оформлення і митними органами, під час здійснення митного оформлення. Перенесення акцентів, у взаємодії між суб'єктами митного оформлення і митними органами, на розбудову партнерських відносин із законослухняними представниками ділової спільноти.

Дістали подальшого розвитку:

- обґрунтування, що процедура в митному оформленні виступає в якості інструменту правового регулювання і визначає не результат, а умови настання результату переміщення товарів через митний кордон;

- розуміння того, що Українська правова модель митного оформлення не встановлює унікального механізму реалізації матеріальних правових норм, яка б істотно відрізнялась від аналогічних правових моделей інших держав, рецепція в національну правову систему міжнародних правових норм, які регламентують митне оформлення, повинна відбуватись виключно із врахуванням національних інтересів України, особливостей вітчизняної правової системи, сучасного стану Української економіки;

- положення, що здійснення митного оформлення можна визначити як вчинення дій з необхідною для митних цілей інформацією про переміщувані товари і транспортні засоби комерційного призначення, подальший розвиток інституту митного оформлення можливий лише за умови впровадження сучасних інформаційних технологій;

- положення про необхідність вдосконалення організаційних засад адміністративно - правового регулювання митного оформлення в Україні, яке передбачає необхідність в повній мірі реалізовувати лінійно - функціональний принцип організації державного управління в галузі митної справи, що допоможе забезпечити розвиток міжгалузевих зв'язків між митними органами та іншими суб'єктами владних повноважень, надасть можливість вирішити питання, що мають спільне значення для різних підрозділів митного органу, які задіяні у процесі здійснення митного оформлення;

- положення стосовно можливості використання в Україні міжнародного досвіду митного оформлення та необхідності ефективного впровадження конвенційних положень міжнародних законодавчих актів, в галузі митної справи, щодо яких Україна має обов'язання.

Практична значущість результатів дослідження. Викладені в дисертаційному дослідженні висновки та практичні рекомендації використані:

- *у науково-дослідній сфері*- у науково-дослідній сфері – при виконанні науково-дослідної роботи «Міжнародне право в умовах глобалізації» (номер державної реєстрації 0115U006503) (довідка Київського національного торговельно-економічного університету №1177/24 від 11.06.2020).

- *у правотворчому процесі*- у процесі розробки і вдосконалення митного законодавства, зокрема – чинного МКУ. (акт про впровадження Комітету з питань антикорупційної політики Верховної Ради України від 12.06.2020 р.)

- *у навчальному процесі*- впроваджені у навчальний процес Інституту післядипломної освіти Київського національного університету імені Тараса Шевченка, використовуються при підготовці та викладанні навчальних курсів з «Адміністративне право України», «Актуальні проблеми адміністративного права», «Фінансове право» (акт про впровадження Інституту післядипломної

освіти Київського національного університету імені Тараса Шевченка від 05.06.2020 р.).

Апробація результатів дисертаційного дослідження. Основні здобутки і результати дисертаційного дослідження були обговорені на міжкафедральному семінарі кафедри адміністративного, фінансового та інформаційного права КНТЕУ та отримали позитивні відгуки.

Висновки і окремі положення дисертаційного дослідження доповідались на:

- Міжнародній науково-практичній конференції Правове регулювання суспільних відносин в умовах демократизації української держави (м. Одеса, 10-11 квітня 2020 р.);

- Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих вчених, ад'юнктів, слухачів, курсантів і студентів «Молодіжна військова наука» (Київ, 24 листопада 2017 р.);

- Міжнародній науково-практичній конференції «Науковий потенціал та перспективи розвитку юридичної науки» (м. Запоріжжя, 17-18 березня 2017р);

- Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих вчених, ад'юнктів, слухачів, курсантів і студентів «Молодіжна військова наука» (Київ, 28 квітня 2017 р.);

- Міжнародній науково-практичній конференції «Сервісна економіка в умовах глобальної конкуренції: правовий та інституційний виміри» (Київ, 15 листопада 2017 р.);

- Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасне державотворення та правотворення: питання теорії та практики» (м. Одеса 13-14 грудня 2019 р.)

Публікації. Основні положення і висновки дисертаційного дослідження викладені у:

- 1-й науковій статті англійською мовою у періодичному науковому виданні держави ЄС (Люксембург);

- 1-й науковій статті російською мовою у періодичному науковому виданні іншої держави (Молдова);

- 3-х монографіях (одна видана англійською мовою);
- 2-х наукових статтях, опублікованих у вітчизняних фахових виданнях.

А також, у 6-ти тезах доповідей на вітчизняних та міжнародних науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг дисертації визначені завданнями, метою і предметом наукового дослідження, складаються із анотації, вступу, 3-х розділів, що поділені на 9-ть підрозділів, переліку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертаційного дослідження становить - 217 сторінок, з яких основний текст – 180 сторінок. Перелік використаних джерел становить 190 найменувань.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПРОЦЕДУРИ МИТНОГО ОФОРМЛЕННЯ

1.1. Генеза наукової думки щодо сутності та змісту процедур в митній справі.

Еволюція міжнародних економічних відносин набирає стрімких обертів на загальному фоні процесів глобалізації, які відбуваються в сучасному світі. Змінюються як об'єктивні так і суб'єктивні складові цих відносин.

Правові засади здійснення міжнародної торгівлі більшою мірою спираються на конвенційні принципи. Учасники міжнародних економічних відносин беруть на себе обов'язання щодо лібералізації національної політики в царині здійснення митних процедур і як результат, зниження національних регулятивних бар'єрів щодо доступу товарів та послуг на внутрішні ринки.

Динаміка інтеграційних процесів, що стрімко протікають у сучасному світі, визначає особливу важливість формування і розвитку нового рівня зовнішньоторговельних зв'язків України із країнами світу, що в свою чергу зумовлює потребу в приведенні правових засад державної митної справи у відповідність з загальновизнаними міжнародними нормами та правилами.

Одним із актуальних питань на шляху реформування митниці є побудова ефективної системи митного регулювання.

Євроінтеграційний вектор розвитку нашої держави обумовлює необхідність подальшого вдосконалення законодавчих і нормативних актів. Потребує затвердження дорожня карта адаптації вітчизняного митного законодавства до законодавства ЄС. Є нагальна необхідність впровадження в національну систему законодавства імплементаційних і делегованих положень Митного кодексу ЄС, орієнтуючись при цьому на Рамкові стандарти безпеки та полегшення всесвітньої митної організації та Митні прототипи ЄС.

Проте, така правотворча діяльність повинна здійснюватися виважено і прагматично. Впроваджуючи дійсно передові і ефективні правові інструменти необхідно не втрачати при цьому найкращі здобутки вітчизняної юридичної науки і сталий досвід правозастосування.

Нажаль, на сьогоднішній день склалась практика, за якої наші законодавці в творчому процесі, підчас йдуть по шляху прямого запозичення, як окремих правових формул, так і цілих статей законодавства інших країн без врахування особливостей вітчизняної правової системи та вже існуючої архітектури правовідносин в галузі митної справи.

Інтерполяція окремих положень іноземних правових конструкцій у вітчизняну правову систему приводить іноді до логічних відмінностей у формуванні понятійно-категоріального апарату при побудові власної діючої правової моделі.

Задача вітчизняних науковців - відслідковувати такі протиріччя, та надавати законодавцю рекомендації, щодо логічної і виваженої побудови, впровадження та удосконалення системи законодавчих та нормативно-правових актів.

Слушним із цього приводу є міркування вітчизняного науковця В.І. Царенко, якій в своїй науковій статті «Митні процедури: ознаки та поняття» вказав на певні суперечності, щодо поняття та змісту правових норм, викладених у розділі V Митного кодексу України (далі МКУ) «Митні режими» та у інших статтях МКУ, зокрема щодо розуміння понять «митні процедури» та «митні режими» [1].

На сьогодні, більшість митних процедур, що їх використовує вітчизняна митна система, скоріше виконують роль не зручних правових інструментів у митному регулюванні, а адміністративних бар'єрів на шляху здійснення зовнішньоекономічної діяльності.

На рівні загальнотеоретичного визначення, поняття «процедура», «митна процедура», «митний режим» вивчались вченими: Р. С. Алімовою, І. Г. Бережнюком, А. С. Васильєвою, Б. Н. Габричидзе, В. М. Горшеньовим, Є. В. Додіной, П. В. Пашко, Д. В. Приймаченко, В. І. Царенко та іншими науковцями.

Загальним науково-теоретичним підґрунтям для досліджуваної проблеми послужили роботи таких вітчизняних і зарубіжних учених у галузях теорії права, теорії державного управління, адміністративного права, митного права:

В.Б. Авер'янова, О.Ф. Андрійко, А. І. Берлача, Ю.П. Битяка, В.М. Гаращука, Т.О. Гуржія, Ю.М. Дьоміна, В.П. Колісника, В.К. Колпакова, Т.О. Коломоєць, А.В. Кольбенка, О.В. Кузьменко, М.П. Кучерявенка, А.В. Мазура, В.Я. Настюка, В.І. Олефіра, В.В. Прокопенка, М.М. Тищенко, Ю.С. Шемшученка, П.М. Шеремети, М.Г. Шульги та ін.

Доречі, поняття «процедура» - (французьке *procedure*, від латинського *procedo* - просуваюсь) зазначає встановлений порядок ведення, розгляду будь-якої справи (наприклад, судова процедура) [179].

Аналізуючи історичні етапи розвитку поняття «процедура» дослідник Крашенинникова І. А. зазначає той факт, що в V-VI ст. в Римських канонах права процедура мала форму державної управлінської діяльності, більшою мірою це мало відношення до господарчої діяльності і сфери торгівлі. Доречі, зазначає автор, в XII розділі Кодекса Юстиніана, (534 р. н.е.), було процедурно визначено механізм законотворчої діяльності у Сенаті [2].

В своєму навчальному посібнику «Правова система Англії», Романов А.К. зазначає, що у 1845 р. німецький дослідник в галузі права Карл Фридрих Вільгельм Гербер, у своїй монографії «*System des deutschen Privatrechts*», порівнюючі системи римського і німецького права визначав державне управління як особливу форму діяльності, що процедурно регламентована правовими приписами, виокремлюючи таке поняття, як управлінська процедура. В системі Вікторіанського права XX ст. процедура визначала особливий порядок вчинення процесуальних дій, що застосовується у нормотворчій діяльності. Окреме місце у Європейській правовій системі XII-XIII ст. займала судова процедура. [3].

Колектив авторів навчального посібника «Адміністративне державне управління в країнах Заходу: США, Великобританії, Франції, Німеччині» зазначає, що за часів Французької революції, 10 жовтня 1793 р. декретом «Про комітет громадської безпеки» було створено відповідний орган виконавчої влади Конвенту. В положенні про діяльність Комітету, процедура визначається як вид наглядової діяльності, що здійснюється державними органами Республіки [4].

Аналізуючи генезу поняття «процедура» можемо зробити висновок, що національні правові системи в Європі середовіччя дотримувались певної парадигми у визначенні досліджуємого поняття.

Дослідник Виноградов С.Н. аналізуючи правову систему США у XVIII-XIX ст. зазначає, що правове визначення процедури, як виду правової діяльності було сформовано під впливом розвитку економіки і необхідністю впорядкування майнових прав власників на землю та промислові об'єкти. Розвиток судової системи США надав правове визначення поняттю судової процедури, як процесуальному елементу у вирішенні судових спорів. [5].

Досліджуючи проблему адміністративної юстиції, Громова Н.В. визначає, що розуміння процедури, як правової категорії в Європі XIX ст. головним чином завдячує розвитку саме судової системи, тому в правовому сенсі процедура визначається саме як судова процедура, яка регламентує судовий адміністративний процес. Як приклад науковець наводить: Закон Австрії 1875р. «Про адміністративні суди»; Закон Італії 1889 р. «Про адміністративне судочинство» [6].

Видатний науковець С.К. Гогель в своїй праці узагальнює світовий досвід правової судової науки. Він пропонує сучасне розуміння процедури, як продукт еволюційного процесу в царині судової юриспруденції. [7].

Із середини XX сторіччя була сформована наукова парадигма, яка пропонувала уявлення щодо процедури як послідовності здійснення певних адміністративних дій та операцій, де кожна наступна дія була юридично логічною до попередньої. Обов'язковою умовою здійснення юридичних процедур є присутність суб'єктів юридичного процесу, до яких можуть відноситись як представники судової гілки влади так і посадові особи виконавчої влади так (і) приватні особи, учасники законодавчого процесу. Саме такої точки зору дотримується французький дослідник П. Сандевуар [8].

Слід зазначити, що процедура, як правове поняття було поза увагою сучасної юридичної науки. Лише розвиток правової науки в площині процесуальної складової наповним це поняття правовим змістом. Особлива

роль в цьому процесі належить досліднику П.Е. Недбайло. Видатний вчений В.М. Горшенев став фундатором цілої наукової школи [9].

Існуюча парадігма щодо поглядів на адміністративний процес, як складову правової науки закріплює за процедурою чітко визначений правовий сенс. На прикінці минулого сторіччя процедура перестала бути просто елементом, який визначеною мірою регулював суспільні відносини. Закріплення визначення процедури, як складової юридичного процесу в офіційних правових джерелах надало цій правовій категорії нормативної визначеності.

Саме місце правової процедури в архітектурі адміністративного права зробило її об'єктивно значущим елементом з усіма ознаками юридичної категорії.

Відсутність єдиної позиції наукової спільноти, щодо питання співзалежності досліджуваних правових категорій пов'язана, на нашу думку, з тим, що на відміну від судової процесуальної регламентації інші галузі права відносно нещодавно стали розглядатися саме в процесуальній площині. В якості прикладу можна навести галузь конституційного права.

Не має сенсу проводити глибокий аналіз усіх наукових дискусій з цієї тематики. При проведенні дослідження розглянемо лише основні позиції з цього питання.

Слід зазначити, що варіативність поглядів на правову сутність процедури, створила свого роду ефект правового дуалізму відносно досліджуємої категорії. Так, представники наукової школи В.М. Горшенєва пропонують розглядати процедуру як юридичний еквівалент процесу. Тобто, в розумінні науковців, ці дві юридичні категорії рівною мірою відображають функцію правозастосування [9].

Заслуговує на увагу наукова позиція щодо якої досліджуємі категорії диференціюються одна до одної. Тобто процедура є логічною складовою юридичного процесу і саме послідовність процедур із їх фактовим складом надає юридичному процесу ознак правової визначеності.

Заслужений юрист України, професор А.І. Берлач, формулює своє бачення, щодо питання співвідношення юридичної процедури і юридичного

процесу наступним чином: «Серед науковців немає єдиної думки на це. Одні вчені розглядають ці поняття як «загальне» і «особливе». На думку інших, ці поняття можуть співвідноситися як статика і динаміка. Тобто процедура — *встановлений порядок* розгляду та розв'язання справи, а провадження — *це вже, власне, розгляд та розв'язання* конкретної справи» [10].

Аналізуючи існуючі точки зору, зауважимо, що на нашу думку, процес являє собою сукупність процедурних дій – процедур. Останні, визначаючи порядок вчинення зазначених дій, повинні складати його внутрішній зміст. Звідси процес і складові його процедури співвідносяться між собою як форма і зміст, відображаючи взаємозв'язок і цілісність досліджуваного об'єкта [179].

Подібної думки додержується інший відомий теоретик в галузі теорії права професор О.Ф. Скакун. Вона зазначає наступне: «В рамках юридичного процесу існують юридичні процедури, при цьому юридичний процес і юридична процедура співвідносяться як загальне і часткове» [11].

Протилежна двом вищеназваним, третя концепція пов'язана з більш широким розумінням юридичної процедури і відповідно вузьким – юридичного процесу. Юридичний процес при цьому розглядається в якості різновиду правової процедури. Такої думки дотримується радянський (російський) вчений В.Н. Протасов [12].

Досліджуючи генезу процедури, як правового явища, наукові позиції вчених, що співвідносяться до існуючої правової парадигми, можна зробити певні висновки. Процедура, як загально соціальне явище регулює певні соціальні відносини в суспільстві. Процедура присутня як в площині матеріального права так і в процесуальній його частині. Правова процедура є невід'ємною частиною в судовій діяльності. Окремі процедури не завжди мають юридичні наслідки. Але, вони є елементарною складовою, свого роду «цеглиною» в архитектурі процесуального права.

Досліджуючи різні галузі правової науки, як в царині матеріального права так і в процесуальній частині, можемо зробити висновок щодо наявності специфічних процедур, які регулюють певні правові відносини. Але, в той же

час ми можемо констатувати, що є певна сукупність нормативно визначених процедур які мають загальне значення для різних галузей права.

Досліджуючи юридичний процес, можна стверджувати, що він має чітку процедурну обумовленість і саме процедури є тією середою в якій трансформуються будь які правові відносини.

До правових процедури належать і митні процедури. Зауважимо, що митні процедури за формою і за змістом можна віднести до адміністративних процедур. Специфіка адміністративних процедур визначається суб'єктним складом – обов'язковим лідируючим учасником таких процедур повинен бути орган публічного управління, іншими словами – це процедури публічно-правового ряду.

Кожна процедура має свої специфічні ознаки. Особливості митної процедури (в тому числі) обумовлює специфіка митної справи. Досліджуючи це питання, науковець К. В. Ніколина визначила ознаки поняття «митна процедура» наступним чином: по-перше, вона регулює відносини в галузі митної справи, по-друге, це – наявність владної діяльності державних органів та їх посадових і службових осіб в галузі митної справи. У митно-правових відносинах завжди однією із сторін виступає митний орган. Факт наявності державної діяльності обумовлює публічний характер митних процедур [13].

Діюча редакція Митного кодексу України пропонує розуміння поняття «митна процедура» як операції зумовленою метою переміщення товарів через митний кордон України, сукупність митних формальностей та порядок їх виконання [14].

Аналізуючи запропоновану законодавцем дефініцію, зазначимо, що митна процедура має ознаки правової визначеності як в матеріальній, так і процесуальній площині. В той же час, законодавець ототожнює митну процедуру із митною формальністю, така позиція здається нам дискусійною.

Генеza митної процедури в новітні часи цілком корелюється із розвитком наукових поглядів щодо правової процедури в цілому.

Митно правова доктрина за радянських часів не виокремлювала поняття митної процедури. Аналізуючи нормативні документи визначеного періоду,

можна стверджувати, що процедурність митного процесу була заміщена імперативною врегульованістю митних режимів з боку держави. До них можна відносити режими експорту, наскрізний транзит через митну територію, тощо [15].

Вітчизняний науковець В. І. Царенко зазначає, що митні правовідносини мають типову структуру, складовими частинами митно-правових відносин є суб'єкти, об'єкти, зміст та юридичний факт. Ці елементи дуже тісно пов'язані між собою. Митно-правові відносини мають свої особливості, які пов'язані насамперед з суб'єктним складом та змістом відносин [1].

Погоджуючись із думкою науковця додамо, що митно правові відносини які утворюють об'єкт досліджуємого інституту митного оформлення мають індивідуальну правову визначеність, вони регулюються окремими нормами митного права, яке в свою чергу є підгалуззю адміністративного права. Також, наявність специфічного об'єктно - суб'єктного складу і предмету правового регулювання дозволяє зробити висновок щодо їх інституційної незалежності.

Присутність специфічного об'єктно - суб'єктного складу не є єдиною ознакою інституту митного оформлення. Суттєвою ознакою є наявність домінуючого суб'єкта митно-правових відносин – держави.

Зазначена обставина дає можливість стверджувати про наявність суто імперативного методу правового регулювання. Цей метод безумовно є основним, але необхідність розвитку митної справи в реаліях сучасного світу змушує робити дрейф в бік диспозитивного методу правового регулювання.

Тому, зазначимо, що специфічність митно правових відносин полягає в тому числі, в одночасному регулюванні публічних і приватноправових інтересів.

Діяльність держави в процесі здійснення митного оформлення має чіткі риси адміністративного процесу, зважаючи на вищезазначену специфічність відносин, які регулюються в цьому процесі, підкреслимо наявність ознак, що притаманні дозвільному провадженню.

Вважаємо, що викладений аналіз дає нам право стверджувати про інституційну особливість процедур, які є складовою процесу митного оформлення.

К.ю.н., доцент В. І. Царенко звертає увагу на той факт, що предмети самі по собі не можуть набувати суб'єктивних прав та юридичних обов'язків, а можуть бути лише об'єктами чи предметами таких правовідносин. На основі цього ствердження він вбачає некоректним формулювання у статтях МКУ таких конструкцій: «поміщення товарів у митний режим...» (ст.71), «митний режим імпорту може бути застосований до товарів...»(ст. 75) та ін. На його думку правовий зміст дефініції зазначеної у ст. 71 МКУ редакції 2012 р., повинен мати такий вигляд: «Декларант має право обрати митний режим, що визначає митну процедуру до товару відповідно до визначеної ним мети переміщення товарів через митний кордон України» [1].

На нашу думку, у подібній побудові правової норми присутня деяка правова невизначеність. Митна процедура крім визначеного обсягу митних формальностей характеризується ще і дієвою складовою - порядком виконання. Тому архітектура запропонованої норми у вигляді «...визначає митну процедуру до товару» вимагає деякої корекції.

Юридичний зміст митних правовідносин обумовлюється наявністю у сторін відносин суб'єктивних прав та обов'язків, які виникають у процесі здійснення державної діяльності у митній справі. Присутність цього фактору відрізняє митні правовідносини від інших форм суспільних відносин.

Цікавою, з точки зору з'ясування сутності митної процедури, є правова позиція російського дослідника, к.ю.н. Г. В. Матвієнко. Наукову позицію дослідника можна розглядати приймаючи до уваги концепцію дуалістичного підходу до визначення правової процедури. В своєму дослідженні «Адміністративні процедури та провадження в митному праві» науковець пропонує розглядати митну правову процедуру одночасно в якості складової митного процесу і в той же час, як окремий нормативно - врегульований кластер суспільних відносин в галузі митної справи із окремим інструментарієм правового регулювання зазначених відносин [16].

Нам здається позиція автора цікавою, але дискусійною. В поглядах дослідника чітко простежується вплив пострадянської правової школи, одним із видатних представників якої є професор В.М. Горшенєв.

На нашу думку, митно – правові процедури слід розглядати як окремо визначені елементи складного адміністративного провадження. Кожна з них регулює специфічні відносини, як в сфері матеріального (відносини щодо товарів і транспортних засобів комерційного призначення, які перебувають під митним контролем) так і процесуального права (адміністративно-деліктне провадження в справах щодо порушення митних правил).

В Україні вперше на законодавчому рівні поняття «митна процедура» було визначено в наказі Державного митного комітету України № 7 від 30.12.1991р. «Про тимчасове положення та порядок пропуску товарів, майна та транспортних засобів». А саме, в п.п. 1.2.24. визначається, що під «митними процедурами» розуміється здійснення контролю за дотриманням порядку переміщення товарів, речей, майна, та інших предметів, огляд предметів, оформлення митних документів, накладання митного забезпечення, перевірка вірності заповнення вантажної митної декларації, нарахування сум, що підлягають сплаті, передача статистичних даних в органи Держстатистики України та інші дії, що здійснюються митними органами України з метою виконання законодавства України в галузі митної справи [17].

Не перетерпіло суттєвих змін визначення поняття «митна процедура», що його було сформульовано в наказі Державної митної служби України N 828 від 30 грудня 1998 року. В загальних положеннях цього нормативного акту досліджувана дефініція визначалась наступним чином: «Митні процедури - здійснення контролю за дотриманням порядку переміщення товарів, їх огляд, оформлення документів, накладання митного забезпечення, перевірка вірності заповнення вантажної митної декларації, нарахування сум, що підлягають сплаті, підготовка статистичних даних та інші дії, що виконуються митними органами України відповідно до законодавства України в галузі митної справи.» [18].

Порівнюючи ці визначення, можемо зробити висновок, що значущих змін суб'єктом нормотворчості запропоновано не було.

Президентом України 11 липня 2002 року було підписано прийнятий Верховною Радою України новий Митний кодекс, в якому законодавець пропонує наступну редакцію дефініції «митна процедура»: «митні процедури - операції, пов'язані із здійсненням митного контролю за переміщенням товарів і транспортних засобів через митний кордон України, митного оформлення цих товарів і транспортних засобів, а також із справлянням передбачених законом податків і зборів» [19].

Аналізуючи зміни в підході до формулювання поняття «митна процедура», можемо помітити деяку відмінність у формуванні дефініцій, а саме: «...огляд, оформлення документів, накладення митного забезпечення, перевірка вірності заповнення вантажної митної декларації...» законодавець відносить до визначального поняття «митне оформлення». *Митне оформлення, як відокремлена система правових норм, в свою чергу, утворює окрему ланку складного митного провадження в системі адміністративного процесу* [179].

На нашу думку, ця конструкція підкреслює загальнотеоретичне співвідношення наукових категорій «процедура» та «процес».

Чинна редакція Митного кодексу пропонує наступне тлумачення митної процедури: «митна процедура - зумовлені метою переміщення товарів через митний кордон України сукупність митних формальностей та порядок їх виконання» [14]. Порівнюючи актуальне визначення з попередніми його редакціями, бачимо, що митна процедура ототожнюється з митними формальностями - сукупністю дій, що підлягають виконанню відповідними особами і митними органами, а також автоматизованою системою митного оформлення з метою дотримання вимог законодавства України з питань митної справи [14].

Вітчизняний науковець к.ю.н. О. М. Кузьменко, класифікуючи систему митних процедур, пропонує поділ на три окремі групи:

процедура митного контролю;

процедура митного оформлення;

процедура справляння передбачених законом податків і зборів [20];

Законодавець вибудовує правову конструкцію, за якою митна процедура визначається відповідним митним режимом.

Норми ч. 25, ст. 4 МКУ, визначають митний режим як комплекс взаємопов'язаних правових норм, що відповідно до заявленої мети переміщення товарів через митний кордон України визначають митну процедуру щодо цих товарів, їх правовий статус, умови оподаткування і обумовлюють їх використання після митного оформлення [14].

Використання методу правового аналізу при здійсненні дослідження надає підстави для розуміння правового поняття «митний режим» в значенні митної процедури.

Більш лаконічно сформулюємо цю норму наступним чином: митний режим слід розуміти як сукупність положень, що визначають правовий статус товарів і транспортних засобів комерційного призначення, переміщуваних через митний кордон України з метою дотримання вимог законодавства України з питань державної митної справи [179].

Норми, передбачені наказом Міністерства фінансів України № 651 від 30.05.2012р. «Про затвердження Порядку заповнення митних декларацій на бланку єдиного адміністративного документа», узгоджують порядок заповнення 37-ї графі митної декларації «Процедура» наступним чином:

«У графі проставляється код процедури переміщення товарів відповідно до заявленого митного режиму.

У першому підрозділі графі проставляється чотиризначний код, перші дві цифри якого - код митного режиму відповідно до класифікатора митних режимів, наступні дві - код попереднього митного режиму згідно з класифікатором митних режимів» [21].

Тобто, ми бачимо, що законодавець в даному нормативно-правовому акті логічно ототожнює поняття «процедура» та «митний режим».

Нагальною залишається необхідність термінологічної уніфікації існуючого понятійно - категоріального апарату з Міжнародною конвенцією про спрощення та гармонізацію митних процедур (далі – Кіотської конвенції), в

нормах якої широко вживається термін «customs procedures» у значенні сукупності деяких дій, пов'язаних із переміщенням товарів та транспортних засобів через митний кордон [22].

Звернемо увагу на те, що у митному законодавстві Євросоюзу (Community Customs Code (Modernised Customs Code)) поняття «митний режим» детермінується у поняття «митна процедура».

Також, варта уваги наступна цікава деталь, у англomовному виданні Митного кодексу України, опубліковане видавництвом SOE «SPC MinRD of Ukraine» у 2014р., розділ V «Митні режими», містить переклад: «Title V «Custom procedures»».

Вітчизняний науковець, доктор економічних наук І. Г. Бережнюк, досліджуючи проблематику правового поняття «митна процедура», зазначив наступне: «Вітчизняне тлумачення категорії «митна процедура» суперечить міжнародним підходам, та вимагає відповідного коригування. Зокрема, як в митному законодавстві країн Європейського Союзу, так і країн учасниць Митного союзу, під терміном «митна процедура» розуміють певний митний режим» [23].

Систематизуючи зміни підходів до сутності досліджуваного поняття, пропонуємо порівняльний аналіз у вигляді таблиці визначення митних термінів в митному законодавстві України (у генезі) та митному законодавстві Європейського Союзу:

Таблиця 1- Порівняльний аналіз визначення митних термінів в митному законодавстві України (у генезі), та митному законодавстві Європейського Союзу*

Поняття	Існуюче визначення поняття		
	Митний кодекс 2002р.	Митний кодекс 2012р.	Митний кодекс ЄС (Community Customs Code)
Митна процедура	операції, пов'язані із здійсненням митного	зумовлені метою переміщення товарів	а) випуск у вільний обіг (release for

	контролю за переміщенням товарів і транспортних засобів через митний кордон України, митного оформлення цих товарів і транспортних засобів, а також із справлянням передбачених законом податків і зборів	через митний кордон України сукупність митних формальностей та порядок їх виконання	free circulation); б) спеціальні митні процедури (<i>special procedures</i>); в) експорт (<i>export</i>).
Митний режим	сукупність норм, встановлених законами України з питань митної справи, що залежно від заявленої мети переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України визначають порядок такого переміщення та обсяг митних процедур, які при цьому здійснюються	комплекс взаємопов'язаних правових норм, що відповідно до заявленої мети переміщення товарів через митний кордон України визначають митну процедуру щодо цих товарів, їх правовий статус, умови оподаткування і обумовлюють їх використання після митного оформлення	Визначення відсутнє

* Систематизоване автором

Досліджуючи генезу наукової думки щодо поняття «митна процедура», ми повинні відмітити, що на сьогодні в науковому середовищі не

сформульоване єдине правове бачення цієї проблеми. Ця невизначеність знайшла відображення і в нормативних документах.

Отже, узагальнюючи наведений правовий аналіз дефініції «митна процедура» зазначимо наступне, суть митної процедури полягає в створенні належної правової регламентації в митно-адміністративному процесі. Кінцева ціль побудови такої правової конструкції полягає в створенні належних умов, за яких буде забезпечено чітке виконання правових приписів в галузі митної справи і буде забезпечено дотримання як публічних інтересів держави, так і приватноправових інтересів інших суб'єктів митно-правових відносин.

Митна процедура як елемент правового митного процесу може бути реалізована у певному митному режимі. Але ототожнювати ці дотичні поняття не можна.

З метою усунення непорозумінь, стосовно визначення та застосування правових дефініцій «митна процедура» та «митний режим», пропонуємо внести зміни до Митного кодексу України у статтях 70-185 замість поняття «митний режим» застосовувати поняття «митна процедура». Також пропонуємо внести відповідні зміни до інших профільних нормативно-правових актів з метою приведення їх у відповідність з Митним кодексом України, що дозволить удосконалити елементи понятійно - категоріального апарату, які розкривають зміст адміністративно-правових відносин в галузі митної справи.

Цей крок дозволить в більшій мірі уніфікувати положення митного законодавства України з Міжнародною конвенцією про спрощення та гармонізацію митних процедур та Митним кодексом ЄС в цілому [179].

1.2. Правова природа та принципи митного оформлення в Україні.

Необхідність спрощення митних процедур і як результат підвищення ефективності міжнародної торгівлі та інших видів міжнародного обміну чітко відображені в Кіотській конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур [22].

Україна, як один із підписантів цієї Конвенції взяла на себе обов'язок впровадження положень Конвенції у національне законодавство. Аналізуючи зміст Конвенції виділимо наступні принципи:

- здійснення програм, спрямованих на постійне удосконалення та підвищення ефективності митних правил та процедур;
- застосування митних правил та процедур є передбачуваним, послідовним та прозорим;
- надання заінтересованим сторонам усієї необхідної інформації щодо законів, нормативно-правових та адміністративних актів з митного регулювання, митних правил та процедур;
- затвердження сучасних методів роботи, таких як система аналізу ризиків й методу контролю, який базується на аудиті, а також максимальне практичне використання інформаційних технологій;
- співробітництво з іншими національними органами влади, митними службами інших держав та торговими співтовариствами, у всіх випадках, коли це можливо;
- впровадження відповідних міжнародних стандартів;
- забезпечення безперешкодного доступу причетних сторін до процедур адміністративного та судового контролю; [22].

Митне оформлення, як логічний результат процесу переміщення товарів під митним контролем, відіграє ключову роль в царині митно правового регулювання. Спрощення і оптимізація цієї складової є запорукою створення ефективної логістичної моделі переміщення товарів через митний кордон.

Кожна галузь права має свій особливий об'єкт, свій особливий предмет і свій особливий метод правового регулювання в межах загального об'єкта, загального предмета і загального методу правового регулювання. Не є виключенням і митне право.

Як відокремлена система правових норм, інститут митного оформлення утворює окрему ланку складного митного провадження в системі адміністративного процесу. Митному оформленню притаманні принципи, що діють у межах однорідних суспільних відносин, які в свою чергу, регулюються

однорідними правовими нормами. Нормативні положення митного оформлення та інших інститутів митного права тісно переплетені, що створює складності у визначенні меж відповідних внутрішньогалузевих правовідносин [180].

Законодавець в чинній редакції Митного кодексу України пропонує таке визначення митного оформлення: «митне оформлення - виконання митних формальностей, необхідних для випуску товарів, транспортних засобів комерційного призначення» [14].

Митне оформлення охоплює широке коло різноманітних дій. Серед них багато таких, які мають суто прикладний характер і регулюються не тільки Митним кодексом, але й іншими нормативними правовими актами.

Колектив авторів митної енциклопедії визначає митне оформлення як здійснення митних формальностей, необхідних для випуску товарів у вільний обіг, з метою внутрішнього споживання, експорту чи переведення в інші митні режими. Термін «митне оформлення» можна вважати тотожним терміну «очищення», який є наслідком прямого перекладу терміну «clearance» з Кіотської конвенції. «Очищення» означає вчинення митних формальностей, необхідних для введення товарів у внутрішнє споживання, для їх експорту або для поміщення під іншу митну процедуру [24].

Необхідність з'ясування місця інституту митного оформлення в загальній системі митного права зумовлена необхідністю побудови гармонійної системи митно-правових відносин. Співвідношення таких правових понять, як митна процедура і митний режим дозволить більш чітко зрозуміти інституційну відособленість інститутів митного оформлення і митного контролю в загальній системі митно-правових відносин. Без цього розуміння важко забезпечити виконання задач щодо забезпечення належного контролю державою за встановленим порядком переміщення товарів і транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України.

Пізнання сутності митного оформлення можливе через виділення ознак даного правового явища, що визначають його зміст.

Важливе місце в розумінні природи правового явища займає предмет його правового регулювання.

Предметом правового регулювання при митному оформленні є суспільні відносини, що виникають у процесі здійснення дій між особами, що переміщують товари і транспортні засоби комерційного призначення і митними органами, з приводу такого переміщення та порядку його вчинення.

В якості визначального критерія системи права, предмет митного оформлення регулюється правовими нормами [180].

Аналіз правових норм, що регулюють суспільні відносини, які виникають при митному оформленні, дозволяє зробити висновок про певну їх самостійність, тобто є підстави виділити їх в якості взаємопов'язаних правових норм, які регулюють відносно самостійну сукупність суспільних відносин, інакше кажучи - правового інституту митного оформлення.

Колектив авторів митної енциклопедії зазначені правові інститути розглядає в якості самостійних [24].

Вибудована архітектура нормативно - правового регулювання інституту митного оформлення має вельми складний і диференційований характер.

Характерно, що правові приписи, запропоновані законодавцем, відрізняються наявністю великої кількості бланкетних та відсильних правових норм.

Так, наявність приписів в Митному кодексі, щодо окремих операцій у главі, присвяченій митному оформленню, не означає їх автоматичного віднесення до операцій з митного оформлення. Правову норму, щодо митного оформлення товарів та транспортних засобів при виявленні факту порушення митних правил (ч.6 ст. 255 МКУ), в контексті вказаної статті, можна розглядати як відсильну норму, що регулює правовий інститут митного контролю [14].

У свою чергу, деякі процедури, які пов'язані з митним оформленням прописані законодавцем в інших розділах Митного кодексу.

Отже зазначимо, що вдосконалення правового механізму митного оформлення можливо лише через вибудову чіткої та логічно зрозумілої структури правових норм та приписів, що в свою чергу дозволить забезпечити

належний регулятивний рівень основного кодифікованого акта в галузі митної справи [180].

Розуміння правової природи інституту митного оформлення можливо через аналіз його понятійно-категоріального апарату.

Ключовим в понятті «митне оформлення» є слово «оформлення», яке в українській мові є похідним від дієслова «оформити» і означає надання чомусь певного вигляду, певної форми; доводити що-небудь до потрібної форми. Форма, в свою чергу - це строго встановлений порядок у будь-якій справі [25].

Більшість операцій з митного оформлення пов'язана з наданням інформації, яка необхідна для цілей митного оформлення і яка може міститися на матеріальних носіях (документах) - документована інформація, або надаватися суб'єктами митних правовідносин без використання документів в усній або конклюдентних формах [26].

При здійсненні митного оформлення відповідні суб'єкти зобов'язані надавати митним органам документи і відомості, максимально докладні і вичерпні, переліки яких наводяться в постанові Кабінета міністрів України «Про перелік документів, необхідних для здійснення митного контролю та митного оформлення товарів і транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України» [27].

Зазначимо, що ознака документального закріплення інформації багато в чому відображає специфіку операцій з митного оформлення і є одночасно основою для вузького трактування поняття «митне оформлення».

Науковець Д.С. Цаліна у своєму дисертаційному дослідженні пропонує визначати митне оформлення як неюрисдикційне дозвільне адміністративне провадження [28].

Доктор економічних наук І.Г. Бережнюк визначає митне оформлення як виконання митним органом дій (процедур), що пов'язані із закріпленням результатів митного контролю товарів і транспортних засобів. За логікою такого визначення можна робити висновок, що після завершення процедур

митного контролю, його результати закріплюються (документуються) процедурами митного оформлення [29].

З подібними твердженнями безумовно варто погодитися.

У свою чергу зазначимо, що з метою відображення всієї специфіки процедур митного оформлення необхідно враховувати ті обставини, що документування не завжди присутнє при митному оформленні: відомості, що подаються в усній та конклюдентних формах декларування, документально не фіксуються. Крім того, окремі операції митного оформлення (навантаження і перевантаження (перевалка) товарів у місці прибуття, переміщення товарів у межах складу, підготовка товарів до вивезення і їх подальше транспортування та інші) за прямим призначенням не пов'язані з оформленням документів і носять організаційно - технічний характер. Ці операції не можна залишати без уваги, порядок їх здійснення чітко регламентований нормативно - правовими актами в галузі митної справи [180].

Російський дослідник в галузі митного права Б.Н. Габрічідзе розглядає митне оформлення в ще більш вузькому значенні, як окрему процедуру декларування [31].

У цьому випадку слід зазначити, що операції документування не обмежуються декларуванням, вони відбуваються при внутрішньому митному транзиті, тимчасовому зберіганні, тобто в залежності від функціонального значення вони об'єднані в окремі митні процедури. Специфіка здійснення митних формальностей залежить і від етапів митного оформлення, тому вони різні за своїм характером на попередній, основній та завершальній стадіях.

Деякі вчені пропонують інше розуміння поняття митного оформлення. Зокрема, російські дослідники А.Н. Козирін и К.С. Назаренко, прерогативу здійснення митних формальностей в процесі митного оформлення делегують виключно посадовим особам митного органу. Вони визначають митне оформлення як сукупність митних операцій, що здійснюються посадовими особами митниці з метою забезпечення митного контролю за переміщенням через митний кордон товарів і транспортних засобів і застосування засобів державного регулювання такого переміщення [32].

З подібною точкою зору важко погодитися. Адже із всіх методів правового регулювання, що притаманні інституту митного оформлення (імперативного, диспозитивного, заохочувального), науковці передбачають тільки один - імперативний.

Приймаючи до уваги вищезазначені наукові позиції, спробуємо сформулювати наступну дефініцію - суть митного оформлення полягає у здійсненні митних процедур, що уособлюють собою сукупність формальностей, визначаючих статус товарів для митних цілей і передбачають порядок здійснення цих митних формальностей безпосередньо посадовими особами митного органу за участі інших суб'єктів митного процесу (перевізників, декларантів, митних брокерів та ін.) [180].

На нашу думку, така правова позиція в більшій мірі відповідає принципам, що утворюють основи державної митної справи.

З урахуванням виявлених особливостей, комплекс митних формальностей, які утворюють митне оформлення, законодавець диференцує відносно місця здійснення заходів контролю, місця проведення митного оформлення і виду транспортного засобу яким здійснено доставку вантажу що підлягає відповідним заходам контролю.

Аналіз відповідних норм чинного МКУ, дає можливість виділити наступні групи митних формальностей:

- Митні формальності на морському і річковому транспорті;
- Митні формальності на авіатранспорті;
- Митні формальності на залізничному транспорті;
- Митні формальності на автомобільному транспорті;
- Митні формальності щодо припасів;
- Митні формальності на трубопровідному транспорті та лініях електропередач; [14].

Дослідник в галузі митного права професор Б.Н. Габрічідзе розширює наукове уявлення, щодо митного оформлення як до багатогранного поняття (правового інституту), що включає в себе численні елементи, які, тільки взяті разом, можуть бути відповідними даному поняттю. Тому він розглядає митне

оформлення у вигляді системи взаємообумовлених організаційно-правових і технічних заходів, що здійснюються митними органами в порядку і на умовах, які регламентовані митним кодексом [31].

Вважаємо за необхідно зауважити, що правовим інститутом митне оформлення визнають і інші відомі вітчизняні дослідники в галузі митного права: Д.В. Приймаченко, І.Г. Бережнюк, В.Т. Комзюк.

У рамках правовідносин, притаманних митному оформленню, вищезазначена система організаційно-правових і технічних заходів містить в собі: порядок здійснення митного оформлення, початок та завершення митного оформлення, місце і час здійснення митного оформлення товарів і транспортних засобів комерційного призначення, документи і відомості, які необхідні для митного оформлення, видачу дозволів на здійснення митних формальностей, рішення щодо присутності зацікавлених осіб та їх представників при здійсненні митного оформлення, мова, на якій проводиться митне оформлення та інше [14].

Наявність особливих правовідносин, які виникають при здійсненні митного оформлення, свідчить про існування у даному правовому інституті свого предмета правового регулювання, а саме - суспільних відносин, що виникають у процесі здійснення митного оформлення товарів і транспортних засобів комерційного призначення, що переміщуються через митний кордон України.

Незважаючи на те, що за своїм змістом правовідносини в митному оформленні однорідні, вчинені в їх межах операції об'єднуються в окремі групи, що створюють відносно відособлені та взаємопов'язані суспільні відносини [180].

Сучасна вітчизняна наукова думка додержується парадигми, згідно якої митне оформлення як правовий інститут складається в свою чергу із кількох предметних субінститутів.

До основних субінститутів слід відносити інститут попередніх операцій, тимчасового зберігання та декларування. До допоміжних інститутів зазвичай відносять інститут митного брокера та інститут митного перевізника. Саме

такої думки додержується вітчизняний фахівець в галузі митного права, професор В.В Ченцов [33].

Російські дослідники Б.Н. Габрічідзе і А.Р. Чернявський, в свою чергу, вказують на складний зміст митного оформлення, що включає в себе попередні операції та правові інститути (тимчасового зберігання, митного брокера, митного перевізника), фахівця з митного оформлення [31].

Додержуючись загально визнаних науковцями доктринальних підходів, в свою чергу, зауважимо, що правовідносинами, які регулюються в процесі митного оформлення, є правовідносини з митного декларування товарів та митного контролю, а тимчасове зберігання та внутрішній митний транзит виступають як факультативні правовідносини.

До речі, розглядаючи допоміжні інститути митного оформлення, слід зазначити, що в діючому митному законодавстві юридично не передбачено статус митного експедитора. Між тим, правова визначеність його особи дозволить значно звузити комплекс проблемних питань, що виникають у процесі митного оформлення[180].

Визначаючи сутність будь якого правового явища, особливу увагу слід приділити об'єкту правовідносин.

У загальній теорії права об'єктом правовідносин визнаються предмети, на які спрямована діяльність суб'єктів правовідносин, що здійснюється в процесі реалізації ними своїх юридичних прав і обов'язків. Іншими словами, те, заради чого саме виникають правовідносини: речі, результати духовної та інтелектуальної творчості, поведінку людей, особисті немайнові та інші соціальні блага.

Дослідники в галузі митного права виділяють наступні об'єкти митних правовідносин:

1) загальні - дії, поведінка осіб у митній сфері, які здатні реалізувати потреби учасників відносин як безпосереднім чином (наприклад, послуги з митного оформлення, перевезення та зберігання товарів і транспортних засобів), так і шляхом впливу на матеріальні блага,

2) безпосередні - матеріальні цінності (тільки товари, або товари і транспортні засоби),

3) особисті нематеріальні блага (наприклад - об'єкт інтелектуальної власності, торгівельна марка).

Вітчизняний науковець І.О. Панов вважає об'єктом правовідносин, що виникають при митному оформленні, саме організаційні заходи щодо митного оформлення [34].

Разом із тим, зазначає дослідник, об'єктом митного оформлення є товари (будь-яке рухоме майно, в тому числі валютні цінності, культурні цінності), електрична, теплова та інші види енергії, а також транспортні засоби, за винятком транспортних засобів, що використовуються виключно для перевезення пасажирів і товарів через митний кордон України. І.О. Панов робить наголос на тій обставині, що транспортні засоби, які використовуються виключно для перевезення пасажирів і товарів через митний кордон України наділені спеціальним митним режимом, який впливає на особливості їх переміщення через митний кордон України [34].

Цікавою є правова позиція російського дослідника В.Г. Драганова, який об'єктом митних правовідносин визначає також фізичних і юридичних осіб, що мають відношення до цих товарів - власників товарів, осіб, які діють за їх дорученнями - митних брокерів, декларантів, митних перевізників та інших [35].

Необхідно зауважити, що зміст цієї дефініції не відповідає загальноприйнятим науковим уявленням про об'єкт митних правовідносин і з нею важко погодитися. Як відомо з теорії права, людина, як така, може бути лише суб'єктом, але не об'єктом права і правовідносин (те ж саме відноситься і до юридичних осіб) [180].

Безумовно, якщо митне право регулює суспільні відносини, що виникають під час переміщення товарів та транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, то фізична особа, яка виступає в ролі суб'єкта правових відносин, є лише учасником цих відносин. Цілком логічно, що учасник таких відносин не може бути предметом митно-правових

відносин. Наприклад, при проведенні особистого огляду фізичної особи, предметом митно - правового регулювання виступають саме предмети контрабанди чи товари, які є безпосередніми предметами порушення митних правил [14].

Чітке визначення предмета правового регулювання допомагає уникати помилок пов'язаних з співвідношенням митного оформлення та процесом переміщення товарів і транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України. В одних випадках, це їх помилкове повне ототожнення, що зустрічається найчастіше, в інших - розгляд як окремих видів суспільних відносин, які регулюються митним законодавством.

Підсумовуючі досліджені питання, визначимо, що правовідносини у митному оформленні є складовою від загалу правовідносин, що виникають з приводу переміщення товарів і транспортних засобів, разом з правовідносинами в сфері митного контролю, адміністрування митних платежів і таке інше.

Нормативно - правове регулювання митного оформлення підпорядковане певним принципам, що відповідають основним засадам державної митної політики та мають значення в розумінні внутрішнього змісту досліджуваного правового інституту.

Принципи права є важливою рисою методу правового регулювання.

Митний кодекс України визначає основні принципи переміщення товарів і транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, в тому числі загальні принципи митного оформлення і митного контролю: принцип обов'язковості митного оформлення і митного контролю (стаття 318 МКУ); принцип мінімізації митними органами обсягу митних формальностей, необхідних для забезпечення додержання законодавства України з питань державної митної справи, та інші [14].

Вищезазначений перелік не визначає виключність вказаних принципів і потребує додаткового аналізу норм митного законодавства та правовідносин, що виникають під час здійснення митного оформлення.

Сучасна правова наука, розглядаючи принципи права в якості орієнтирів розвитку і формування правової науки в цілому, пропонує класифікувати їх за сферою правозастосування, за змістом, за видом і формою нормативного відображення.

Досліджуючі правові принципи, які притаманні митному оформленню, звернуто увагу на класифікацію, що її пропонує російський дослідник Еремін В.В. [188]. Дослідник пропонує принципи митного оформлення розглядати в вигляді системи, що включає в себе:

1) загальноправові принципи: єдність законності, недопустимість протиставлення законності й доцільності, гарантованість прав і свобод людини, гласність;

2) міжгалузеві принципи: достовірність інформації та своєчасність її подання, диференційованість і фіксування функцій і повноважень митних органів та їх посадових осіб;

3) галузеві принципи: пряма дія норм Митного кодексу, зрозумілість, ясність, передбачуваність митного законодавства України, рівноправність учасників зовнішньоекономічної діяльності та інших осіб, які переміщують товари і транспортні засоби комерційного призначення через митний кордон, використання інформаційних технологій, неможливість користування та розпорядження товарами і транспортними засобами, щодо яких митне оформлення не завершено, оперативність;

4) інституціональні засади (принципи інституту митного оформлення): єдність правил митного оформлення, диференційованість правил митного оформлення; обов'язковість митного оформлення, обов'язковість декларування товарів і транспортних засобів комерційного призначення, що переміщуються через митний кордон [188]. Позиція науковця, щодо класифікації, на нашу думку, відповідає напрямку нашого наукового пошуку.

Традиційно, дослідження питання слід починати з розгляду принципу законності.

Законність - це конституційний принцип, його нормативність закріплена у статті 6 Конституції України і визначає, що діяльність органів державної

влади, а відповідно і контролюючих інституцій має здійснюватися у встановлених Конституцією межах і відповідно до законів України [36].

Для митного оформлення, як і для інших правових інститутів принцип законності є конституційним. Дослідники теорії права розглядають законність як правове явище, внутрішній зміст якого складають принципи законності: єдність законності, суворого додержання та виконання юридичних норм, правових приписів усіма суб'єктами правових відносин, гарантованості прав і свобод людини, та інше. Саме такої точки зору дотримується професор О. Ф. Скакун [11].

У митному праві принцип єдності законності узгоджується з *принципом єдності правил митного оформлення на всій митній території України*, що відповідає Конституції України, де зафіксовані головні вимоги, які визначають, що засади зовнішніх зносин, зовнішньоекономічної діяльності, митної справи визначаються виключно законами України (стаття 91 Конституції України) [36].

Дотичним до принципу законності в митному праві, поряд з критерієм єдності норм митного оформлення, виступає принцип їх прямої дії. Пряма дія норм митного законодавства унеможливорює невизначеність правових приписів, що в свою чергу наголошує на необхідності дотримання принципів ясності, передбачуваності, зрозумілості митного законодавства України і практики його застосування.

Принцип прямої дії закону визначається також в чіткій нормативній регламентації дій посадових осіб митних органів, необхідності виконання службового обов'язку не за інструкціями, що зазначаються «зверху», а на підставі прямих положень Конституції України, Митного кодексу України, міжнародних угод (договорів) та інших підзаконних нормативно - правових актів.

Вітчизняний науковець д.ю.н. В.Т. Комзюк зауважує, що «...Основні принципи діяльності митних органів випливають із Закону України «про Державну службу», до яких стаття 3 указанного закону відносить: служіння народу України, принципу демократизма і законності, тощо» [37].

З думкою науковця безумовно слід погодитися.

Іншою загальноправовою домінантою є принцип гарантованості прав і свобод людини. Він вибудовує правові основи для вирішення питань щодо підвищення рівня законності шляхом розумного поєднання приватних і публічних інтересів у відносинах типу: людина - суспільство - громадянин - держава. Для митного права це особливо актуально. В рамках існуючої концепції державної митної політики, держава прагне до всебічного врахування інтересів всіх суб'єктів митних правовідносин [180].

Принцип гарантованості прав і свобод людини може розглядатися як принцип діяльності митних органів, такої думки дотримуються російські дослідники в галузі митного права Б.Н. Габрічідзе і А.Р. Чернявський [31].

Форма або сукупність вимог до суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, закріплюється у вигляді нормативно виражених процедурних правових інститутів і слугує запорукою безумовного і неухильного дотримання, застосування і виконання правових приписів.

Наприклад, в частині 1 статті 334 МКУ зазначено, що митні органи вправі вимагати від осіб, які переміщують товари, транспортні засоби комерційного призначення через митний кордон України тільки ті документи та відомості, які України [14].

Було б не вірним вважати порушенням принципу рівності окремі нормативні положення, які передбачають диференційованість застосування окремих процедур в процесі митного оформлення в залежності від суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, номенклатури товарів та транспортних засобів комерційного призначення, відносно яких відбуваються митні формальності, що в свою чергу свідчить про суттєві відмінності в підходах законодавця, щодо формування загальних засад митної політики.

Різні процедури митного оформлення, в залежності від категорій суб'єктів - учасників митних правовідносин, створення найбільш швидких і зручних умов щодо митного оформлення для суб'єктів, які стало працюють на зовнішньому ринку і сумлінно виконують митні правила - загальноприйняті принципи в розвинених країнах світу [180].

Вітчизняні дослідники І.В. Несторишен і І.І. Бережнюк наголошують, що успіх реалізації заходів щодо сприяння міжнародній торгівлі значною мірою залежить від можливості митних органів досягати належного балансу між регуляторним контролем і спрощенням митних процедур [38].

Стаття 12 Митного кодексу України, передбачає надання статусу авторизованого економічного оператора підприємствам, які мають право користуватися спеціальними спрощеннями. За умови виконання певних вимог, авторизація АЕО може бути таких типів:

- про надання права на застосування спеціальних спрощень(АЕО-С);
- про підтвердження безпеки та надійності(АЕО-Б); [14].

Фахівець в галузі митного права професор П.В. Пашко визначає наступні критерії спрощеного контролю: ведення суб'єктом ЗЕД діяльності відповідно до стандартів безпеки ланцюга поставок, здійснення ним відповідних інвестицій у сферу зміцнення систем безпеки підприємства, достовірність поданої до митниці інформації, чесне декларування і сплата митних платежів у повному обсязі протягом тривалого часу [39].

Враховуючи вище викладене, слід виділити принцип диференційованості правил митного оформлення.

Крім загального порядку митного оформлення митним законодавством для окремих груп товарів встановлюються спрощений вид та першочерговий порядок митного оформлення.

Стаття 382 МКУ передбачає особливий порядок митного оформлення товарів, що возяться на митну територію України дипломатичними представництвами іноземних держав в Україні із звільненням від митного огляду та сплати митних платежів.

Дослідник В.К. Ігонін окремо виділяє *принцип гуманності*, який знаходить своє відображення, зокрема, у запровадженні пільг і спрощенні порядку переміщення й митного оформлення гуманітарної допомоги [40].

Погоджуючись з таким доктринальним підходом, необхідно зауважити, що застосування спрощеного порядку декларування товарів не повинно перешкоджати здійсненню митного контролю та митному оформленню [180].

Правова норма, визначена в статті 187 Митного кодексу України, передбачає *обов'язковість митного контролю та митного оформлення* транспортних засобів комерційного призначення та товарів, які переміщуються через митний кордон України [14].

Визначений правовий припис відповідає принципу обов'язковості митного контролю та митного оформлення товарів і транспортних засобів комерційного призначення.

Запропонований принцип передбачає нормативну зобов'язаність посадових осіб Державної митної служби здійснювати митне оформлення переміщуваних через митний кордон України товарів і транспортних засобів комерційного призначення. А осіб, визначених Митним кодексом України, зобов'язує надавати митному органу документи та відомості, необхідні для митного оформлення.

Треба зазначити, що принцип обов'язковості митного оформлення має виключення, які стосуються товарів, переміщення яких не зачіпає економічні інтереси України. Наприклад, митне оформлення не проводиться при переміщенні транзитом по території України міжнародних поштових та експрес-відправлень (частина 7, статті 233 МКУ) [14].

Приєднання України до Кіотської конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур, передбачає визнання її правової доктрини і концептуальних принципів на які вона спирається.

Тому існуюча нормативно - правова база митного оформлення повинна містити положення, що виключають бюрократичну тяганину, тобто відповідати принципу оперативності [180].

Досліджуючи питання реалізації міжнародних стандартів Кіотської конвенції у діяльності митних органів України, к.ю.н. С.І. Денисенко зазначає, що положення Кіотської конвенції часто встановлюють неприйнятні для держав, на даному етапі їх економічного та технічного розвитку, стандарти у зв'язку з недостатнім технічним, правовим та матеріальним забезпеченням для їх реалізації. Саме цим пояснюється той факт, що з 174 держав-учасниць Всесвітньої митної організації до Кіотської конвенції приєдналося лише 67

держав. В той же час, Україна приєднавшись до Кіотської конвенції взяла на себе зобов'язання запровадити стандарти конвенції в діяльності митних органів України на протязі 3-х років з дня її приєднання [41].

Структурна організація митних органів будується на принципі організації діяльності органів виконавчої влади - диференційованості та фіксування функцій і повноважень органів виконавчої влади та їх посадових осіб. Кожний митний орган і його посадові особи наділяються відповідною компетенцією у сфері митного оформлення, що сприяє координації дій, своєчасності вирішення різних питань.

Дослідник в галузі права професор Н.Р. Нижник разом з іншими групами принципів державного управління виділив структурні принципи – *диференціації та фіксування функцій* за допомогою видання правових норм, сумісність функцій. Також до цієї групи принципів автором віднесено *принципи побудови організаційної структури державного управління*, а саме: розподілу влад, територіально-галузевий, подвійного підпорядкування [42].

Мета побудови ефективної моделі митного оформлення передбачає більш активне впровадження інформаційних систем з використанням засобів обчислювальної техніки і зв'язку. Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур розглядає використання інформаційних технологій як один із фундаментальних принципів митного оформлення, реалізація якого повинна сприяти спрощенню і гармонізації митних процедур. Це значною мірою впливає на розвиток нормативного змісту інституту митного оформлення.

Схвалена Кабінетом міністрів України «Концепція створення багатофункціональної комплексної системи «Електронна митниця» передбачає впровадження інформаційно-телекомунікаційних технологій та сукупність механізмів їх застосування. Створення зазначеної системи дасть можливість підвищити якість митного регулювання та вдосконалити митне адміністрування [43].

Високі темпи процесу інформатизації та акценти на прискорення митного оформлення не повинні позначатися на якості представленої і оброблюваної

інформації. Все повинно бути підпорядковане принципу достовірності інформації і своєчасності її подання.

Загалом, здійснення митного оформлення можна визначити як вчинення дій з необхідною для митних цілей інформацією про переміщувані товари і транспортні засоби комерційного призначення, що включає в себе:

збір інформації: пред'явлення товарів і документів; доставку товарів за процедурою внутрішнього митного транзиту; фіксацію відомостей на відповідних носіях та інші;

зберігання інформації: покладання обов'язків на суб'єктів митних правовідносин зберігати товари в незмінному вигляді до закінчення митного оформлення; операції, що здійснюються на складі тимчасового зберігання та інші;

уточнення інформації: операції з уточнення, зміни і доповнення наданих даних;

використання інформації: застосування наданих відомостей для складання інших документів;

передача інформації: пересилання митних документів у відповідний митний орган.

На важливість інформаційної складової при здійсненні митного оформлення, як одного із базових чинників в процесі реформування митної справи наголошує професор П.В. Пашко. Він зазначає наступне: «Сучасним викликом для Міндоходів України стала можливість отримання та передання митної інформації в електронному вигляді в режимі реального часу між країнами, митницями, суб'єктами ЗЕД і використання цієї можливості потенційними порушниками митного законодавства. Міндоходів у сучасних умовах мусить не лише надійно захистити свою інформацію, але й використовувати ці можливості в митних технологіях, створювати технічні системи для реалізації цього сучасного механізму» [30].

На сьогодні нормативні положення Митного кодексу України надають можливість будь-якому суб'єкту зовнішньоекономічної діяльності користуватись перевагами електронного декларування стосовно будь яких

митних режимів. За даними Державної митної служби України за період січень-грудень 2019 року більш ніж 98 відсотків вантажних митних декларацій в Україні було оформлено в електронному вигляді.

Важливу роль у формуванні правових засад у сфері митних правовідносин виграє принцип неможливості користування та розпорядження товарами і транспортними засобами, щодо яких митне оформлення не завершено.

Зокрема, правова норма статті 469 Митного кодексу України визначає адміністративну відповідальність за неправомірні операції з товарами, митне оформлення яких не закінчено [14].

До речі, правова норма статті 656 Цивільного кодексу України не встановлює обов'язкової вимоги завершення митного оформлення щодо товару, якій є предметом договору купівлі-продажу, проте право власності на такі товари може виникнути лише після їх випуску в митному режимі, що допускає їх вільне розпорядження[44].

Досліджуючи принципи транскордонного переміщення товарів і транспортних засобів комерційного призначення, професор В.В. Ченцов, разом з іншими, виділяє *принцип обов'язковості митного декларування* переміщуваних товарів та (або) транспортних засобів комерційного призначення [33].

Таким чином, за підсумками аналізу чинного законодавства можемо стверджувати, що принципам митного оформлення властива інституціональна загальність. Кожен наступний принцип деталізує попередній або є похідним від нього. Деталізація не обов'язково носить нормативний характер, вона скоріше визначає певну кінцеву мету [180].

Наприклад, принцип «єдиного вікна» деталізує принцип оперативності – це, так би мовити, «вільна» практична інтерпретація кінцевої мети прискорення процесу митного оформлення, тобто те, що має бути досягнуто при дотримання принципу оперативності.

Інша особливість принципів полягає в тому, що деякі з них мають єдиний смисловий зміст, але різне термінологічне визначення. Так принцип

співробітництва і взаємодії може бути визначений як принцип взаємодії інтересів держави і особистості або як принцип координації і взаємодії.

Таким чином, ми вважаємо, що в основу системи принципів інституту митного оформлення повинні бути покладені лише ті принципи, які мають дійсно науково-правову цінність [180].

1.3. Митні формальності як етапи процедури митного оформлення.

Питання реформування національної системи митного законодавства неможливо вирішувати без наявності досконалого понятійно-категоріального апарату. Вирішення зазначеного питання потребує визначення і глибокого аналізу співвідношення окремих категорій і понять, які безумовно є найбільш проблематичними з точки зору нормативно-правової узгодженості окремої галузі права і проблематики практичного правозастосування її нормативних положень.

Не є виключенням і питання щодо визначення суті та змісту митно-правових категорій і понять, які виграють роль підвалин у формуванні нормативно-правових засад діяльності органів публічної влади [179].

Одним із фундаментальних митно-правових понять є поняття «митна формальність», яке є одним із системоутворювальних у правовому регулюванні митних правовідносин і визначає ефективність діючого митного законодавства, такої точки зору додержується професор Д.В. Приймаченко [45].

Необхідної уваги щодо дослідження зазначеного питання наукова спільнота стала приділяти досить недавно. Приєднання України до Кіотської конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур і як слід рецепція її принципів в вітчизняну митно-правову систему, поставило, в тому числі, питання сприйняття механізму її понятійно-категоріального апарату [22].

У науковій літературі визначенню сутності поняття «митні формальності» присвятили свої праці такі вчені, як Л.Р. Баязітов, І.Г. Бережнюк, Є.В. Додіна, Ю.Д. Кунєв, А.В. Мазур, І.В. Міщенко, Д.В. Приймаченко, В.В. Прокопенко, С.С. Терещенко та інші.

Відсутність сталої концепції розвитку інституту митної справи і як наслідок, не належна розвинутість науково - теоретичних поглядів на формування національного митного законодавства часом компенсується впровадженням імplementованих в чинне законодавство понять і дефініцій без глибокого розуміння і аналізу їх сутності і практики правозастосування.

У чинній редакції Митного кодексу України – основному кодифікованому акту галузі митного права, практика застосування понять і категорій свідчить про наближення діючої системи митного законодавства до основних міжнародних стандартів організації митної справи. Але, деякі поняття, в тому числі поняття «митні формальності» потребують уточнення їх місця і ролі в вибудованій правовій системі.

Правовим підґрунтям поняття «митні формальності», що використовується в МК України, став зміст відповідної дефініції «митні формальності» визначеної в Законі України «Про приєднання України до Міжнародної конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур»[58]. Відповідне співвідношення демонструється в таблиці № 1.

таблиця № 1

Закон України «Про приєднання України до Міжнародної конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур»	МК України (частина 29, статті 4 «Визначення основних термінів і понять»)
Митні формальності - це сукупність дій, що підлягають виконанню відповідними особами і митною службою з метою дотримання вимог митного законодавства.	Митні формальності – це сукупність дій, що підлягають виконанню відповідними особами і митними органами, а також автоматизованою системою митного оформлення з метою дотримання вимог законодавства України з питань митної справи.

Порівнюючи запропоновані законодавцем визначення поняття «митні формальності» можемо констатувати їх загальну ідентичність. У дієвій частині дефініції метою виконання «митних формальностей», є: за МК України - дотримання «законодавства України з питань митної справи»; за текстом закону України про приєднання до Кіотської Конвенції – дотримання «митного законодавства» [179]. В процесі законотворчості досліджуема дефініція була деталізована виразом «...а також автоматизованою системою митного оформлення..», що в свою чергу більше відповідає сучасним реаліям здійснення процесу митного оформлення.

Аналізуючи зміст досліджуваних понять, вітчизняні науковці Д.В. Приймаченко і В.В. Прокопенко зазначають, що з моменту свого прийняття 1991 року і до його останньої редакції (2012р.) галузевий кодифікований акт містить значну кількість норм - дефініцій, які виконують головним чином орієнтаційну та інформаційну функцію у правовому регулюванні митних правовідносин, допомагаючи застосовувати ті норми митного права, в яких використано відповідні категорії та поняття [45].

Фахівці в галузі теорії митного права та практики неодноразово відзначали значну кількість вад термінологічного характеру, як у попередніх, так і в чинній редакціях МК України, як з погляду формальної логіки, так і юридичної техніки [46;47]. Не є виключенням і поняття «митні формальності».

Необхідність у трирічний термін імплементувати у національне законодавство приписи Кіотської конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур призвели до деяких логічних неточностей, пов'язаних з юридичним перекладом [22].

Досліджуючи проблему запозичених митно-правових понять вітчизняні вчені Ю.Д. Кунєв і Л.Р. Баязітов вказують на наступні обставини: «...офіційними мовами, якими складено текст Кіотської конвенції, є англійська та французька. Мовою, якою викладено текст Кіотської конвенції в Законі України «Про приєднання України до Міжнародної конвенції зі спрощення та гармонізації митних процедур у змінній редакції згідно з Додатком I до Протоколу про внесення змін до Міжнародної конвенції про спрощення та

гармонізацію митних процедур», є українська. Проте, за певними ознаками, в ролі першоджерела, для перекладу українською мовою було прийнято не оригінальний текст конвенції, а одну з ранніх, якої нині вже немає на сайті ВМО (Всесвітньої митної організації), версій перекладу цього тексту російською мовою. Наявність же в такій версії перекладу подекуди суттєвих, у тому числі й не технічного походження, відхилень від оригінального тексту спричинила як мінімум копіювання цих відхилень у зафіксованому законом українському тексті конвенції» [48].

Погоджуючись з аналізом, запропонованим вченими, звернемо увагу на деякі аспекти формування досліджуваних дефініцій.

У оригінальному тексті Кіотської конвенції визначення поняття «митні формальності» виглядає наступним чином (мовою оригіналу): «Customs formalities» means all the operations which must be carried out by the persons concerned and by the Customs in order to comply with the Customs law» [49]. Російськомовна версія перекладу, що її пропонував офіційний сайт Всесвітньої митної організації, тобто та, яка була джерелом запозичення, виглядала наступним чином (мовою оригіналу): «таможенные формальности» означают все операции, которые должны совершаться лицами, которых это касается, и таможенной службой в целях соблюдения таможенного законодательства» [50].

Аналізуючи зміст запропонованого визначення зауважимо, що поняття «митні формальності» у російськомовній версії ототожнюється з поняттям «операції», що не зовсім коректно передає юридичний сенс зазначеного поняття [179].

Дослідник З.Є. Кунева формулює свою думку відносно розглядаемого питання наступним чином: «У законодавстві України поняття «формальності» виникло завдяки, або після приєднання України до Кіотської конвенції та введення поняття «митні формальності» в Митний кодекс України, але в іншому значенні, яке закладено у першоджерелі. Таке інше значення, що існує в Митному кодексі України, на думку автора, виникло на стадіях перекладу Кіотської конвенції та імплементації її положень у законодавство України. На думку автора, спочатку відбулось ототожнення понять формальності та

операції, потім – розкриття поняття формальності через зміст поняття операції» [51].

Із запропонованими результатами аналізу варто погодитись.

Доречно привести визначення поняття «митні формальності» запропоноване законодавцем у п. 29, статті 4 МК України: «митні формальності – сукупність дій, що підлягають виконанню відповідними особами та митними органами, а також автоматизованою системою митного оформлення з метою дотримання вимог законодавства України з питань митної справи» [14].

Колектив авторів Митної енциклопедії пропонує своє визначення досліджуваного поняття: «Митні формальності - це комплекс дій (митних операцій), які здійснюються особами, що проходять митницю та митними органами щодо переміщуваних через митний кордон товарів і транспортних засобів з метою застосування щодо зазначених товарів і транспортних засобів заходів митного регулювання ввозу і вивозу та інших заходів державного регулювання, передбачених національним законодавством, а також нарахування та стягнення митних платежів [24].

Зауважимо, що науковці в запропонованому визначенні ототожнюють поняття «митні формальності» з поняттям «митних операцій».

Вважаємо таке визначення дещо не коректними з точки зору формальної логіки.

Звернемося до лінгвістичного аналізу досліджуваних понять.

«Словник української мови» пропонує наступні визначення термінів:

Операція - окрема технологічно однорідна частина виробничого процесу, виконувана на одному робочому місці одним робітником або групою.

Формальність - дія, або умова, необхідна для виконання якоїсь справи відповідно до прийнятого порядку, законності [52].

Вітчизняний науковець професор Ю.П. Сурмін разом з науковим колективом в Енциклопедичному словнику з державного управління дають таке визначення терміну «операція» - «елементарна раціональна дія в діяльній системі» [53].

Отже, термін «операція» за сенсом швидше відповідає значенню терміну «ітерація» (лат. *iteratio* — повторюю) — повторення якої-небудь дії.

Поняття «митні формальності», з точки зору формальної логіки – це сукупність дій, здійснення яких спрямовано на досягнення юридично значущого результату. Саме такої позиції дотримується професор Д.В. Приймаченко [45].

Таким чином, зробимо висновок, що незважаючи на зовнішню змістовну однорідність, з огляду на юридичну техніку застосування, поняття «митна формальність» більш близьке до змісту терміну «*Customs formalities*», що його передбачає Кіотська конвенція.

Аналіз розділу II «Визначення понять» загального додатку до Кіотської конвенції, а саме - співвідношення понять «митне оформлення» та «митні формальності», дозволяє зробити висновок, що автори цього нормативного документа практично ототожнюють їх, вкладаючи у зміст поняття «митне оформлення» поняття «митні формальності», тобто ці поняття відносяться одне до одного, як загальне до часткового [179].

За визначеннями, що пропонуються в загальному додатку до Кіотської Конвенції митне оформлення це здійснення митних формальностей, необхідних для випуску товарів у вільний обіг, з метою внутрішнього споживання, експорту чи переведення під інші митні режими. Під митними формальностями розуміють сукупність дій, що підлягають виконанню відповідними особами і митною службою з метою дотримання вимог митного законодавства [50].

Логіка зазначеного підходу у нормотворчій діяльності знайшла своє відображення у назві розділу 3 загального додатку — «Митне оформлення та інші митні формальності» [50].

Повернемось до розгляду питання співвідношення понять «митні формальності» та «митні процедури». Необхідність такого розгляду зумовлена тією увагою яка приділяється цим поняттям у визначальних дефініціях Кіотської Конвенції [50].

Зауважимо, що необхідність чіткого правового визначення і семантичне розмежування досліджуваних понять дасть можливість сформулювати належний

понятійно-категоріальний апарат і як слід будувати зрозумілу і логічно вивірену систему правового регулювання в галузі митної справи.

Спочатку повернемося до генези поняття «митна процедура».

Правова норма ч. 9, статті 1 Митного кодексу України видання 2002 року, фіксувала наступне визначення досліджуваного поняття: «Митні процедури - операції, пов'язані із здійсненням митного контролю за переміщенням товарів і транспортних засобів через митний кордон України, митного оформлення цих товарів і транспортних засобів, а також із справлянням передбачених законом податків і зборів» [19].

Іншими словами, поняття «митна процедура» передбачало здійснення основних операцій з митного контролю, митного оформлення і митно-тарифного регулювання.

В чинній редакції Митного кодексу України законодавець дещо змінив підхід до визначення зазначеної дефініції. Це пов'язане в першу чергу з залученням елементів понятійно-категоріального апарату, що використовується у приписах Кіотської конвенції, а саме – поняття «митних формальностей». Митна процедура визначається як – «зумовлена метою переміщення товарів через митний кордон України сукупність митних формальностей та порядок їх виконання» [14].

Звернемося до розділу III Загального додатку - «Митне оформлення та інші формальності». Аналіз правових норм зазначеного документу дає можливість зробити висновки – здійснення яких формальностей передбачено законодавцем під час митного оформлення товарів що переміщуються через митний кордон. Умовно, групи формальностей при цьому поділяються на декілька етапів.

По-перше: перед початком декларування товарів митному органу декларант має право проводити попередній огляд товару та робити відбір зразків (проб). *По-друге:* подача декларації декларантом, реєстрація декларації у митному органі та перевірка декларації на товари, на предмет відповідності наданим документам та вимогам діючого законодавства. *По-третє:* перевірка задекларованих товарів (за необхідністю), тобто проведення операції по

фактичній перевірці товарів посадовими особами митного органу за участю декларанта з метою встановлення відповідності характеру товарів, країни походження, зовнішнього стану, наявної кількості та задекларованої вартості товарів даним, що наведені у митній декларації. Зазначені дії відповідають, за своєю сутністю, процедурам митного контролю, проведення якого законодавець делегує митному органу.

Відповідно до приписів Кіотської конвенції, митний контроль визначається як сукупність заходів, що здійснюються митною службою з метою забезпечення дотримання митного законодавства [50].

По-четверте: здійснюється випуск товарів. Це означає, що товари зазначені в митній декларації випускаються після прийняття митним органом рішення не проводити їхню перевірку, за умови, що:

- не було виявлено жодних порушень митного законодавства;
- надані всі необхідні дозвільні документи;
- сплачені всі мита та податки або вжиті необхідні заходи для забезпечення їхньої сплати, або доведені митні пільги, що надають право на звільнення від сплати зазначених платежів;

Нормативно-правовий аналіз розділу III Загального додатку дає можливість дійти висновку, що поняття «митні формальності» має диференційоване значення і логічно поєднує в собі чисельні дії, які мають відношення до різних митно - правових інститутів [179].

Досліджуючи питання співвідношення понять «митні формальності» та «митні процедури», вітчизняний науковець В.В. Прокопенко акцентує увагу на тому, що поняття «митні формальності» включає в себе не тільки митне оформлення, але й митний контроль та сплату мита, податків [54].

Глосарій міжнародних термінів, запропонований Всесвітньою митною організацією, пропонує наступну дефініцію: «customs procedure - treatment applied by the Customs to goods which are subject to Customs control. Notes 1. The reference to «goods» includes means of transport. 2. There are various Customs procedures which are dealt with in the Kyoto Convention : clearance for home use, Customs warehousing, inward processing, temporary admission, Customs transit,

etc.» [55]. Переклад означає - «митна процедура»- обробка, що застосовуються на митниці до товарів, які підлягають Митному контролю. Примітки 1. Посилання на «товар» включає в себе транспортні засоби. 2. Існують різні митні процедури, які розглядаються в Кіотській конвенції: очищення для внутрішнього використання, митного складу, переробки, тимчасове ввезення, митний транзит та інші.

Аналізуючи зміст дефініції звернемо увагу на те, що термін «treatment» може бути перекладений як «обробка», так і в значенні «режим».

В діючій редакції Митного кодексу України в розділі V поняття: «очищення для внутрішнього використання, митний склад, переробка, тимчасове ввезення, митний транзит», використовуються в значенні митних режимів [14].

Наведений аналіз дозволяє зробити висновок, що поняття «митна процедура» і «митний режим» в контексті приписів Кіотської конвенції мають тотожні значення [179].

Аналіз співвідношення понять «митні формальності» та «митні процедури» потребує більш детального з'ясування суті поняття «митна формальність» саме як засобу правового регулювання в митній процедурі.

Досліджуючи питання співвідношення означених понять ми зазначали, що «формальність» і «процедура» відносяться одне до одного як «частина-ціле».

Стосовно зазначеного, цікавою є думка вчених Ю.Д. Кунова і Л.Р. Баязітова. Вони визнають, що «зазначене уявлення про «ціле» досить умовне, можна застосувати ще одне зображення такого «цілого» у вигляді кооперованої норми діяльності для двох сторін відносин. За наведеного уявлення суттєвою стане визначеність місця такої складової, як фактова передумова (сукупність фактів, обставин і подій) до: 1) виконання майбутніх необхідних і достатніх дій; 2) засвідчення факту виконання дій, необхідних і достатніх для прийняття й захисту рішення щодо виконання обов'язків, які передбачають дотримання норми (законодавства). Характеристикам такої складової за проведеним аналізом цілком відповідають формальності, які відображають ці ознаки

частини кооперованої норми діяльності. За такого підходу формальності відіграють роль фактової моделі межі між: 1) унормованими зобов'язаннями для однієї сторони; 2) доказами виконання зобов'язань перед протилежною стороною відносин» [48].

Розглядаючи формальності як правовий засіб в адміністративній процедурі, професор А.В. Малько та Н. И. Матузова описують стадії процесу механізму правового регулювання наступним чином: «...на другій стадії відбувається визначення спеціальних умов, за настання яких «вмикається» дія загальних програм і які дозволяють перейти від загальних правил до детальніших. Елементом, що позначає дану стадію, є юридичний факт, який використовується як «спусковий гачок» для просування конкретних інтересів юридичним «каналом». [56]. Запропонований дослідниками правовий алгоритм чітко відображає зміну стадій в процесі правового регулювання.

А.В. Малько та Н. И. Матузова зазначають, що «...часто для цього необхідна ціла система юридичних фактів (фактовий склад), де один із них обов'язково має бути вирішальним. Часом, саме такого факту й не вистачає суб'єкту для подальшого просування до кінцевого стану речей який здатний його задовольнити. Відсутність подібного вирішального юридичного факту виступає в ролі перешкоди, яку необхідно розглядати у двох аспектах: змістовному (соціальному, матеріальному) та формальному (правовому). З огляду на зміст, перешкодою виступатиме незадоволення власних інтересів суб'єкта, а також суспільних інтересів. У формально-правовому сенсі перешкода виражається у відсутності вирішального юридичного факту. Долається така перешкода тільки на рівні правозастосовної діяльності в результаті прийняття відповідного акта застосування права...» [56].

Дослідники визначають акт застосування права, як основний елемент сукупності юридичних фактів, без якого не може реалізуватися конкретна норма права. Він завжди має вирішальний характер, бо потрібен в «останній момент», коли вже наявні всі інші елементи фактового складу...» [56].

З точки зору науковців «...друга стадія процесу правового регулювання відбивається у такому елементі механізму правового регулювання, як

юридичний факт або фактовий склад, де функцію вирішального юридичного факту виконує оперативно-виконавчий правозастосовний акт» [56].

Аналізуючи точку зору дослідника, на правах гіпотези сформулюємо наступну дефініцію: митні формальності виступають в якості правового інструменту, який дозволяє визначати і фіксувати фактовий склад митної процедури [179].

Досліджуючи правовий статус митної процедури і митних формальностей, вітчизняний дослідник З.Ю. Кунева у своїй статті «Митні формальності як правові засоби митної процедури» зазначає наступне: «...Специфікою митної процедури є те, що в ній поєднуються дві діяльності, відповідно фактовий склад у вигляді митних формальностей, який має бути визначений у нормі права для двох сторін взаємодії в митній процедурі: митної служби та осіб, яких це стосується. З огляду на важливість фактового складу будь-якої діяльності, від неї залежить дійовість правової норми та, як наслідок, можливість реалізувати власні права та законні інтереси, не виходячи з правового поля...» [51].

З такою правовою конструкцією безумовно варто погодитися.

Будь який юридичний процес, до якого ми відносимо митне оформлення, структурно має вигляд логічно пов'язаних між собою митних процедур, які об'єднані у етапи. Митна формальність, у формально правовому сенсі, відіграє роль юридично значущого факту, який в свою чергу закріплює правові результати конкретної митної процедури і дозволяє розпочати виконання іншої процедури в своїй логічній послідовності, яка передбачена приписом відповідного нормативно-правового акту.

Згідно загальних засад теорії права, одним із значущих критеріїв застосування норми права, є спосіб його реалізації.

Відомий теоретик права професор О.Ф. Скакун зазначає: «Реалізувати норми права, що містяться в приписах законів та інших нормативно-правових актів, у судових прецедентах, нормативно-правових договорах та інших джерелах (формах) права означає добровільно втілити їх у життя - у суспільні

відносини, поведінку громадян. Без реалізації (здійснення) право втрачає свій соціальний зміст і призначення.» [11].

Отже, не менш важливим, з точки зору розуміння правової природи, є визначення способу реалізації митної формальності як правового інструменту в механізмі правового регулювання.

Аналізуючи нормативні приписи, що їх містить Кіотська конвенція, необхідно звернути увагу на визначення терміну «митні формальності», яке прямо вказує, що митні формальності - це ті операції (дії), які повинні відбуватися, що виділяє їх з усіх інших можливих дій (операцій) в рамках митних правовідносин [50].

Форма реалізація митної формальності, як факту що кваліфікує дію, виглядає як «вчинення формальності».

Повертаючись до Кіотської конвенції (Генеральний Додаток, Стандарт 1.2.) звертаємо увагу на термінологію: «Умови, що підлягають виконанню, і митні формальності, що підлягають вчиненню, для застосування процедур та практики цього Додатка та Спеціальних додатків, визначаються в національному законодавстві і повинні бути гранично простими» [50].

Досліджуючи зазначене питання, науковець З.Ю. Кунева зазначає, що «процес набуття тими чи іншими обставинами, подіями та фактами статусу юридичних фактів є не їх безпосереднім виконанням (дії з виконання правових норм, за тлумачним словником: «Виконувати, ую, уеш, недок., Виконати, аю, аеш, док., перех. 1. Здійснювати що-небудь, реалізувати завдання, наказ, задум і т. ін., проводити в життя»), а тим результатом дій, що набувають юридичного значення як наслідок виконання умов та підтвердження їх виконання. Учинення формальностей є юридичним підтвердженням виконання визначених умов»[51].

Сьогодні в МК України ідентифікувати конкретну дію як «митна формальність» часто здається проблематичним тому, що, за деяким винятком, при його згадуванні, прямої вказівки, чи є вказана дія митною формальністю, немає. Це ускладнює виокремлення митних формальностей з усього переліку правозастосовчих дій (операцій), передбачених митним законодавством.

Виникає питання: чи всі дії у сфері митних правовідносин є митними формальностями, і якщо ні, то за якими критеріями їх розділяти?

Митним формальностям притаманне те, що їх вчинення контролюється. Так митні органи здійснюють контроль за виконанням особами зобов'язань, покладених на них. Наприклад, контролюється зворотне ввезення або вивезення товарів, у тому числі товарів, отриманих у результаті переробки інших товарів, якщо такі товари підлягають обов'язковому зворотньому ввезенню і (або) вивезенню згідно з митними режимами, встановленими МК України (ст. 103, 113, 147, 162 МК України) [14].

Дії, вчинення яких не є обов'язковим згідно з положеннями МК України, але які можуть бути вчинені з товаром за бажанням заінтересованої особи, а не у зв'язку з прямою вказівкою у МК України на їх вчинення, можна віднести до дій, які не є митними формальностями.

Наприклад, ввезення товарів на митну територію України при здійсненні зовнішньоекономічної операції в результаті якої імпортовані товари можуть бути поміщені у митний режим випуску для вільного обігу, згідно з положеннями МК України, не є обов'язком будь-якого суб'єкта. Таке ввезення здійснюється на розсуд зацікавленої особи. Таке переміщення через митний кордон не можна розглядати як митну формальність [179].

Необхідність змістовного з'ясування юридичного значення митної формальності приводить у своєму дослідженні З.Ю. Кунева: «прикладом є ситуація, коли формальності, які не вчинив суб'єкт приватного права, перебуваючи в диспозитивній зоні дії права, трактуються судом як доказ мотиву навмисної дії або бездіяльності в митній процедурі. Зокрема, відбувається притягнення суб'єкта ЗЕД до відповідальності за складом ст. 485 Митного кодексу за приховування відомостей [57]. На думку суду, механізм приховування відомостей – це факт неподання до митниці попередньої митної декларації. Іншими словами, суб'єкт приватного права повинен заздалегідь подати документи на митницю, що для суду ніби є посвідченням того, що він не збирається порушувати митне законодавство. Якщо він такого не зробить, то це потенціальний правопорушник» [51].

На думку дослідниці, відбувається це тому, що митниця й суд не бажають розуміти очевидних речей відносно того, що умисел суб'єктів приватного права не може стосуватись випадків зобов'язання вчиняти певні формальності та не можна карати за їхнє не вчинення, тому що таких зобов'язань немає [51].

З урахуванням аналізу положень чинного митного законодавства, можемо зробити висновок, що митні формальності можна інтегрувати в три основні групи:

- митні формальності, що передують подачі митної декларації;

- митні формальності, необхідні для переміщення товарів у митний режим;

- митні формальності, пов'язані із переміщенням у певний митний режим.

До групи митних формальностей, що передують подачі митної декларації, можна віднести:

- доставка перевізником після перетину митного кордону ввезених товарів у місця прибуття та їх пред'явлення митному органу (п. 1 ст. 200 МК України);

- повідомлення митного органу про намір везти товари на митну територію України (ст. 194 МК України);

- тимчасове зберігання товарів (статті 201-206 МК України) та інші [14].

Група митних формальностей, необхідних для переміщення товарів у певний митний режим, впливає із загальної обов'язковості переміщення товару у митний режим та необхідності здійснення митного контролю у зв'язку з обранням декларантом певного митного режиму і згодою митного органу на переміщення товару у цей митний режим. До таких митних формальностей можна віднести:

- подачу митної декларації (пункт 2 статті 264 МК України);

- реєстрацію митної декларації (пункт 3 статті 264 МК України);

- перевірку відомостей, заявлених в митній декларації, достовірності та (або) правильності заповнення документів, наданих разом з митною декларацією (пункт 5 статті 264 МК України);

-рішення, прийняті уповноваженою посадовою особою органу доходів і зборів за результатами митного контролю, про можливість поміщення товарів до митного режиму, заявленому при митному декларуванні;

Відзначаючи митні формальності, пов'язані із поміщенням товару у певний митний режим, в якості прикладу можна навести:

-ввезення продуктів переробки на митну територію України при поміщенні товарів у митний режим переробки за межами митної території (стаття 162 МК України);

-доставку товарів та документів на них у встановлені терміни і в місце доставки товарів при поміщенні товарів у митний режим транзиту (стаття 90 МК України);

-вивезення товарів за межі митної території України при поміщенні товарів у митний режим експорту (стаття 82 МК України);

-вивезення товарів з митного складу після завершення митного режиму митного складу (стаття 129 МК України);

-вивезення продуктів переробки за межі митної території України при поміщенні товарів у митний режим переробки на митній території (стаття 161 МК України);

-вивезення товарів з митної території України для переробки за межами митної території України при поміщенні товарів у митний режим переробки за межами митної території (стаття 165 МК України) [14];

-інші..

Перелічені митні формальності є обов'язковими, бо відображають саму суть обраного митного режиму і підлягають митному контролю у зв'язку з прямим приписом на їх вчинення в Митному кодексі України. Ці митні формальності не можуть, а повинні бути вчинені.

З урахуванням вищевикладеного, можна зробити наступний висновок: митне законодавство містить значну кількість митних формальностей, але за рідкісним винятком прямої вказівки на те, що описувана дія є митною формальністю немає і їх перелік відсутній. При цьому, кожна митна формальність є дією, але не кожна дія є митною формальністю.

В цьому зв'язку доцільним було внесення змін в діючі положення митного законодавства з метою чіткого відмежування митних формальностей від інших дій, які здійснюються у сфері митних правовідносин.

У Митному кодексі України митні формальності інтегруються за суспільним відношенням які вони регулюють. В свою чергу, вони формують правові інститути, серед яких можна виділити наступні:

- митні формальності, пов'язані з ввезенням товарів на митну територію України;

- митні формальності, пов'язані з вивезенням товарів з митної території України;

- тимчасове зберігання товарів;

- митні формальності, пов'язані з поміщенням товарів під певний митний режим;

- митні режими.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

Підсумовуючи результати дослідження загально-теоретичних засад адміністративно-правового регулювання митного оформлення в Україні, зупинимося на основних здобутках першого розділу:

1. Досліджуючи генезу наукової думки щодо поняття «митна процедура», зауважимо, що на сьогодні в науковому середовищі не сформульоване єдине правове бачення цієї проблем.

Отже, узагальнюючи наведений правовий аналіз дефініції «митна процедура», зазначимо, що основна мета митних процедур – забезпечити належний порядок виконання юридично значущих дій, в царині митно-правових відносин, який дозволить надати товарам та транспортним засобам відповідний правовий статус;

2. Зроблено висновок, що митна процедура в митному оформленні це правовий інструмент, за допомогою якого окремі дії, під час здійснення митних операцій, формалізуються та набігають юридичної значущості;

З метою усунення непорозумінь стосовно визначення та застосування правових дефініцій «митна процедура», та «митний режим» запропоновано внести зміни до Митного кодексу України, у статтях 70-185, замість поняття «митний режим» застосовувати поняття «митна процедура»;

3. Зазначено, що митне оформлення - одне з основних понять митного права. Юридичний зміст митного оформлення відповідає загальним положенням та висновкам притаманним правовому інституту в загальнотеоретичному значенні, розробленим вченими-правознавцями. Інститут митного оформлення є складовою частиною, ланкою галузі митного права і покликаний регламентувати відносно самостійні відносини з оформлення переміщуваних через митний кордон України товарів і транспортних засобів комерційного призначення;

4. Проаналізувавши наукові погляди щодо місця митного оформлення в сучасній системі адміністративного права, зроблено узагальнюючий висновок, що в структуру митного оформлення як правового інституту входять окремі види норм: норми, що визначають основи правового регулювання суспільних відносин щодо оформлення переміщуваних товарів та транспортних засобів комерційного призначення, його цілі, завдання, принципи, межі, норми-принципи, норми-дефініції, що визначають особливий режим регулювання. Дані правові норми об'єднані в окремі митні процедури (декларування, тимчасового зберігання, внутрішнього митного транзиту та інші), тобто вони регулюють певний різновид суспільних відносин, яким характерна відособленість, властива, певною мірою, самостійність вирішення питань збору, доставки, зберігання і фіксації інформації щодо товарів і транспортних засобів комерційного призначення;

5. Обґрунтовано, що здійснення митного оформлення можна визначити як вчинення дій з необхідною для митних цілей інформацією про переміщувані товари і транспортні засоби комерційного призначення. Запропонована класифікація митних формальностей як дії, що здійснюються з відповідними масивами інформації яка включає в себе: збір інформації, зберігання

інформації, уточнення інформації, використання інформації і передачу інформації;

Запропонована наступна дефініція: суть митного оформлення полягає у здійсненні митних процедур, що уособлюють собою сукупність формальностей, визначаючих статус товарів для митних цілей і передбачають порядок здійснення цих митних формальностей безпосередньо посадовими особами митного органу за участі інших суб'єктів митного процесу (перевізників, декларантами, митними брокерами та інших);

6. Обґрунтовано значення принципів в правовому регулюванні митного оформлення які відповідають основним засадам державної митної політики.

Запропоновано розглядати принципи митного оформлення у вигляді системи, що включає в себе: загальноправові принципи, міжгалузеві принципи, галузеві принципи, інституціональні засади (принципи інституту митного оформлення);

За підсумками аналізу чинного законодавства, можемо стверджувати, що принципам митного оформлення властива інституціональна загальність. Кожен наступний принцип деталізує попередній, або є похідним від нього;

7. За результатами аналізу співвідношення понять «митні формальності» та «митні процедури» наголошено на необхідності більш детального з'ясування суті поняття «митна формальність» саме як засобу правового регулювання в митній процедурі;

Здійснивши дослідження питання співвідношення означених понять, зазначено, що «митна формальність» і «митна процедура» відносяться одне до одного як «частина-ціле»;

Запропонована наступну дефініцію: митні формальності виступають в якості правового інструменту, який дозволяє визначати і фіксувати фактовий склад митної процедури;

З урахуванням аналізу положень чинного митного законодавства, зроблено висновок, що митні формальності можна інтегрувати в три основні групи:

-митні формальності, що передують подачі митної декларації;

-митні формальності, необхідні для переміщення товарів у митний режим;

-митні формальності, пов'язані із переміщенням у певний митний режим.

РОЗДІЛ 2.

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ

ЗДІЙСНЕННЯ МИТНОГО ОФОРМЛЕННЯ В УКРАЇНІ

2.1. Поняття та зміст адміністративно-правового механізму здійснення митного оформлення.

Аналіз законодавчих ініціатив та загальної стратегії розвитку митної справи дає підстави стверджувати, що основна увага на шляху реформування митної системи має буде приділена питанню удосконалення механізму адміністрування митного оформлення. Адже, митне оформлення - це ціла система складних правових відносин широкого кола учасників. Дії органів виконавчої влади, суб'єктів ЗЕД, третіх осіб в процесі реалізації своїх прав і виконання обов'язків об'єднані загальною метою – отриманням позитивних результатів митного оформлення і митного контролю. Організація цих дій, їх адміністрування, надання їм правової визначеності - все це становить коло питань які обумовлюють сутність адміністративно-правового механізму митного оформлення.

Зазначимо, що дослідження загально-теоретичних засад правового регулювання митного оформлення, чинників які визначають існуючі правовідносини та чітке визначення кола учасників цих відносин - основні задачі на шляху удосконалення та спрощення адміністративно-правового механізму здійснення митного оформлення.

Актуальність дослідження адміністративно-правового механізму здійснення митного оформлення зумовлена наступним:

- сучасний стан дослідження в галузі митної справи свідчить про те, що дослідницька наука більшою мірою залишає поза увагою питання інституційної незалежності митного оформлення, а також його місце в загальній архітектурі митної справи;

- аналіз правової природи митного оформлення і митного контролю вимагає чіткого розмежування зазначених інститутів, а також сталого понятійно-категоріального апарату;

- інституційна неврегульованість, складність нормативно - правового апарату, значна кількість бланкетних та відсильних норм, відсутність чіткого розуміння щодо місця митної справи в загальній системі права і як слід непослідовна митна політика, вимагають наукового підходу до вирішення питань розбудови митної справи з першочерговим врахуванням національних інтересів;

Вважаємо, що для виваженого і системного аналізу поняття та змісту адміністративно-правового механізму митного оформлення, як правового явища, необхідно розкрити суть деяких правових понять і категорій.

За визначенням авторів короткого термінологічного Словника з державного управління, понятійно-категоріальний апарат – це сукупність понять, категорій та термінів, що дозволяють в узагальненій формі відобразити явища певної сфери знання, а також зв'язки між ними шляхом фіксації суттєвих ознак та закономірностей. У міру уточнення теоретичних уявлень, поняття набувають семантичної визначеності і в подальшому закріплюються в термінах (найбільш жорстких формах, обумовлених розвинутою теорією), упорядкованих у вигляді терміносистеми [58].

До понятійно-категоріального апарату який властивий досліджуваній правовій структурі відносяться такі категорії і поняття: «правове регулювання», «механізм», «механізм правового регулювання», «адміністративно-правовий механізм» тощо.

Звернемось до етимології ключового терміну «механізм»: механізм (грец. μηχανή *meschané*—машина) — система тіл, що призначена для перетворення руху. У переносному значенні— внутрішня будова, система чого-небудь [59].

В свою чергу, в гуманітарно - правовому значенні термін використовується для опису досліджуваного правового явища, або процесу. В юридичній літературі він використовується у таких словосполученнях:

«юридичний механізм дії права», «адміністративно-правовий механізм», «механізм правового регулювання» тощо.

При дослідженні поняття «правове регулювання», звернемо увагу на визначення терміну «регулювання». У довідковій літературі воно має значення: «...впорядкувати що небудь, керувати чимось, підпорядковуючи його відповідним правилам, певній системі», та «...зменшуючи або збільшуючи швидкість, величину тощо, досягати потрібної сили, належного ступеня вияву чого-небудь» [60].

Тобто, на нашу думку, розглядати цей термін в контексті досліджуваної тематики необхідно у значенні: «впорядкування», «надання сталого значення», «узгодженості складових загального процесу», «приведення до відповідності» тощо. Адже, правове регулювання суспільних відносин і процесів, які відбуваються в різних проявах суспільного життя, означає надання їм юридичної визначеності та правової наповненості.

У зв'язку з цим, вітчизняний вчений, професор В.Й. Розвадовський в своїй монографії «Адміністративно-правове регулювання правовідносин у транспортній сфері України» зауважує, що «...поняття «правове регулювання», є особливою категорією, яка очолює специфічний понятійний ряд: «механізм правового регулювання», «правові способи», «правовий режим» тощо» [61].

З науковою позицією вченого варто погодитися.

Перші спроби дослідження і систематизації наукової думки в царині адміністративно-правового механізму управління в органах виконавчої влади відносяться до радянських часів.

Вітчизняний дослідник, професор С.Г. Стеценко зазначає, що сама категорія «механізм правового регулювання» виникла в рамках загальної теорії права для відображення руху, функціонування правової форми. У подальшому ця правова ідеологія розвинулася, знайшла нових прихильників, що дало змогу визначеній науковій проблемі постати у 80-х роках ХХ ст. одним із питань навчального курсу теорії держави і права [62].

Базовим підґрунтям для дослідження основ механізму правового регулювання митного оформлення стали труди таких вчених як: С.С. Алексєєв,

В.Б. Авер'янов, А.В. Аверін, Г.В. Атаманчук, А.І. Берлач, Ю.П. Битяк, В.М. Горшен'єв, Є.В. Додін, А.Т. Комзюк, Д.П. Приймаченко та інші.

Досліджуючи проблематику адміністративно-правових відносин радянський дослідник д.ю.н. С.С. Алексєєв визначав сутність механізму правового регулювання, як «здійснюваний за допомогою правових засобів (юридичних норм, індивідуальних приписів, правовідносин тощо) результативний, нормативно-організаційний вплив на суспільні відносини» [63].

Даному поняттю в доктрині теорії права вчений делегував методологічне значення.

У своєму посібнику «Теория государства и права» С.С. Алексєєв розглядає досліджуємих механізм як «...дію норм права (системи правових норм), інших спеціальних юридичних засобів на поведінку особи та на суспільні відносини з метою їх упорядкування та прогресивного розвитку...» [64].

Досліджуючи зазначене питання він визначав механізм адміністративно-правового регулювання (далі - МАПР) як дієву правову систему.

Аналізуючи позицію науковця, зробим висновок, що механізм адміністративно-правового регулювання функціонально виконує роль системи, яка за допомогою відповідних правових приписів юридично врегульовує окремі суспільні відносини та надає їм правової визначеності.

Таким чином, погоджуючись з позиціями дослідників, зазначимо, що механізм адміністративно-правового регулювання митного оформлення доцільно розглядати як категорію, що визначає процес перетворення нормативності митного оформлення, як інституту права, в упорядкованість суспільних відносин, що виникають при митному оформленні, які в свою чергу регулюються загальними нормами митного права. Іншими словами, правові норми, які регулюють інститут митного оформлення, по суті статичні, а динамічності їм додає саме механізм адміністративно-правового регулювання.

З цього приводу правознавець професор С.Г. Стеценко зауважує, що механізм адміністративно-правового регулювання слід розглядати як сукупність

правових засобів за допомоги яких здійснюється правове регулювання суспільних відносин у сфері адміністративного права [62].

Як бачимо, механізм адміністративно-правового регулювання митного оформлення представляє собою внутрішню характеристику процесу регулювання суспільних відносин, за дією якого стає зрозумілим, яким чином окремі норми митного права приводяться в дію, яким чином суб'єкти митного оформлення можуть впливати на процес правового регулювання в цьому питанні.

Окрім цього, механізм адміністративно-правового регулювання являє собою сукупність певних правових засобів, до яких відносяться: норми права, правові відносини, акти реалізації прав та обов'язків.

У свою чергу професор О.Ф. Скакун пропонує під адміністративно-правовим регулюванням розуміти упорядкування, юридичне закріплення, охорону та розвиток суспільних відносин, що їх здійснює держава за допомогою права і системи правових засобів [11].

Доречно зауважити, що при цьому дослідниця розглядає механізм адміністративно-правового регулювання як різновид соціального регулювання. На її думку, за допомогою механізму адміністративно-правового регулювання відносини між суб'єктами митно-правових відносин набувають правових ознак. Тобто держава, реалізуючи свої регулятивні функції, яким традиційно притаманний владний, імперативний характер, системою правових норм визначає міру можливої та належної поведінки суб'єктів у означених відносинах.

При цьому, О.Ф. Скакун зазначає також, що адміністративно-правове регулювання має чітко виражений, конкретний та цілеспрямований характер, воно завжди пов'язане з реальними відносинами та спрямоване на задоволення законних інтересів суб'єктів права. Дослідниця робить наголос на здійсненні адміністративно-правового регулювання виключно за допомогою правових засобів, що в свою чергу гарантує доведення норм права до їх виконання [11].

Більш особливої уваги, на нашу думку, заслуговує позиція професора С.Г. Стеценко, щодо поділу механізму адміністративно - правового регулювання на

органічні та функціональні складові [62]. Так, до органічних складових частин МАПР він пропонує відносити:

норми права - як загальнообов'язкові правила поведінки, встановлені з метою регулювання суспільних відносин;

акти реалізації норм права – як процес фактичного втілення в життя приписів правових норм через поведінку суб'єктів адміністративного права;

правові відносини – як вольові суспільні відносини, що виникають на основі норм права[62].

У свою чергу, на думку автора, функціональні складові частини МАПР включають в себе:

юридичний факт - конкретні життєві обставини, з якими пов'язані виникнення, зміна та припинення адміністративно-правових відносин;

правову свідомість суб'єктів адміністративно-правового регулювання – як систему відображення правової дійсності у поглядах, почуттях, уявленнях людей про право.

При цьому, поняття «правова свідомість» складається з:

- а) правової ідеології;
- б) правової психології;
- в) правової поведінки [62].

Зауважимо, що дослідження теоретичних аспектів адміністративно-правового регулювання свідчить про системний (складний) характер даного поняття. Відтак, окремі науковці пропонують розглядати зазначений механізм як процес, поділяючи його при цьому на окремі стадії.

Так зокрема, професор С.Г. Стеценко пропонує у площині функціонування МАПР виділяти три стадії:

I. Регламентація суспільних відносин (розробка та прийняття правових актів, норм, у яких формулюють правила поведінки для учасників суспільних відносин).

II. Виникнення суб'єктивних прав та юридичних обов'язків, що передбачає процес переходу від загального до конкретного, від загальних приписів правових норм до конкретної моделі поведінки того чи іншого

суб'єкта адміністративного права. «Пусковим моментом» у цьому випадку є юридичний факт (фактичний склад), завдяки якому відбувається деталізація, уточнення загальних правил поведінки відповідно до конкретної ситуації.

III. Реалізація (фактичне використання) суб'єктивних прав та юридичних обов'язків. На цій стадії фактично втілюються в життя приписи норм адміністративного права в реальну поведінку того чи іншого суб'єкта адміністративного права [62].

Порівнюючи запропонований поділ на стадії МАПР із його органічними складовими елементами (до яких ми відносимо: норми права, акти реалізації норм права, адміністративно-правові відносини), зазначимо наступне.

На нашу думку, первинним, у процесі реалізації правового регулювання, є норма адміністративного права, яка встановлює певне правило поведінки, тоді як вторинним - здійснення приписів зазначеної правової норми у практичній діяльності суб'єктів права. Тобто відбувається реалізація норми права і, як наслідок цих процесів, виникають відповідні правові відносини.

Узагальнюючи позиції дослідників теорії права, та наявні у юридичній літературі наукові підходи, слід зазначити таке:

- зміст МАПР слід розглядати, в першу чергу, як систему адміністративно-правових засобів, за допомогою яких, держава здійснює правове регулювання суспільних відносин у площині дії відповідних норм адміністративного права;

- поняття і зміст МАПР митного оформлення необхідно розглядати як складову частину загального механізму адміністративно-правового регулювання.

Аналізуючи зміст галузевого законодавства, практику його застосування, а також основні погляди вітчизняних та зарубіжних вчених, варто зазначити, що процес дослідження механізму адміністративно правового регулювання митного оформлення слід здійснювати з позиції його структури.

Підтримуючи наукову позицію професора С.Г. Стеценко, щодо досліджуваного ним питання, наголосимо на доцільності акцентування уваги

на правотворчій діяльності компетентних державних органів із формування нормативно-правової бази митного оформлення.

Як зазначено вище, структура МАПР митного оформлення включає в себе нормативно-правові акти, які структурно можна виділити у два загальних розділи:

До першого загального розділу слід віднести нормативні акти, які регулюють взаємовідносини, що виникають під час митного оформлення товарів та транспортних засобів комерційного призначення. В свою чергу, їх можна умовно розділити на чотири групи:

1. До першої групи відносимо правові норми загального характеру. Головне місце в цій групі посідає Декларація про державний суверенітет України, розділ VI якої містить норму щодо наявності у суверенної держави власної митної системи [65]. Конституція України, яка містить норму прямої дії, щодо визначення засад зовнішньоекономічної діяльності, митної політики винятково законами України (п.9, ст. 92) [36].

2. Другу групу становлять правові акти, в яких закріплюються основні принципи організації і методи регулювання митно-тарифної політики України. В першу чергу це Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» (ст. 13) [66], та основне кодифіковане джерело митного права - Митний кодекс України [14], який на думку, як законодавців, так і практиків потребує удосконалення.

Вважаємо за необхідне, при розгляді цієї групи правових актів більш детально зупинитись на окремих положеннях Митного кодексу.

Як приклад, що свідчить про необхідність удосконалення основного профільного нормативного акту - некоректність викладення окремих правових норм, який ми бачимо при розгляді порядку викладення розділів кодексу.

Звернемо увагу на главу 2, Розділу I («Авторизований економічний оператор»). Незрозуміло логіку, за якою законодавець розмістив цю главу разом із Загальними положеннями. На нашу думку більш доцільним було би розмістити цю норму у Розділі XV «Здійснення митними органами контролю за окремими видами діяльності підприємств».

Окремо хотіли би звернути увагу на позитивні новації які присутні в Митному кодексі. Зокрема, що стосується наявності в загальних положеннях митного оформлення правової норми, щодо митного оформлення товарів які переміщуються через митний кордон України у складі вантажів з допомогою (ст. 250 МКУ). Також законодавець окремими статтями виділяє порядок митного оформлення інвестицій (ст. 251 МКУ), митного оформлення військової техніки (ст. 252 МКУ). Позитивною є новація, що полягає у наявності норми яка обумовлює випадки і порядок відмови у митному оформленні (ст. 256 МКУ) [14].

Новелою МК можна назвати наявність чітких термінів завершення митного оформлення. Так, норми статті 255 передбачають завершення митного оформлення протягом чотирьох робочих годин з моменту пред'явлення митному органу товарів та транспортних засобів комерційного призначення, подання митної декларації або документа, який відповідно до законодавства її замінює. Присутність у Митному кодексі подібної конструкції, на нашу думку, реалізує один із основних принципів митного оформлення – принцип оперативності [14].

Також, законодавець передбачає умови, за яких зазначений термін може бути перевищений на час виконання відповідних формальностей, зазначених у ч. 2 ст. 255 [14].

Досить ефективним є визначення на законодавчому рівні вичерпного переліку відомостей, які вносяться декларантом до митної декларації залежно від митних формальностей установлених цим кодексом для митних режимів, та заявленої мети переміщення (ч 8., ст. 257 МКУ). Так норма статті забороняє митним органам вимагати внесення до митної декларації інших відомостей, окрім зазначених у цій статті [14].

Технологія перевірки декларацій, подання додаткових документів (коли вони не можуть бути подані разом з митною декларацією) відповідають конвенційним нормам що їх передбачено Кіотською Міжнародною конвенцією про спрощення і гармонізацію митних процедур [22].

Отже, розглянуті нормативні документи визначають правові підвалини функціонування митної системи України, основні напрямки митної політики України; архітектуру органів виконавчої влади.

3. Третя група, в свою чергу, об'єднує нормативно-правові акти, що складаються із норм, які безпосередньо стосуються окремих процедур митного оформлення.

Так зокрема, Законом України «Про митний тариф України» встановлюється Митний тариф України, якій є невід'ємною частиною цього Закону та містить перелік ставок загальнодержавного податку - ввізного мита на товари, що ввозяться на митну територію України і систематизовані згідно з Українською класифікацією товарів зовнішньоекономічної діяльності (УКТЗЕД), складеною на основі Гармонізованої системи опису та кодування товарів [67].

4. Четверта група містить нормативно-правові акти що регулюють поточні відносини у сфері здійснення митного оформлення. Вказана група є найбільш чисельною серед нормативно-правових актів, які охоплюють велике коло митно-правових відносин. До них відносяться: приписи, постанови, інструктивні документи, накази, та інші розпорядчі документи, які приймаються і видаються в першу чергу Державною митною службою України в частині організації митного контролю, митно-тарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Зазначені нормативно-правові акти (спільні накази, інструкції, положення), як правило, стосуються спільних заходів щодо транспортування й митного оформлення вантажів та транспортних засобів комерційного призначення, які переміщуються через Державний кордон України, безпосереднє функціонування окремих пунктів пропуску на кордоні, організації боротьби з контрабандою та порушенням митних правил тощо.

Безпосередньо до вказаної категорії актів варто віднести Постанову КМУ «Про перелік документів, необхідних для здійснення митного контролю та митного оформлення товарів і транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України» № 80 від 06.02.2006р. [27]. Наказ Міністерства

фінансів України № 651 від 30.05.2012р. «Про затвердження Порядку заповнення митних декларацій на бланку єдиного адміністративного документа» [21], наказ Міністерства фінансів України № 631 від 30.05.2012р. «Про затвердження Порядку виконання митних формальностей при здійсненні митного оформлення товарів із застосуванням митної декларації на бланку єдиного адміністративного документа» [68].

Як бачимо вказана система нормативно-правових актів створює правове підґрунтя щодо правил поведінки учасників суспільних відносин, які виникають в сфері здійснення митного оформлення товарів та транспортних засобів комерційного призначення.

Специфіка правовідносин що виникають між суб'єктами при митному оформленні обумовлюється специфікою самого предмету правового врегулювання, а також суб'єктно-об'єктним складом таких правовідносин.

Як ми вже зазначали, однією із специфічних ознак у митно - правовому регулюванні досліджуємого інституту є наявність лідуєчого суб'єкту – держави. Саме ця обставина визначає форму і метод правового регулювання правовідносин в галузі митної справи.

Правовідносини виникають, змінюються і припиняються за умови впливу імперативної волі держави. Необхідно зауважити, що в процесі розвитку і трансформації митно-правова система все більше передбачає елементи диспозитивного методу врегулювання зазначених відносин.

Державі належать і контрольно розпорядчі функції, які вона виконує в процесі правового регулювання. Відповідно до вищезазначеного, правові норми які визначають суб'єктивні права та юридичні обов'язки суб'єктів митно-правових відносин, за характером наслідків більшою мірою є каральними та правовідновлювальними (компенсаційними).

На зазначеній науковій позиції ґрунтує свої погляди вітчизняний науковець І.О. Бондаренко, який визначає митні правовідносини як врегульовані нормами права суспільні відносини, що виникають у зв'язку з переміщенням товарів, предметів, транспортних засобів через митний кордон України, які знаходять вираження в конкретному зв'язку між правомочними та

зобов'язаними суб'єктами – носіями суб'єктивних юридичних прав, обов'язків, повноважень і забезпечуються примусовою силою держави [69].

Ще раз зауважимо, що в процесі здійснення митного оформлення держава реалізує свої контролюючі та владно розпорядчі функції, які чітко виражені в діях суб'єктів виконавчої влади в галузі митної справи.

Правове регулювання в галузі митної справи держава здійснює за допомогою таких інструментів, як тарифне та нетарифне регулювання, діяльністю в площині припинення контрабанди та порушень митних правил, тощо.

Як бачимо, митні правовідносини характеризуються юридичною нерівністю їх учасників, для регулювання зазначених правовідносин з боку держави застосовується владний метод.

Отже, визначимо, що правосуб'єктність особи в процесі митного оформлення може бути або активною, або пасивною. Відповідно, митні органи, які мають статус особливих суб'єктів митних правовідносин, наділені активною правосуб'єктністю (визначається делегованими їм державно-владними повноваженнями), в свою чергу інші учасники правовідносин в сфері митного оформлення наділені переважно пасивною правосуб'єктністю і виступають суб'єктами підпорядкування імперативним приписам органів митного контролю.

Підсумовуючи розглянуті наукові позиції вітчизняних і закордонних представників наукової спільноти, можна констатувати, що наразі серед дослідників митного права відсутня єдина точка зору в питанні класифікації суб'єктів правовідносин в сфері митного оформлення.

Так зокрема, окремі науковці вважають за необхідне застосовувати термін «суб'єкт митних правовідносин», іншим, більш звично в науковій практиці використовувати термін «учасник митних правовідносин», або «суб'єкт митного оформлення».

Оскільки учасники митного процесу на різних його стадіях володіють правовими ознаками суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, митного контролю, митного оформлення, на нашу думку доречно використовувати

термін «*суб'єкт митних правовідносин*», як більш дієву характеристику особи, яка за визначених обставин приймає участь у митному процесі.

В свою чергу, вітчизняний науковець І.О. Федотова в своїй науковій статті «Учасники митних правовідносин: поняття і класифікація» пропонує таку дефініцію: «...Учасником правовідносин є суб'єкт митного права, який бере участь у митних правовідносинах на підставі правової норми, реалізує суб'єктивні юридичні права та може виконувати обов'язки, нести юридичну відповідальність у галузі митної справи...»[70].

В своїй статті автор пропонує таке визначення учасника митних відносин: «...учасник митних правовідносин – це індивідуальний чи колективний суб'єкт права, який використовує свою правосуб'єктність у митних правовідносинах, виступаючи реалізатором суб'єктивних юридичних прав і обов'язків, повноважень і юридичної відповідальності в галузі митної справи...»[70].

Що стосується відносин які мають місце у сфері митного оформлення, то на нашу думку вони можуть виникати за наявності відповідних умов, які передбачені гіпотезою та диспозицією митно-правових норм, іншими словами - їх фактовим складом.

Звертаючи увагу на юридичний факт С.С. Алексєєв надавав таке визначення даному поняттю: «Юридичні факти - ланка, що є посередником, між нормою права і правовідносинами, свого роду важіль, який приводить юридичну норму в дію і на основі якого виникає (а також змінюється або припиняється) правовідношення» [63].

Як приклад, в якості юридичних фактів можуть виступати, наприклад, подача заяви щодо оформлення вантажу вартістю до 150 євро, адміністративний протокол щодо порушень митних правил, висновок відділу тарифів та митної вартості, тощо.

Сучасна правова наука, залежно від правових наслідків, поділяє юридичні факти на правостворюючі, правозмінюючі і правоприпиняючі.

На нашу думку, до першої групи юридичних фактів слід віднести перетин митного кордону, подачу дозвільного документу на здійснення транзиту через

митну територію України (п.2, ч.4, ст. 92 МКУ), розміщення товарів на тимчасове зберігання (ст. 201 МКУ) тощо.

Що стосується другої групи юридичних фактів, то таким є звернення із заявою про зміну відомостей в митній декларації (ч.1, ст. 269 МКУ).

До третьої групи слід віднести звернення із заявою про відкликання митної декларації згідно (відповідно) ч.5, ст. 269 МКУ [14].

Варто зазначити, що згідно канонів теорії права за вольовою ознакою юридичні факти підрозділяються на події і дії. До подій слід відносити ті обставини, за яких людина може виконувати лише пасивну функцію спостерігача (форс-мажорні обставини у зовнішньоекономічному контракті, прийняття державою законів які змінюють комерційні умови контракту, тощо). Діями слід вважати усвідомлений вибір суб'єкта відповідних правовідносин (заклучення цивільно-правової угоди, отримання статусу митного первізника, митного брокера, тощо).

Слід зазначити, що дії є переважаючими серед юридичних фактів для виникнення, зміни, припинення митних правовідносин, адже переміщення товарів та транспортних засобів через митний кордон є вольовою ознакою (дією). У свою чергу, дії відповідного суб'єкта можуть бути правомірними (сплата митних платежів), тобто відповідними положенням митно-правових норм, і неправомірними (порушення митних правил), коли вони не узгоджуються з ними.

Виходячи з викладеного можна зробити висновок - митні правовідносини, що виникають при митному оформленні, обумовлені регулятивною функцією держави, зацікавленої у виданні норм права які визначають порядок виконання відповідних дій. Проте, це не позбавляє інших суб'єктів правовідносин самостійно, в межах своїх прав і обов'язків, здійснювати певні вчинки, що мають юридичне значення. На нашу думку вказана обставина вкотре вказує на наявність диспозитивного методу регулювання правових відносин при митному оформленні.

Таким чином, на основі правового аналізу адміністративного та митного законодавства, практики його застосування, думок вітчизняних та зарубіжних

вчених, сформульовано *авторське визначення адміністративно-правового регулювання механізму митного оформлення* - «механізм адміністративно-правового регулювання митного оформлення - це правова категорія, що визначає процес перетворення нормативності митного оформлення, як інституту права, в упорядкованість суспільних відносин, що виникають при митному оформленні, які в свою чергу регулюються загальними нормами митного права. Іншими словами, правові норми, які регулюють інститут митного оформлення, по суті статичні, а динамічності їм додає саме механізм адміністративно-правового регулювання».

Запропоновано використовувати термін «суб'єкт митних правовідносин», як більш дієву характеристику особи, яка за особливих умов стає носієм суб'єктивних юридичних прав та обов'язків у галузі митної справи і бере участь у митних правовідносинах.

Зроблено висновок, що правосуб'єктність особи в процесі митного оформлення може бути як активною, так і пасивною. Відповідно, митні органи, які мають статус особливих суб'єктів митних правовідносин, наділені активною правосуб'єктністю (визначається делегованими їм державно-владними повноваженнями), в свою чергу інші учасники правовідносин в сфері митного оформлення наділені переважно пасивною правосуб'єктністю і виступають суб'єктами підпорядкування імперативним приписам органів митного контролю.

В процесі наукового дослідження обгрунтовано теоретичний підхід згідно якого виникнення, зміна і припинення правовідносин при митному оформленні відбувається у зв'язку з певним юридичним фактом, в ролі якого може виступати наприклад подача заяви про продовження терміну тимчасового зберігання і інших документів при виконанні митних формальностей, що спричиняють за собою виникнення правовідносин, або зміну митного режиму.

Таким чином, можемо зробити висновок, що всі стосунки, які виникають в процесі митного оформлення є правовими, а сукупність правових норм які регулюють названі стосунки, складає інститут митного оформлення.

2.2. Адміністративно-правові методи та форми реалізації процедури митного оформлення в Україні.

Механізм функціонування митного оформлення, як складова частина процесу управління в сфері митної справи, реалізується через функції, форми, методи і способи. Суб'єктивна і об'єктивні складові функції адміністрування процесу митного оформлення схожі з функціями, що притаманні процедурам митного контролю, тому в нашому дослідженні ми будемо розглядати їх в логічному зв'язку. У той же час, треба зазначити, що досліджувані функції митного оформлення мають цілком конкретний, індивідуальний зміст, якій зовнішньо відображається в формах митного оформлення і реалізується за допомогою методів і способів.

В статті, в якій досліджується питання співвідношення понять «митне оформлення» і «митний контроль», Ю. Д. Кунев зазначає, що модель митної діяльності потрібно створювати виходячи із системного подання акту діяльності у вигляді основних елементів, які утворюють механізм адміністративно-правової діяльності митних органів, зокрема механізм діяльності з митного контролю та митного оформлення [72].

Під адміністративно-правовими формами реалізації процедури митного оформлення слід розуміти типові способи зовнішнього вираження (оформлення) змісту цієї владно-розпорядчої діяльності, види дій митних органів та їх посадових осіб передбачені процедурними нормами, що регулюють діяльність в галузі митної справи і здійснюються з метою реалізації покладених на них завдань і функцій в рамках передбачених законом повноважень.

У своєму науковому дослідженні, в якому розглядається теоретико-методологічні засади форм реалізації права, професор Н. М. Пархоменко пропонує висновки стосовно того, що «форма» – це, насамперед, наукова комплексна категорія, що відображає різні суспільні явища, які потребують регламентації, а також слугує каркасом усередині права, впорядковує та поєднує всі правові явища і право як таке. Коли йдеться про правові форми, то мають на увазі право як певне соціальне явище, що відрізняється від інших

явищ (політика, релігія, мораль), які разом із правом визначаються матеріальними й економічними умовами життя суспільства.[71, с.55].

Іншими словами, погоджуючись з думкою дослідниці додаємо, що поняття «правова форма» є загальним відображенням об'єктивного зв'язку права й явищ на які воно впливає, визначення його місця серед інших форм.

Умовно, форми реалізації процедури митного оформлення можна поділити на правові і не правові.

До правових форм реалізації процедури митного оформлення ми пропонуємо відносити ті форми, які тягнуть за собою певні правові наслідки і досить повно юридично регламентовані. До них слід віднести правозастосовні, регулятивні, та правоохоронні форми.

В свою чергу, до неправових можна віднести організаційну форму реалізації процедури митного оформлення.

Зазначимо, що правозастосовна форма митного адміністрування, в процесі митного оформлення, пов'язана з виконанням приписів митного законодавства в рамках реалізації митними органами своїх владних компетенцій, що в свою чергу виражається у розгляді і вирішенні конкретних управлінських справ.

В той же час, правозастосовна форма характеризується такими загальними функціями державного впливу як управління, організація, регулювання, розпорядницькі функції, статистичний облік.

Правозастосовна форма реалізації процедури митного оформлення обумовлена виконанням певних дій, до яких слід відносити: пошук спеціальної галузевої правової норми для застосування за конкретних обставин; з'ясування юридичної значимості і сфери застосування цієї правової норми, тлумачення її змісту; вирішення справи по суті, видання акту застосування норми права (індивідуального правового акту); здійснення контролю за виконанням цього акту.

Необхідно зауважити, що дотримання вимог правових норм в будь-якій із форм реалізації процедури митного оформлення, їх адекватне застосування, дає

можливість розрізнити реальний (практичний, прикладний) та декларований зміст публічного адміністрування в процесі митного оформлення.

Як приклад можна навести практику застосування при митному оформленні орієнтовних показників митної вартості товарів, які використовуються в протиріч змісту правових норм, що містяться в ч. 6 ст. 54 та ч. 2 ст. 55 МК України [14].

Апріорі, ці показники (суттєва складова системи аналізу і управління ризиками в процесі митного оформлення) можуть розглядатися посадовою особою митного органу лише як інформація, що дає можливість поставити під сумнів правильність визначення задекларованої митної вартості, та не надають правових причин відмови декларанту у заяві цієї вартості, також не є підставою для безумовного коригування заявленої митної вартості, чи витребування у декларанта (чи його представника) додаткових документів підтверджуючих заявлену митну вартість.

Зазначимо, що незважаючи на вищевикладене, у п. 8 розділу 2 Методичних рекомендацій, затвердженими Наказом ДФС від 11 вересня 2015 р. № 689 [73], передбачено, що у випадках спрацювання автоматизованої системи аналізу та управління ризиками за напрямом перевірки правильності визначення митної вартості (шляхом порівняння з цінами подібних товарів, що раніше поставлялись) посадова особа митного органу перевіряє відомості, що містяться в документах, які підтверджують заявлену митну вартість, та відповідно до ч. ч. 3 і 4 ст. 53 МК України запитує додаткові документи [14].

Докладний розгляд вищезазначених статей МК України дає нам підстави стверджувати, що жодна з умов, які перелічені як гіпотези для відмови у митному оформленні товарів за заявленою декларантом (уповноваженою ним особою) митною вартістю, не містять посилення на орієнтовні показники митної вартості товарів. На нашу думку, вказані обставини свідчать про порушення таких фундаментальних принципів митного права як законність, додержання прав і охоронюваних законом інтересів осіб, тощо.

Як видно, для досліджуваного питання доречною буде дефініція сформульована дослідником В.П. Фофановим - «аби з'ясувати та показати, що

таке діяльність, ми маємо дослідити усі форми діяльності та відобразити їх у взаємозв'язку» [74].

Зміст регулятивної форми в митному оформленні спрямований на побудову такої архітектури правовідносин між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та митними органами, за якої буде реалізовано формулу «позитивного публічного адміністрування», що в свою чергу гарантує виваженість та пропорційність у співвідношенні приватних і публічних інтересів сторін митних правовідносин.

В якості прикладу можна привести механізм стимулювання суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності до правомірної поведінки шляхом надання їм натомість ряду пільг в рамках спрощення процедур митного оформлення: прискорення часу митного оформлення; зменшення загального відсотку митних оглядів; забезпечення особі свободи вибору місця митного оформлення і таке інше.

Приклад реалізації зазначеного механізму знайшов відображення в нормі статті 12 МК України, яка передбачає надання статусу авторизованого економічного оператора суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності за умови відповідності критеріям встановленим статтею 14 цього Кодексу [14].

Зазначимо, що статус авторизованого економічного оператора надається підприємству митницею шляхом видачі сертифіката авторизованого економічного оператора та включення його до Єдиного реєстру авторизованих економічних операторів[14].

Необхідно підкреслити, що не дивлячись на наявність зазначеної норми в Митному кодексі України, вона носить декларативний характер. Її остаточне нормативно-правове врегулювання ще чекає свого часу.

Правоохоронна форма митного адміністрування в процесі митного оформлення пов'язана із реалізацією контрольно-наглядової функції держави у сфері митної справи. Здійснення адміністрування, в рамках даної форми, вирішує питання захисту прав і законних інтересів усіх учасників митного процесу та інших зацікавлених суб'єктів права; застосовуються заходи адміністративного правового примусу до суб'єктів зовнішньо-економічних

відносин, які реалізують права володіння, користування і розпорядження товарами та транспортними засобами комерційного призначення, що підлягають митному оформленню згідно чинного законодавства України; застосовується такий засіб владного впливу, як адміністративний примус; розглядаються правові спори, які виникають в процесі митного оформлення; організовується діяльність з протидії контрабанді та порушенням митної справи і таке інше.

Досліджуючи форми адміністративного впливу, професор А.І. Берлач пропонує розглядати державний примус як зовнішній вплив на поведінку людей, що базується на організованій силі держави і гарантує безумовне утвердження волі держави.

Зокрема він зазначає, що у сфері державного управління найбільшого застосування набув адміністративний примус, як метод психічного або фізичного впливу на свідомість, поведінку людей, що застосовується у сфері державного управління, з метою залучення винних осіб до адміністративної відповідальності, припинення і попередження адміністративних правопорушень [75].

В своєму посібнику «Адміністративне право України» під змістом примусу вчений визначає систему заходів, в яких виявляється керуючий вплив держави з метою забезпечення бажаної і необхідної для неї поведінки об'єктів управління [75].

Зазначена позиція цілком співвідноситься із змістом контрольних функцій які реалізуються державою в процесі здійснення митного оформлення.

Залежно від спрямованості дій форми реалізації процедур митного оформлення можуть бути умовно поділені на внутрішні та зовнішні. Розглянемо це питання більш докладно.

Внутрішні форми митного адміністрування спрямовані на вирішення кола питань які стосуються внутрішньої організації діяльності митних органів, в процесі митного оформлення. До них можна віднести питання документування інформації та ведення діловодства, формування і організацію використання

інформаційних ресурсів, матеріально-технічне забезпечення діяльності митних органів.

До речі, роль інформаційних технологій в митній справі відображена в Міжнародній конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур, укладеній 18 травня 1973 р. у м. Кіото, до якої Україна приєдналась у 2006р. [43].

В свою чергу, зовнішні форми забезпечують реалізацію визначених законом компетенцій митних органів щодо функцій митного адміністрування по відношенню до суб'єктів митних правовідносин, які не мають державно-владних повноважень.

Зауважимо, що дієвість застосування форм митного адміністрування, в процесі митного оформлення, забезпечується їх правовою визначеністю і процесуальною регламентацією, тобто митне адміністрування має бути юридично формалізовано.

Натомість, відсутність зазначеної правової регламентації створює своєрідну правову сингулярність, сприяє зниженню рівня прозорості процесу митного оформлення, створює сприятливе середовище для таких негативних явищ, як зловживання службовими повноваженнями посадовими особами митних органів і корупцію.

Одним із перших, хто почав системно досліджувати форми державної діяльності у митній сфері, а саме форми владно-розпорядчого впливу митних органів в процесі реалізації процедури митного оформлення є представник сучасної школи адміністративістики професор Д. В. Приймаченко.

Розглядаючи процедурно-процесуальну та процедурно-організаційні форми науковець пропонує вважати їх внутрішнім способом організації устрою адміністративної діяльності, яка закладає програму, алгоритм діяльності, забезпечує порядок, цілеспрямований рух суб'єктів (митні органи, їх посадові особи) та учасників (громадяни та суб'єкти господарювання) цієї діяльності до певного, заздалегідь визначеного, бажаного результату [76].

Враховуючи етимологічні особливості поняття «процедура», та той факт, що рецепція в національну митно-правову систему міжнародного понятійно-

категоріального апарату призвели до деякого розмивання інституційно-правових понять, пропонуємо надалі, описуючи процес митного оформлення, використовувати поняття «процедурна форма»[77].

Повертаючись до правової норми щодо надання статусу АЕО (авторизованого економічного оператора), знову ж таки наведемо її в якості прикладу правової неврегульованості в процедурній частині, а саме питання надання і перевірки інформації, що надається підприємством в якості самооцінки критеріїв відповідності статусу АЕО (стаття 13 МК України) [14].

Подібна процедурна неузгодженість, тобто відсутність процесуальної форми, фактично унеможлиблює виконання зазначеного нормативного припису.

Акцентуючи увагу на значущість процедурно-процесуальних та процедурно-організаційних, тобто правових форм, реалізації процедур митного оформлення, вважаємо обов'язковим підкреслити роль неправових форм в процесі реалізації владно-розпорядчих функцій митних органів в процесі митного оформлення.

Такий інструмент митного контролю, як митна експертиза, проведення якої регламентовано статтями 356-357 МК України прямо відноситься до неправових форм здійснення митного контролю в процесі митного оформлення. Адже результати експертизи дають лише суто технічну інформацію відносно досліджуваного об'єкту. Правове визначення, щодо цієї інформації, надає посадова особа митного органу шляхом видання адміністративного акту. Після цього результати експертизи набувають юридичної визначеності.

Взяття проб (зразків) товарів здійснюється посадовими особами митних органів в рамках процедур митного контролю та митного оформлення з метою встановлення характеристик, визначальних для:

- 1) класифікації товарів згідно з УКТ ЗЕД;
- 2) перевірки задекларованої митної вартості товарів;
- 3) встановлення країни походження товарів;

4) встановлення належності товарів до наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів, сильнодіючих чи отруйних речовин;

5) встановлення належності товарів до предметів, що мають художню, історичну чи археологічну цінність;

6) встановлення належності товарів до таких, що виготовлені з використанням об'єктів права інтелектуальної власності, що охороняються відповідно до закону [14].

Наведений приклад досить точно демонструє зв'язок і взаємодетермінацію неправових форм реалізації владних повноважень з правовими.

Як противагу принципу імперативності можна розглядати норму закріплену в ч. 14 статті 357 МК України, яка передбачає можливість оскарження протягом 60 діб декларантом або уповноваженою ним особою рішення органу доходів і зборів, прийняте на підставі результатів проведеного дослідження (аналізу, експертизи), в установленому цим Кодексом порядку [14].

Наведений нормативний припис демонструє правове значення результату експертизи: він виступає в якості підстави для прийняття владно-розпорядчого рішення; оскарження результату експертизи може бути підґрунтям для оскарження рішення органу доходів і зборів, (саме рішення, а не результатів експертизи).

Із розглянутого прикладу ми бачимо, що митні експертизи виступають не тільки в якості ефективного інструменту митного контролю і митного оформлення в цілому, але і демонструють принцип юридичної детермінації, тобто взаємний зв'язок подій, породження попереднім (причиною) наступного (слідства).

Досліджуючи адміністративно-правові методи та форми реалізації процедури митного оформлення неможливо не звернути увагу на такий інститут митного права як митний контроль.

В процесі реалізації владно розпорядчих компетенцій органами публічної влади в галузі митної справи, митне оформлення і митний контроль мають чітко виражений функціональний зв'язок (хоча і мають свої принципові інституційні відмінності).

Розглядаючи питання співвідношення зазначених вище митно-правових понять д.ю.н. Ю.Д. Кунєв зауважив: «На позначення дій посадових осіб митних органів в українському законодавстві вживаються поняття «митне оформлення» та «митний контроль». Визначення сутності, змісту і співвідношення цих понять важливе при розгляді митної діяльності. Існують різні погляди на співвідношення митного оформлення та митного контролю, зокрема: 1) ці поняття вживаються разом і означають один процес; 2) два різні процеси, які взаємозалежні та взаємообумовлені; 3) митний контроль є складовою або процедурою процесу митного оформлення; 4) митне оформлення – це документальне закріплення результатів митного контролю; 5) митне оформлення є складовою або процедурою митного контролю»[78].

Погоджуючись з думкою науковця, зауважимо, що ми пропонуємо вважати митне оформлення окремим інститутом митного права. Митне оформлення, на нашу думку, є адміністративним процесом, який відбувається у формі неюрисдикційного провадження.

На підтвердження нашої позиції зазначимо, що Верховний суд України чітко розмежував такі поняття як «митне оформлення» і «митний контроль». У складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду Постановою від 18.01.2018 року у справі № 807/3168/14, ВСУ поставив крапку щодо неоднозначності у розумінні співвідношення цих понять [181].

Зазначимо, що диспозиція правової норми яка закріплена в ст. 336 МК України передбачає здійснення митного контролю безпосередньо посадовими особами митного органу. Законодавець пропонує наступний перелік форм митного контролю:

1) перевірки документів та відомостей, які відповідно до статті 335 цього Кодексу надаються митним органам під час переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України;

2) митного огляду (огляду та переогляду товарів, транспортних засобів комерційного призначення, огляду та переогляду ручної поклажі та багажу, особистого огляду громадян);

3) обліку товарів, транспортних засобів комерційного призначення, що переміщуються через митний кордон України;

4) усного опитування громадян та посадових осіб підприємств;

5) огляду територій та приміщень складів тимчасового зберігання, митних складів, вільних митних зон, магазинів безмитної торгівлі та інших місць, де знаходяться товари, транспортні засоби комерційного призначення, що підлягають митному контролю, чи провадиться діяльність, контроль за якою відповідно до цього Кодексу та інших законів України покладено на митні органи;

6) перевірки обліку товарів, що переміщуються через митний кордон України та/або перебувають під митним контролем;

7) проведення документальних перевірок дотримання вимог законодавства України з питань державної митної справи, у тому числі своєчасності, достовірності, повноти нарахування та сплати митних платежів;

8) направлення запитів до інших державних органів, установ та організацій, уповноважених органів іноземних держав для встановлення автентичності документів, поданих митному органу;

9) пост-митний контроль [14].

Повертаючись до питання важливості, саме процедурної форми проведення митного оформлення, звернемо увагу на існуючі тенденції щодо її якісного переформатування шляхом запровадження інформаційних технологій в практику митного оформлення та сучасних елементів науково-технічного прогресу.

Досліджуючи питання публічного адміністрування в митній справі, І. П. Яковлев в якості прикладу застосуванні нових технологічних можливостей наводить практику впровадження систем відео контролю, використання для забезпечення ідентифікації товарів під час здійснення їх переміщення митною

територією електронних замків з інформаційно-телекомунікаційною функцією GPS – GSM навігації тощо [79].

Досліджуючи такі теоретико-правові категорії як форма та метод реалізації процедури митного оформлення слушною буде думка д.ю.н. О.М. Музичука, з точки зору якого способи (методи, прийоми) контролю відповідають на запитання: яким чином здійснюються (реалізуються) форми контролю. Як вважає вчений, доцільно буде навести приклад застосування технічних засобів в процесі митної перевірки, де формою контролю буде перевірка, а його методом застосування технічних засобів [80].

Аналізуючи питання форми та методу реалізації процедури митного оформлення доречно буде зауважити, що в процесі здійснення своїх професійних обов'язків посадові особи митних органів обирають ті форми здійснення службових повноважень, які об'єднують в собі необхідний набір прийомів (способів), що в свою чергу і утворюють методи реалізації процедури митного оформлення.

До речі, аналізуючи перелік форм митного контролю, який законодавець пропонує в нормах ст. 336 МК України, можемо зробити висновок, що однією із найпоширених форм контролю є перевірка.

Проведення документальних перевірок щодо дотримання суб'єктами зовнішньо-економічної діяльності вимог законодавства України з питань державної митної справи здійснюється специфічними способами і прийомами, які, в свою чергу, розрізняються залежно від того, чи є зазначені контрольні-наглядові методи митного адміністрування документальними, або фактичними.

В ході документального контролю здійснюються: формальна, логічна і арифметична перевірка документів; юридична оцінка господарських операцій, відображених в документах: економічний аналіз.

Зазначимо, що фактичний контроль передбачає використання таких способів як облік суб'єктів фінансово-господарської діяльності, дослідження документів, отримання пояснень, огляд приміщень (територій) і предметів, інвентаризація, експертиза і таке інше.

Досліджуючи питання адміністративно-правових засад здійснення митного контролю в Україні, С. В. Дегтярьова звертає увагу на те, що такі види контролю як валютний, контроль нарахованих митних платежів та контроль правильності застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності також виступають як окремі способи здійснення окремої форми митного контролю - перевірки документів та відомостей, що подаються фіскальним органам під час переміщення товарів і транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України [81].

При розгляді такої форми здійснення митного оформленні як перевірка, доречним буде звернути увагу на застосування системи управління ризиками, яка використовуючи способи синтезу, аналізу і оцінки наявної митної інформації утворює окремий метод реалізації процедури митного оформлення.

До речі, автоматизована система аналізу та управління ризиками (далі - АСАУР) створена як сукупність програмно-інформаційних комплексів, які забезпечують функціонування системи управління ризиками під час митного контролю та оформлення товарів і транспортних засобів [82].

Необхідно додати, що порядок застосування АСАУР розроблено з метою забезпечення вибіркової митного контролю шляхом застосування системи управління ризиками, поліпшення ефективності роботи Державної митної служби України під час митного контролю та митного оформлення за рахунок застосування методів управління ризиками, у тому числі аналізу ризиків із використанням інформаційних технологій [82].

Доречним буде привести звіт начальника Енергетичній митниці Ігоря Піковського, який привів такі дані щодо використання в процесі митного оформлення системи управління ризиками: «За 10 місяців поточного року у зоні діяльності Енергетичної митниці було оформлено понад 61 тисячу митних декларацій. За цей час за результатами спрацювання профілів ризику системою АСАУР митницею проведено митний огляд за 2343 митними деклараціями, здійснено відбір проб – за 2524 деклараціями. За всіма цими деклараціями, системою АСАУР окрім іншого, здійснено контроль щодо достовірності

декларування, правильності класифікації товарів згідно з УКТЗЕД, контролю правильності визначення країни походження товарів, правильності визначення митної вартості товарів. Саме цими даними з АСАУР оперують фахівці митниці під час здійснення митних процедур» [83].

Надана інформація, на нашу думку, наочно демонструє важливість технологічної складової в арсеналі методів митного оформлення і митного контролю.

Необхідно зауважити, що митно-правові відносини є сферою соціальних відносин яка підлягає необхідному правовому регулюванню. Належну ефективність цьому процесу надають правові засоби. Засоби правового регулювання у сфері митних відносин носять специфічний характер. Набір необхідних засобів визначає метод правового регулювання.

Вважаємо необхідним зробити наголос на тому, що методи митного оформлення характеризується наявністю особливих правовідносин між суб'єктами владних повноважень і суб'єктами зовнішньо-економічних відносин, мають організуючий характер і впорядковують процеси, що відбуваються в галузі митної справи.

В процесі нашого дослідження ми звертали увагу на пріоритетність імперативного методу в митно-правовому регулюванні і той факт, що на сучасному етапі розвитку митної справи законодавець почав більше уваги приділяти диспозитивному методу правового регулювання.

Держава надає можливість суб'єктам митного процесу врегулювати відносини, що виникають в процесі здійснення тих чи інших митних формальностей на власнуй розсуд. Як приклад можна навести вільний вибір суб'єктом ЗЕД митного органу, де буде проходити митне оформлення, зони митного контролю (в залежності від зручності розташування, вартості послуг, що їх надає ЗМК, тощо) та інше.

Необхідно зауважити, що новацією в питанні правового регулювання досліджуємих відносин стало започаткування заохочувального методу правового регулювання митних відносин. Як приклад можна навести

впровадження інституту АЕО (авторизованого економічного оператора) нормативно це закріплено в ст. 12 МКУ [14].

Підсумовуючи розгляд досліджуемого питання, необхідно зауважити, що митні органи повинні здійснювати інформування та консультування суб'єктів ЗЕД, підвищувати рівень правової грамотності та правової культури своїх посадових осіб. Проблема тут, на нашу думку, полягає в тому, що під інформуванням (консультуванням) законодавець передбачає надання загальної (конкретної) інформації правового характеру тільки особі, яка безпосередньо звернулася із запитом. Загальна система забезпечення підприємців та громадян юридичними знаннями в сфері митної справи за допомогою лекцій, бесід із залученням кваліфікованих юристів, виступів співробітників митних і правоохоронних органів з метою роз'яснення митного законодавства, а також за допомогою ЗМІ, відсутня, а завдання її створення делеговане Громадській раді при Державній митній службі України [84].

Досліджуючи питання правового регулювання сфери митних відносин підкреслимо наступні положення:

- митно-правові відносини є сферою соціальних відносин, яка підлягає необхідному правовому регулюванню. Належну ефективність цьому процесу надають правові засоби.

При цьому, форми реалізації процедури митного оформлення умовно можна поділити на правові і не правові, до них слід віднести правозастосовні, регулятивні, та правоохоронні форми: перевірка, здійснення огляду, митний облік, порівняння, направлення запитів, опитування.

Під методами реалізації процедури митного оформлення слід розуміти сукупність способів та засобів, за допомогою яких реалізуються форми такої діяльності. До них ми пропонуємо віднести використання інформаційних технологій (автоматизована перевірка поданих до оформлення митних декларацій).

Враховуючи взаємодетермінацію таких інститутів митної справи як митне оформлення та митний контроль, вважаємо доцільним розглядати в

якості методів реалізації процедури митного оформлення деякі методи, які законодавець відносить до митного контролю.

А саме: статистичний метод, метод контролю нарахування митних платежів, порівняння даних в процесі визначення митної вартості, ідентифікацію товарів та транспортних засобів комерційного призначення, синтез, аналіз і оцінка, перевірка документації, ідентифікаційний огляд. Держава за допомогою нормативно-правових приписів чітко регламентує процес митного оформлення.

- Митне оформлення слід розглядати в якості правового процесу, відповідні процедури (що мають чітке нормативне закріплення), які його складають, надають цьому процесу правове визначення. Зазначимо також, що процесуальний порядок здійснення митного оформлення вимагає розробки і законодавчого закріплення відповідного процесуального нормативно-правового забезпечення.

- Чинне митне законодавство крім традиційного імперативного метода правового регулювання передбачає елементи диспозитивного а також заохочувальних методів правового регулювання. Як приклад - новація щодо статусу АЕО, ст. 12 МКУ [14].

- Зробимо акцент на тому, що саме процедурна форма здійснення митних формальностей дає можливість досягати цілей і повноцінно виконувати завдання які вирішує митна справа. Це, в свою чергу, вимагає вживання додаткових заходів щодо максимальної регламентації процедурних форм і методів митного оформлення, забезпечення їх взаємозв'язку в процесі практичної реалізації.

2.3. Декларування як основна складова процедури митного оформлення в Україні.

Набуття Україною державного суверенітету зумовило потребу в приведенні правових засад державної митної справи у відповідність з загальновизнаними міжнародними нормами та правилами. Результатом 29-річного законотворчого процесу в цьому напрямку стало створення для

суб'єктів господарювання сприятливих умов щодо вільного здійснення зовнішньоекономічної діяльності.

Однією з умов пропуску товарів і транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України є їхнє декларування.

Нажаль, на сьогоднішній день, питання правового регулювання інституту митного оформлення і його основної складової - митного декларування залишається недостатньо вивченим. Відсутній структурний науково-практичний аналіз процесу митного декларування як правового явища. Поза рамками системного дослідження знаходяться питання контакту і взаємодії адміністративних правовідносин в сфері митного декларування з правовідносинами, що регулюються нормами цивільного, фінансового, інформаційного та інших галузей права [179].

Одним із проблемних питань є питання правового регулювання процедури надання контролюючими органами адміністративних послуг в режимі «єдиного вікна» та діяльності митних органів при здійсненні митних формальностей, пов'язаних з митним оформленням і безпосередньо митним декларуванням.

Процес структурного реформування митної системи супроводжується проблемами пов'язаними в тому числі із неможливістю вирішення в повній мірі питань взаємодії митних органів з іншими контролюючими службами. В першу чергу, це стосується питань взаємодії з представниками органів виконавчої влади, які здійснюють санітарно-епідеміологічний, ветеринарний, фітосанітарний, радіологічний, екологічний та інші види контролю.

Аналізуючи стан наукового дослідження розглянутої тематики, можна зробити висновок, що науковому аналізу піддавалися більшою мірою загальні аспекти, пов'язані з процесом митного декларування[179].

Окремі питання правового регулювання, що характеризують природу адміністративно-процесуальних правовідносин в галузі митного декларування розглянуті в наукових працях таких вчених, як: С.С. Алексєєв, Ю.П. Битяк, І. Г. Бережнюк, К.Г. Борисов, І.В. Бойко, А.Д. Войцещук, Р.В. Дзугаєв, Є.В. Додін,

Л.М. Ентін Д.О. Єршов, С.С. Жамкочьян, А.Т. Комзюк, Д.В. Приймаченка, К.К. Сандровський, П. В. Пашко та інші.

Загальним науково-теоретичним підґрунтям для досліджуваної проблеми послужили роботи таких вітчизняних і зарубіжних фахівців у галузях теорії права, теорії державного управління, адміністративного права, митного права: В.Б. Авер'янова, О.Ф. Андрійко, А.І. Берлача, Ю.П. Битяка, Б.М. Габричидзе, В.М. Гаращука, Т.О. Гуржія, Ю.М. Дьоміна, В.П. Колісника, В.К. Колпакова, Т.О. Коломoeць, А.В. Кольбенка, О.В. Кузьменко, М.П. Кучерявенка, А.В. Мазура, В.Я. Настюка, В.І. Олефіра, В.В. Прокопенка, М.М. Тищенко, Ю.С. Шемшученка, П.М. Шеремети, М.Г. Шульги та ін.

Зазначимо, що рівень дослідження теми не дає можливість вирішити усі проблемні питання правового регулювання інституту митного оформлення і його основної складової - митного декларування.

Особливо проблематика цього питання помітна в аспекті впровадження практики «єдиного вікна» та електронного декларування в цілому. Це, в свою чергу, обумовлює необхідність подальшого наукового опрацювання питань адміністративно-правових правовідносин, що виникають в процесі декларування товарів та транспортних засобів комерційного призначення.

Метою даної частини нашого дослідження є спроба аналітичного розгляду окремих складових митного оформлення, а саме – електронне декларування в розрізі проблематики реалізації інноваційного принципу «єдиного вікна» під час здійснення митного контролю.

Митне декларування, на нашу думку, необхідно розглядати як основну процедуру митного оформлення, що в сукупності із іншими елементами системи відповідних митних процедур утворює інститут митного оформлення. Як відокремлена система правових норм, він утворює окрему ланку складного митного провадження в системі адміністративного процесу. Митному оформленню, як окремому інституту права, притаманні свої принципи, що діють у межах однорідних суспільних відносин, що в свою чергу регулюється однорідними правовими нормами [179].

Митний кодекс України пропонує дефініцію митного декларування через форму декларування. Норми закріплені в статті 257 Митного кодексу України встановлюють, що декларування здійснюється шляхом заявлення за встановленою формою (письмовою, усною, шляхом вчинення дій) точних відомостей про товари, мету їх переміщення через митний кордон України, а також відомостей, необхідних для здійснення їх митного контролю та митного оформлення. При застосуванні письмової форми декларування можуть використовуватися як електронні документи, так і документи на паперовому носії або їх електронні (скановані) копії, засвідчені електронним цифровим підписом декларанта або уповноваженою ним особи [14].

Звернемо увагу, що це визначення митного декларування цілком співвідноситься з визначенням поняття «declaration of goods», яке використовується в Кіотській конвенції. Згідно з главою 2 Загального додатка до Конвенції декларація на товари є заява, складена за встановленою митною службою формою, в якій зацікавлені особи вказують митну процедуру, що підлягає застосуванню щодо товарів, і відомості, заяви яких вимагає митна служба для застосування цієї процедури[50].

Та обставина, що процедура декларування товарів ототожнюється в ряді випадків з митним оформленням, в цілому свідчить про її особливе значення не тільки в системі правовідносин з митного оформлення, а й в митному праві взагалі. Підкреслимо, що декларування товарів - це митне оформлення «в чистому вигляді», тобто те, заради чого відбуваються всі інші формальності митного оформлення [179].

Зазначимо також, що митне декларування виконує декілька основних функцій:

- забезпечення Державної митної служби України необхідними відомостями про товари і транспортні засоби;
- підтвердження декларантом правомірності вчинених дій щодо товарів і транспортних засобів, які переміщуються;
- контроль за дотримання суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та фізичними особами законодавства України.

Процедура та вимоги до декларування визначені статтями 257-269 Митного кодексу України [14].

Способи і форми митного декларування врегульовано профільними нормативно-правовими актами. В наукових колах ведеться дискусія щодо різних засобів, методів, та форм митного декларування.

Так наприклад автор наукового посібника з митного права Тимошенко І.В. зазначає наступне «...під формою декларування слід розуміти спосіб заявлення відомостей про товари і транспортні засоби, та інших необхідних для митних цілей відомостей...» [91]. Як ми можемо бачити, автор ототожнює обидва досліджуємих поняття.

Розглянемо більш детально дискусійне питання.

Всі способи декларування можна умовно розділити на три групи:

- подача декларантом митної декларації;
- подача документів, прирівняних законодавцем до митної декларації;
- заяву відомостей безпосередньо декларантом без подання декларації та необхідних документів [14].

Тобто, спосіб декларування визначає той чи інший порядок дій декларанта, або уповноваженої ним особи необхідний для здійснення митного оформлення. На нашу думку, форму декларування слід визнати зовнішнім виразом способу декларування, його матеріальним аспектом.

Іншими словами, форма декларування - це засіб, за допомогою якого здійснюється безпосередня передача необхідної інформації. Засобами передачі інформації є: документування відомостей на паперовому, або електронному носії, усне заявлення і мовчазна дія людини [179].

Цієї ж наукової позиції додержується колектив авторів навчально посібника «Митне право України», за загальною редакцією проф. В.В. Ченцова, який зазначає, що законодавцем встановлено письмову, усну та конклюдентну (шляхом вчинення дій) форми митного декларування [33].

Вітчизняними вченими та практиками в галузі митного права, усна і конклюдентна форми декларування, розглядаються як самостійні. До речі, у нормативних документах це питання достатньо не відображено.

Зазначену точку зору поділяють вітчизняні науковці М.М. Каленський і П.В. Пашко, які в процесі дослідження питання митного декларування визначають, що основною формою декларування є письмова форма, при цьому одним із підвидів письмової форми декларування є електронна форма, за якої використовуються документи у електронному вигляді. При застосуванні письмової форми декларування можуть використовуватися як електронні документи, так і документи на паперовому носії, що мають однакову юридичну силу [86].

Необхідно зауважити, що при митному декларуванні суб'єкти митних правовідносин повинні бути наділені особливою правосуб'єктністю. З однієї сторони, це – безпосередньо суб'єкти ЗЕД, особи що приймають участь у процесі декларування: митні брокери, агенти з митного оформлення, митні перевізники, експедитори, власники митних ліцензійних складів та складів тимчасового зберігання, інші особи що здійснюють свою діяльність на основі цивільно-правових угод із суб'єктами ЗЕД. З іншого боку, це – митні органи, та її посадові особи. Ця обставина, на нашу думку, відображає диспозитивний метод правового регулювання інституту митного оформлення і безпосередньо процедури митного декларування.

В процесі дослідження правової природи декларування, пропонуємо розглядати митне декларування не тільки як окрему митну процедуру, але і як адміністративне неюрисдикційне дозвільне провадження, здійснюване митним органом у спосіб і в порядку визначеним законодавством [179].

Безперечно, основним способом митного декларування слід визнати заявлення відомостей в митній декларації. Законодавцем передбачена класифікація митних декларацій за наступними видами:

-Митна декларація, заповнена у звичайному порядку – під митною декларацією, заповненою у звичайному порядку, розуміється митна декларація, що містить обсяг відомостей (даних), достатній для завершення митного оформлення товарів, транспортних засобів комерційного призначення у заявлений митний режим (ст. 258 МКУ);

-Попередня митна декларація – попередня митна декларація (інший документ, що може використовуватися замість митної декларації відповідно до статті 94 цього Кодексу) подається до ввезення в Україну товарів, транспортних засобів комерційного призначення (у тому числі з метою транзиту) або після їх ввезення, якщо ці товари, транспортні засоби перебувають на території пункту пропуску через державний кордон України. (ст.259 МКУ);

-Тимчасова митна декларація – подається у разі, якщо декларант або уповноважена ним особа не володіє точними відомостями про характеристики товарів, необхідні для заповнення митної декларації у звичайному порядку, вона може подати митному органу тимчасову митну декларацію на такі товари за умови, що вона містить дані, достатні для поміщення їх у заявлений митний режим, та під зобов'язання про подання додаткової декларації у строк не більше 45 днів з дати оформлення тимчасової митної декларації. (ст. 260 МКУ);

-Періодична митна декларація – може подаватися на регулярне переміщення через митний кордон України товарів однією і тією ж особою на одних і тих же умовах та підставах протягом не більше 180 днів та під зобов'язання про подання додаткової декларації на товари, переміщені за періодичною митною декларацією протягом попереднього календарного місяця, у порядку та на умовах, встановлених Кабінетом Міністрів України (ст. 260 МКУ);

-Спрощена митна декларація використовується для декларування та випуску в заявлений митний режим товарів, декларантом яких є підприємство, яке отримало авторизацію АЕО-С і має дозвіл на застосування спеціального спрощення «процедура спрощеного декларування» (ст. 260' МКУ);

-Додаткова митна декларація – у разі подання відповідно до статей 259 і 260 цього Кодексу попередньої, тимчасової, спрощеної або періодичної митної декларації декларант або уповноважена ним особа повинні протягом строків, визначених відповідно до цього Кодексу, подати митному органу додаткову декларацію, яка містить точні відомості про товари, задекларовані за попередньою, тимчасовою, спрощеною або періодичною митною декларацією,

що подавалися б у разі декларування цих товарів за митною декларацією, заповненою у звичайному порядку(ст. 261 МКУ) [14].

Зробимо наголос на тому, що повнота відображених в митній декларації відомостей повинна відповідати необхідному обсягу передбачених відомостей про товари та транспортні засоби комерційного призначення.

Необхідно зауважити, що подача митної декларації декларантом, або уповноваженою ним особою визнається фактом, що має юридичне значення. З моменту прийняття митним органам митної декларації до оформлення, у декларанта, або у уповноваженої ним особи виникають певні юридичні обов'язки щодо вчинення певних дій, в тому числі це стосується сплати митних платежів [179].

Якщо декларантом, або уповноваженою ним особою заявляються відомості, що не відповідають дійсності в питаннях щодо кількісних характеристик товару та транспортних засобів комерційного призначення (кількість, вага, характеристики товару), чи заявляється не весь товар, або тільки його частина, то такі дії кваліфікуються як недекларування товарів та транспортних засобів комерційного призначення[14].

Дослідник в галузі митного права Б.М. Габричидзе пропонує наступну дефініцію відносно змісту митного декларування. Так, з його точки зору, форма декларування - це спосіб заяви відомостей про товари та транспортні засоби, їх митний режим та інших даних, необхідних для митних цілей, відповідно до встановлених вимог до порядку їх фіксації і передачі митному органу [31].

З таким твердженням слід погодитися. Зазначимо лише, що автор порівнює поняття форми і способу декларування.

Розглянемо категорії способу і форми декларування більш докладно.

Як ми зазначали раніше, законодавцем передбачені наступні форми декларування: письмова, усна, конклюдентна (шляхом вчинення дій), електронна форма декларування.

1. Письмова форма декларування.

У практичній діяльності митними органами може використовуватися письмова форма декларування. Залежно від митних режимів можливі різні форми письмового декларування.

Законодавець передбачає наступне «..товари декларуються шляхом подання митному органу: митної декларації на бланку єдиного адміністративного документа; або митної декларації М-16; або письмової заяви за формою згідно з додатком 1; або митної декларації для письмового декларування товарів, що переміщуються через митний кордон України громадянами для особистих, сімейних та інших потреб, не пов'язаних з провадженням підприємницької діяльності; або декларації транскордонного переміщення фізичними особами валютних цінностей [124].

В процесі митного декларування, декларант надає митному органу митну декларацію у вигляді єдиного уніфікованого документа. Зазначений документ містить певну кількість граф, які декларант заповнює згідно інформації стосовно декларуємого товару (майна, транспортних засобів комерційного призначення), обраного митного режиму, відповідних процедур, інформації комерційного характеру, тощо.

Як зазначає к.ю.н. Царенко В.І., в своїй науковій статті «Митні процедури: ознаки та поняття», згідно з правилом 3.16, стандартного правила розд. 3 Загального додатка до «Міжнародної конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур», на підтвердження декларації на товари митна служба вимагає тільки ті документи, які необхідні для проведення контролю за даною операцією і забезпечення виконання усіх вимог щодо застосування митного законодавства [87].

Наукова позиція дослідника цілком співпадає з нашим визначенням.

Чинним законодавством передбачена особлива форма і порядок заповнення митної декларації. Це питання регламентоване наказом Міністерства фінансів України № 651 від 30.05.2012р. «Про затвердження Порядку заповнення митних декларацій на бланку єдиного адміністративного документа» [21].

2. Усна форма декларування.

Усна форма декларування застосовується фізичними особами, що переміщують товари в ручній поклажі або супроводжуваному багажі для особистих і інших, не пов'язаних із здійсненням комерційної діяльності потреб. В усній формі можуть бути задекларовані товари, що підлягають обов'язковому письмовому декларуванню. Перелік товарів, що не підлягають обов'язковому письмовому декларуванню, визначається Митним Кодексом та іншими законодавчими актами України в галузі митної справи (Ст. 257 МК України) [14].

3. Конклюдентна форма декларування.

Конклюдентна форма декларування застосовується фізичними особами, що переміщують товари в ручній поклажі або супроводжуваному багажі для особистих і інших, не пов'язаних із здійсненням комерційної діяльності потреб. До речі, зазначимо, що на відміну від усної форми декларування конклюдентна форма має на меті вчинення активної дії - прохід фізичної особи через спеціальну систему «зеленого» або «червоного» коридорів. Законодавець зазначає наступне: «...Зелений коридор» призначений для декларування шляхом вчинення дій громадянами, які переміщують через митний кордон України товари в обсягах, що не підлягають оподаткуванню митними платежами та не підпадають під встановлені законодавством заборони або обмеження щодо ввезення на митну територію України або вивезення за межі цієї території і не підлягають письмовому декларуванню. «Червоний коридор» призначений для всіх інших громадян...»[189].

Зазначимо, що описані конклюдентні дії не можуть визнаватися формою декларування: особа, вибираючи між «зеленим» або «червоним» каналами фактично вибирає між усною і письмовою формою декларування. Система двох коридорів лише оптимізує пасажиропотік, дозволяючи прискорити митне оформлення для осіб, які не переміщують товари, що підлягають обов'язковому письмовому декларуванню.

У зв'язку з цим, на нашу думку, здається дискусійним виділення технічного способу для оптимізації митного оформлення (системи «зеленого» і

«червоного» коридорів) в якості форми декларування шляхом вчинення конклюдентних дій [179].

4. Електронна форма декларування.

Електронне декларування здійснюється з використанням електронної митної декларації. Застосування цієї інноваційної технології набуває актуальності в контексті європейської інтеграції України, адже багато країн Європи вже впровадили таку процедуру у сфері зовнішньоекономічної діяльності.

Варто зазначити, що повний перехід до електронного декларування позитивно вплине на діяльність суб'єктів підприємницької діяльності, оскільки у них з'явиться можливість декларувати товари шляхом подання документів виключно в електронному вигляді, що в свою чергу дозволить не тільки заощаджувати час на здійснення митних формальностей, але й сприятиме підвищенню ефективності проведення митних процедур. Також, підкреслимо, що дана форма декларування сприяє зменшенню ризику виникнення корупційних складових, так як вона передбачає безконтактний метод роботи.

До речі, застосування електронного цифрового підпису в електронних документах здійснюється із використанням послуг акредитованого центру сертифікації ключів, відповідно до Закону України «Про електронний цифровий підпис» [88].

Важливим є той факт, що за безконтактним методом, декларант подає митну декларацію із заявленим митним режимом та документи, необхідні для здійснення митного оформлення шляхом використання інформаційно-телекомунікаційних систем та сертифікованого програмного забезпечення. Декларація подається безпосередньо в підрозділ митного органу, в якому проводиться митне оформлення. Процес обробки інформації та опрацювання поданих документів здійснюється за відсутності декларанта. Виключення становить необхідність проведення митного догляду, у разі спрацювання критеріїв безпеки АСАУР (автоматизованої системи аналізу та управління ризиками) за рішенням посадової особи митного органу [179].

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17.09.08 №1236-р була схвалена Концепція створення багатофункціональної комплексної системи «Електронна митниця», яка передбачала реалізацію в три етапи протягом 2009-2013 років [92].

Законодавець визначає: «...Концепція передбачає визначення принципів побудови Електронної митниці, основних положень з формування її інформаційного телекомунікаційного забезпечення, етапів упровадження, а також створення передумов для інтеграції України у світову інформаційну спільноту. Концепція ґрунтується на вимогах Конституції України, законодавства України, міжнародних митних конвенцій та враховує досвід інших країн» [92].

Вітчизняний дослідник Пашко П.В. разом із творчим колективом, в посібнику «Митні інформаційні технології» основними завданнями Електронної митниці визначають:

«... · автоматизація процесів митного контролю та митного оформлення товарів, предметів і транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України;

- забезпечення функціонування системи електронного документообігу;
- забезпечення функціонування системи аналізу ризиків;
- сприяння захисту прав інтелектуальної власності в процесі зовнішньоекономічної діяльності шляхом ведення відповідних автоматизованих систем;
- забезпечення інформаційної взаємодії митної служби України з правоохоронними органами та іншими органами державної влади України в межах двосторонніх угод або спільних наказів про обмін інформацією;
- формування банку даних Електронної митниці;
- забезпечення інформаційної безпеки під час формування і функціонування банку даних Електронної митниці;

- накопичення інформації в результаті проведення митного контролю та митного оформлення товарів, предметів і транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України;
- забезпечення інформаційної взаємодії та співпраці відповідно до укладених Україною міжнародних договорів;
- проведення єдиної науково-технічної політики під час створення Електронної митниці...» [93].

Автор зазначає, що Електронній митниці, властиві наступні функції:

- «... · накопичення інформації про зовнішньоекономічні операції юридичних та фізичних осіб у відповідних базах даних (на центральному та регіональному рівнях);
- взаємодія з іншими зовнішніми інформаційними системами;
  - введення інформації про можливу зовнішньоекономічну операцію юридичної або фізичної особи безпосередньо з первинних документів, включаючи їх відцифрований образ;
  - хронологічне накопичення інформації про зовнішньоекономічні операції юридичних та фізичних осіб;
  - формування аналітичних звітів про експортно-імпортні операції країни;
  - дотримання необхідного рівня технічного захисту інформації...» [93].

Рішення про запровадження «Єдиного вікна» було прийнято 25 травня 2016 року постановою Кабінету Міністрів України № 364 від 25.05.2016 «Деякі питання реалізації принципу «Єдиного вікна» під час здійснення митного, санітарно - епідеміологічного, ветеринарно-санітарного, фітосанітарного, екологічного, радіологічного та інших видів державного контролю» [89].

Але, необхідно зазначити, що рівень правового регулювання митного оформлення і зокрема процедури декларування, яке здійснюється за цією інноваційною технологією, не в повній мірі відповідає вирішенню задачі

комплексного реформування вітчизняної митної системи. Наприклад, питання взаємодії контролюючих органів від яких залежить проведення митного оформлення, в нормативно – правових документах висвітлене досить декларативно. Така неузгодженість підтверджується практикою здійснення митного оформлення і зокрема процедури митного декларування.

Зазначимо також, що моменту подання до митного органу декларації передуює проведення різноманітних видів контролю із поданням контролюючим органам необхідних документів в електронному вигляді. Це, за задумом законодавця, повинно скоротити час митного оформлення і забезпечити «безконтактність» надання адміністративної послуги.

Науковці В.П. Пархоменко та О.В. Ігнат'єва в своїй статті «Процеси введення електронного митного декларування в Україні» зазначають, що для того, щоб розпочати електронне декларування підприємство-суб'єкт ЗЕД має бути внесене до Реєстру підприємств, до товарів яких може застосовуватись процедура електронного декларування. Наказом Держмитслужби України 17.03.2011 №216 суттєво спрощено процедуру допуску підприємств до електронного декларування, ведення їх Реєстру, передбачено включення до такого Реєстру митних брокерів [94].

Звернемо увагу, що подібна практика вже не актуальна. Підприємства здійснюють електронне декларування без будь яких попередніх реєстрацій. На даний час переважна більшість митних декларацій оформлюється в електронному вигляді [83].

Слушним, з точки зору діалектики процесу становлення електронного декларування в Україні, буде досвід країн Європейського союзу щодо розглядаємого питання.

Загальна концепція електронної форми функціонування митниці (e-Митниця), в Європейському союзі, була репрезентована в 2004 році, вона стала сублімацією комплексу реформ пов'язаних з інформатизацією суспільства які було впроваджено в Європі на протязі 90-х років [95].

Нову суспільно-інформаційну парадігму було запропановано в 1994 році, після доповіді «Європа і Глобальне Інформаційне Суспільство» (the «Bangemann report», Brussels, 1999) [96].

До знакових проєктів, які були реалізовані поспіль, можна віднести: «e – Європа - інформаційне суспільство для всіх», «e-Уряд».

В 1997 році на теренах Європейського союзу було започатковано Нову Комп'ютерну Транзитну Систему, що стало одним із основних етапів створення загальної електронної системи митного декларування.

В рамках реалізації проєкту «e-Уряд», 24 липня 2003 року було започатковано програму щодо безпаперового середовища для митниць та бізнесу (Повідомлення COM/2003/452of24/07/2003). В Заяві Єврокомісії від 26.09.2013 держави-члени ЕС взяли на себе обов'язання щодо імплементації положень концепції e-Europe, та e-Government в національних правових інституціях [97].

Зазначена Заява була закріплена в резолюції Комісії ЕС 05.12.2003р. «Спрощене безпаперове митне та торгове середовище» [98].

Дослідник А.О. Крижанівська зазначає, що найбільш суттєвим кроком щодо впровадження концепції e-Митниці було затвердження Багаторічного Стратегічного Плану для Електронної Митниці [99].

З думкою автора слід погодитися.

Запровадження Multi-Annual Strategic Plan for Electronic Customs – MASP[100] регламентовано Рішенням Європарламенту та Радою ЄС 15.01.2008р. [101].

Повертаючись до практики вітчизняної системи електронного декларування, необхідно зауважити, що проведення передбачених Митним кодексом України[14] обов'язкових видів митного контролю потребує надання необхідних дозвільних документів. Завершення певного виду контролю досить часто потребує надання додаткових дозвільних документів, або проведення певних додаткових процедур (лабораторних випробувань, реєстрації в відповідних службах, тощо). Зробимо наголос на тому, що ці дії функціонально

та процедурно не мають безпосереднього відношення до питання митного декларування.

Здійснення процедур контролю потребує термінів, що значно перевищують задекларований нормативними документами час на проведення митного оформлення (митне оформлення завершується протягом 4 робочих годин), стаття 255 МК України [14].

Приведемо приклад, наказом Державної служби України з питань безпеки харчових продуктів та захисту прав споживачів № 517 від 23.12.2016р. затверджений термін видачі висновку санітарно-епідеміологічної експертизи становить 30 робочих днів [90]. Такий приклад не поодинокий, проблема проходження видів контролю має системний характер.

Існуючий стан речей пов'язаний, в першу чергу, із невідповідним правовим врегулюванням правозастосовної діяльності окремих суб'єктів, що приймають участь у митному оформленні [179].

Окремо зауважимо, що за час роботи над дослідженням, нормативно-правове регулювання електронного декларування зазнало значних змін. Більш детально ми зупинимось на цьому в 3-му розділі нашого дослідження.

Для вирішення спірних правових питань, які заважають впровадженню програми «електронна митниця» та «єдине вікно» і практично унеможливають організацію митного декларування на рівні, що задекларований у нормативно-правових актах ДМС України, на нашу думку, необхідно реалізувати такі моменти:

-В результатах нормотворчої діяльності, в галузі митної справи, необхідно в повній мірі реалізувати лінійно-функціональний принцип організації державного управління. Реалізація цього принципу допоможе забезпечити розвиток міжгалузевих зв'язків між органами митного контролю та іншими контролюючими службами, надасть можливість вирішувати питання, що мають спільне значення для всіх суб'єктів виконавчої влади, які задіяні в процесі здійснення митного оформлення. Також, на нашу думку, реалізація зазначеного принципу буде сприяти досягненню узгодженості в діяльності

галузевих систем управління, дозволить забезпечити спеціалізацію управлінської діяльності в галузі митної справи.

-З метою конкретизації основних завдань митних органів, що стосуються митного декларування, пропонуємо внести зміни до п.13, ч.1, ст. 4. МК України, та п.7, ч. 2, ст. 544 МК України, а саме - у змісті поняття «заходи нетарифного регулювання» слід надати чіткий перелік заборон та обмежень щодо переміщення окремих видів товарів через митний кордон України, відносно яких митні органи повинні здійснювати контролюючі функції.

-Пропонуємо законодавчо (на рівні МКУ) закріпити можливість використання ПД (попередня декларація) не тільки в якості документу контролю за доставкою вантажу, але і в якості повноцінної митної декларації, що дасть можливість проводити митне оформлення із випуском товарів та транспортних засобів комерційного використання у заявленій декларантом митний режим. Така новація дозволить значно скоротити фінансовий і часовий ресурс суб'єкта ЗЕД.

-Вважаємо за необхідне надати можливість суб'єкту ЗЕД здійснювати митне декларування в митному режимі «Експорт» без наявності контракту зовнішньоекономічної діяльності на момент митного декларування. Запропонована практика митного оформлення дозволить інтенсифікувати торгівельні процеси у випадках, коли на момент перетину митного кордону продавець (суб'єкт ЗЕД) не визначився із кінцевим покупцем, або відсутня інформація щодо основних критеріїв зовнішньоекономічної угоди. Ця практика повинна стосуватися випадків продажу товарів з аукціонів, продажу за біржевими цінами, торгівлі швидкопсувними товарами.

Суб'єкту ЗЕД повинен у встановлений термін після митного оформлення надати у митний орган (за місцем митного оформлення експорту) додаткову декларацію із зазначенням необхідних даних щодо комерційної угоди. Ця новація значно розширить експортний потенціал вітчизняного бізнесу.

-Пропонуємо також внести зміни до ст. 257 МК України і розглядати устну та конклюдентну форми митного декларування нарівні із електронною формою декларування, як окремі за формою процедури.

-У діючій редакції Митного кодексу відсутнє поняття особи митного експедитора. Пропонуємо внести зміни до статті 191 МК України, нарівні із митним перевізником прописати особу митного експедитора із визначенням її правового статусу, як повноправного суб'єкта митних правовідносин [179].

2.4. Забезпечення законності при здійсненні митного оформлення в Україні.

Реформаторські тенденції в сфері зовнішньої торгівлі розпочаті з її демонополізації, за останній час набули радикальний і незворотний характер. Важлива роль у забезпеченні нормального функціонування системи правовідносин, що склалися в цій сфері, безумовно належить митним органам. Активне зростання обсягу зовнішньої торгівлі, прискорення руху товарних потоків, створення принципово нових технологій - все це зумовлює необхідність подальшого розвитку законодавчо-правового регулювання діяльності держави в сфері митної справи взагалі і зокрема в процесі митного оформлення як одного з її найважливіших митно-правових інститутів.

Розбудова цієї структури повинна базуватись на загальноправових принципах.

Зазначимо, що Конституція України передбачає принцип законності як один із базових у системі державного управління, діяльності господарюючих суб'єктів, громадських організацій та установ [36].

Відповідно до цього, діяльність центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику і яке є однією із найважливіших ланок в архітектурі державного управління, підпорядковується цьому принципу в першу чергу, оскільки його повсякденна діяльність у великій мірі пов'язана з втручанням у сферу юридичних прав та приватних інтересів суб'єктів, що здійснюють дії пов'язані з переміщенням

товарів та транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України.

Підкреслимо, що правові норми які закріплені в ст. 8 МК України «Принципи здійснення державної митної справи» передбачають здійснення державної митної справи базуючись на «принципі законності» (в тому числі) [14].

Досліджуючи питання забезпечення законності при митному оформленні необхідно звернути увагу на деяку законодавчу невпорядкованість щодо визначення правових засад діяльності митних органів .

Звернемо увагу на наступну обставину: так норма ч.8, ст.116 Конституції України встановлює, що Кабінет Міністрів України «організовує і забезпечує здійснення зовнішньоекономічної діяльності України, митної справи», іншими словами запропонована норма безпосередньо не визначає суб'єкта якому делегуються обов'язок встановлення правового статусу митних органів [36].

Правові норми, що їх містить МК України також не пропонують чіткої дефініції з цього питання.

Правова норма що була закріплена в ч.1, п.64, ст.4 МК України надавала визначення уповноваженого суб'єкта виконавчої влади: «центральный орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, - центральный орган виконавчої влади, що є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади з питань забезпечення формування єдиної державної податкової, державної митної політики в частині адміністрування податків і зборів, митних платежів та реалізації єдиної державної податкової, державної митної політики, забезпечення формування та реалізації державної політики з адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, забезпечення формування та реалізації державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями при застосуванні податкового та митного законодавства, а також законодавства з питань сплати єдиного внеску». Пункт 64 частини першої цієї статті було виключено на підставі Закону № 141-IX від 02.10.2019 [182].

Нажаль, законодавець не закріпив у МКУ інше визначення уповноваженого суб'єкта виконавчої влади. Цей факт додає правової невизначеності яка в свою чергу створює підстави для можливого маніпулювання правовим статусом митних органів, в першу чергу це стосується нормативно-правового забезпечення яке упорядковує службову діяльність з питань митного оформлення і митного контролю.

Необхідно зауважити, що процес реформування митниці має складний та довготерміновий характер. Так, постановою Кабінета міністрів України № 227, від 06 березня 2019 року було затверджено Положення про Державну митну службу України [183]. На сьогоднішній день призначено Голову ДМС України, його заступників, але процес правової регламентації діяльності ДМС України ще триває.

Але, незважаючи на колізії стосовно правового статусу митних органів, наріжним каменем в питанні правової визначеності діяльності митних органів залишається те що посадові особи митних органів в процесі здійснення своєї професійної діяльності повинні в першу чергу строго дотримуватися вимог законності.

Зазначимо, що в спеціальній юридичній літературі державний контроль за законністю діяльності митних органів розглядається як діяльність уповноважених державних органів з попередження і припинення прийняття митними органами управлінських рішень і здійснення дій (бездіяльності), не відповідних чинному законодавству при здійсненні ними всіх видів діяльності [107].

Досліджуючи питання розвитку національно митного законодавства, к.ю.н. А.І. Калініченко зазначає, що в нових умовах митна справа є не лише інструментом та провідником ЗЕД, а й відіграє більш важливу роль, стаючи регулятором і засобом формування нових економічних відносин та зв'язків. Урахування цих обставин є необхідною умовою проведення ефективної митної політики [102]. Зазначимо, що ефективність цієї політики перебуває в прямій залежності від рівня дотримання законності.

З огляду на правозастосовний досвід в питаннях митного контролю і митного оформлення, необхідно зауважити, що митні органи більшості провідних країн світу митний контроль, в процесі митного оформлення, поділяють на «попередній», «поточний» і «заключний».

Дослідник А.І. Луцик звертає увагу на те, що митні органи України в своїй діяльності обмежуються переважно «поточним» контролем, «попередній» же контроль базується, як правило, на інформації щодо контролю легальності суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД), походження товару тощо [103].

В даний час стратегічні напрямки реформування архітектури законодавчо-правового регулювання діяльності митних органів в цілому визначені, однак вони встановлені, як правило, міжнародними стандартами та концептуальними документами. Реалізація закладених основ розвитку повинна проводитися за допомогою своєчасних коректив національного законодавства, що регулює різні напрямки діяльності митних органів.

Необхідність наявності якісного законодавчо-правового забезпечення діяльності митних органів обумовлена декількома чинниками:

По-перше, митні органи повинні мати нормативно-правову базу яка відповідає необхідним вимогам, що дозволяють забезпечити оптимальний баланс публічного і приватного інтересів;

По-друге, в регулятивних актах митного законодавства повинні бути присутні засоби, що дозволяють митним органам кваліфіковано реагувати на різні способи незаконного переміщення товарів через митний кордон України (без здійснення митного оформлення, шляхом подання недійсних документів, надання недостовірних відомостей (в тому числі заниження митної вартості), порушення законодавства про захист інтелектуальної власності та інші);

По-третє, нормативно-правові акти, що регулюють процедуру митного оформлення, мають містити чіткі і ясні правила які не допускають протиріч і подвійності їх розуміння, а також не допускають можливість посадової особи діяти виключно на власний розсуд, обмежуючи при цьому законні права та інтереси фізичних та юридичних осіб;

По-четверте, національне законодавство в галузі митної справи має будуватися на основі положень міжнародних стандартів, конвенцій, угод, що мають на меті спрощення та уніфікацію митних процедур, полегшення торгівлі і реальне сприяння її діяльності з боку держави.

Одним із безумовних орієнтирів в розбудові законодавчо-правової архітектури в галузі митної справи і зокрема інституту митного оформлення, є Рамкові стандарти ВМО.

Дослідник Л. О. Копцева зазначає, що ратифікація Рамкових стандартів ВМО значною мірою розширює спектр можливостей у сфері контролю фізичного переміщення товарів у світовому, глобальному масштабі і забезпечує не тільки підвищення рівня безпеки шляхів товарних поставок, але й зниження витрат, підвищення надійності ланцюгів товарних поставок і уніфікації процедур [104].

Не менш важливим питанням є однакове тлумачення нормативних положень чинного митного законодавства. Нажаль, значна кількість бланкетних та відсильних правових норм, які регулюють окремі частини митного процесу не сприяє спрощенню та розумінню положень митного законодавства.

Значна кількість спірних питань, які виникають в процесі митного оформлення (особливо це стосується питань визначення митної вартості, визначення коду товару згідно УКТЗЕД), свідчать як про недосконалість окремих положень митного законодавства, так і про практику невірною тлумачення деяких його частин. Зазначені обставини вказують на актуальність таких базових принципів як *загальність законності* та *непринциповість протиставлення законності і доцільності*.

Розглядаючи проблематику розбудови законодавчо-правової бази діяльності митних органів і зокрема питання дотримання законності під час митного оформлення слід зупинитися на визначенні самого поняття законності діяльності митних органів.

Дослідник О.Л. Соколенко пропонує наступну дефініцію цього поняття:

«Законність у діяльності митних органів України – це правовий режим, відповідно до якого діяльність митних органів та їх посадових осіб під час

виконання основних завдань митної політики України відбувається відповідно до вимог закону» [105].

З таким визначенням варто погодитися.

Доречним буде привести точку зору іншого дослідника питання законності в діяльності митних органів О.Г. Гуменюка, він підкреслює важливість нормотворчої складової в діяльності, як безпосередньо ДМС України, так і відповідність, в повсякденному правозастосуванні, вимогам міжнародних договорів і нормативно правових актів, чинність яких на території України визнана ВР України [106].

Конституційна норма, яка закріплена в ч. 2 ст. 19 Конституції України наголошує, що органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України [36]. Тобто повною мірою, це відноситься до діяльності центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну митну політику, митниць та митних постів.

Зазначимо, що основною формою забезпечення законності в митній справі, зокрема при здійсненні митного оформлення, є державний контроль.

В науковій літературі контроль розглядається як функція державного управління, як певний етап управлінського циклу і як засіб забезпечення законності[108].

В процесі аналізу досліджуємого питання тезісно визначимо, в чому полягають сутність і призначення контролю. Отже:

- об'єктом контролю є, як законність, так і доцільність діяльності підконтрольного об'єкта;
- нагляд за функціонуванням відповідного підконтрольного об'єкта;
- отримання об'єктивної та достовірної інформації щодо стану законності та дисципліни в підконтрольному об'єкті;
- вжиття заходів по запобіганню та усуненню порушень законності та дисципліни;
- виявлення причин і умов, що сприяють правопорушенням;

- вжиття заходів щодо притягнення до відповідальності осіб винних в порушенні закону та дисципліни.

За допомогою контролю, його суб'єкти з'ясовують, чи відповідає діяльність органу виконавчої влади, діяльність посадових осіб встановленим правовим нормам[108].

В залежності від обсягу контролю, розрізняють особисто контроль, в процесі якого перевіряється законність і доцільність діяльності і надзор, який обмежується тільки перевіркою законності [109].

Зауважимо, що організація Державного контролю в Україні, в сучасний період, базується на принципі поділу законодавчої, виконавчої та судової влади.

Доречним буде привести запропоновану законодавцем дефініцію щодо визначення поняття державний контроль - «Державний нагляд (контроль) - діяльність уповноважених законом центральних органів виконавчої влади, їх територіальних органів, державних колегіальних органів, органів виконавчої влади Автономної Республіки Крим, місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування (далі - органи державного нагляду (контролю)) в межах повноважень, передбачених законом, щодо виявлення та запобігання порушенням вимог законодавства суб'єктами господарювання та забезпечення інтересів суспільства, зокрема належної якості продукції, робіт та послуг, допустимого рівня небезпеки для населення, навколишнього природного середовища» [110].

Основним змістом державного контролю при здійсненні митного оформлення, відносно діяльності митних органів, є забезпечення законності. Тому державний контроль в діяльності митних органів зазвичай розглядається як головний засіб забезпечення законності.

Зміст режиму законності в діяльності митних органів взагалі можна характеризувати наступним чином:

- Законність - найголовніший принцип в нормотворчій діяльності Державної митної служби. Застосування цього принципу означає, що видання

нормативно-правових актів здійснюється в межах своєї компетенції і за встановленою формою;

- На стадії правозастосування, принцип законності визначається у суворій відповідності діяльності органу, що здійснює безпосередньо митне оформлення, діючим законам, іншим нормативно-правовим актам якими закріплена його компетенція, порядок розгляду спірних питань, перегляд актів застосування права, що вступили в законну силу;

-В сфері державного примусу, законність означає активну діяльність митного органу, його посадових осіб, по рішучему припиненню будь-яких порушень закону та поновленню порушених прав суб'єктів митних правовідносин, а також вжиття інших заходів які сприяють реалізації норм права в зазначених правовідносинах;

Науковець В.М. Сирих, пропонує визначати законність, як політико-правовий режим діяльності органів держави, в якому органи виконавчої влади та їх посадові особи одноманітно розуміють і застосовують діючі закони і інші нормативно-правові акти, а також неухильно виконують і дотримуються їх поряд с громадянами та їх об'єднаннями [111].

Повернемось до питання законності в діяльності митних органів і безпосередньо забезпечення законності під час митного оформлення.

Фахівець в галузі митного права Тимошенко І.В., досліджуючи питання контролю за діяльністю митних органів так визначає принцип законності в діяльності митних органів: «Законність, є одним з основних принципів державної митної служби. Він має під собою конституційну основу і означає, що вся діяльність митних органів та їх посадових осіб повинна здійснюватися на основі суворого і неухильного дотримання вимог чинного законодавства» [91].

Таким чином, аналізуючи погляди різних представників правничої науки відносно досліджуемого питання можемо зробити висновок, що сучасна наукова думка загалом додержується загальновизнаної існуючої парадігми стосовно такої юридичної категорії як законність.

З точки зору науковця І.В. Тимошенко, законність в діях митних органів проявляється в наступних аспектах:

«...-у верховенстві законів над правовими актами, що видаються іншими митними органами;

-в необхідності однакового застосування норм митного права всіма митними органами незалежно від будь-яких умов (крім зазначених у законодавстві);

-в неприпустимості протиставлення вимог норм законодавства та доцільності їх застосування;

-в відкритості форм і методів реалізації митними органами своїх завдань і функцій і можливості оскарження їх рішень і дій...» [91].

Погоджуючись із системним підходом авторки розглянемо більш детально ці принципові положення.

- Верховенство закону в процесі здійснення митного оформлення визначає в першу чергу, головуючу дію Основного закону. Конституційні положення мають силу прямої дії і можуть бути прямо застосовані в процесі регулювання митних правовідносин. Наступним аспектом, є ієрархічна підлеглість профільних нормаино-правових актів законам, в першу чергу - Митному кодексу України.

- Необхідність однакового застосування норм митного права всіма митними органами, незалежно від будь-яких умов, означає неможливість різного правозастосування одних і тих самих нормативних положень в галузі митної справи різними суб'єктами права. Ця принципова норма постійна за часом, за місцем і за суб'єктом правозастосування.

Наприклад, технологія здійснення митних формальностей при здійсненні транзитних переміщень [112] дещо відрізняється від типової технологічної схеми здійснення митного контролю автомобільних транспортних засобів перевізників і товарів, що переміщуються ними у пунктах пропуску через державний кордон [113]. Деяка технологічна відмінність не може бути причиною їх різного правозастосування.

- Неприпустимість протиставлення вимог норм митного законодавства та доцільності їх застосування означає неможливість протиставлення норми митного законодавства обставинам що склалися. При виборі належної міри поведінки (приймання рішення) в рамках однієї правової норми, особа митного органу приймає те рішення, яке більшою мірою відповідає обставинам.

- Відкритість форм і методів реалізації митними органами своїх завдань і функцій і можливості оскарження їх рішень і дій. Як і вся правозастосовча діяльність органів публічної влади, діяльність митних органів має публічний характер. Виключення становлять передбачені законом дії що мають ознаки негласних слідчих дій (контрольована поставка).

Норми чинного Митного кодексу України передбачають умови оскарження рішень і дій суб'єктів виконавчої влади в галузі митної справи. Так норми передбачені ст. 265 МКУ прямо вказують, що «Митні органи встановлюють та підтримують офіційні відносини консультативного характеру з суб'єктами господарювання. Ці відносини включають в себе укладення меморандумів про взаєморозуміння з метою розвитку співробітництва, забезпечення участі зазначених осіб у вдосконаленні митного контролю та оптимізації методів роботи митних органів» [14].

Можливість оскарження рішень митного органу (оскарження постанов у справах про порушення митних правил) передбачено гл. 72 МКУ [14].

Виходячи із аналізу особливостей організаційних взаємозв'язків контролюючого і підконтрольного об'єкта фахівці виділяють зовнішню і внутрішню форму державного контролю в галузі митної справи [115].

Зовнішня форма визначається, в першу чергу, принципом закріпленим нормами ст. 6 Конституції України, щодо поділу державної влади на самостійні гілки [36]. Сучасна адміністративна наука виділяє наступні види зовнішнього державного контролю в галузі митної справи:

- Президентський контроль;
- Контроль органів законодавчої влади (представницький контроль);
- Контроль органів виконавчої влади;
- Контроль органів судової влади;

Зазначимо, що на нашу думку до засобів забезпечення законності в діяльності митних органів під час здійснення митного оформлення, слід віднести ще й прокурорський нагляд.

Здійснення загального нагляду за діяльністю митних органів та їх посадових осіб входить в компетенцію прокуратури, діяльність якої регламентується Законом України «Про прокуратуру» [116].

В свою чергу, до внутрішнього контролю в процесі митного оформлення, який деякі представники адміністративної науки називають «контролем менеджмента», слід віднести контроль з боку вищих митних органів, юридичної служби ДМС України, інші види внутрішньовідомчого контролю.

Дослідники в галузі державного контролю В.Д. Бакуменко та Д.О. Безносенко, пропонують свою дефініцію щодо поняття «контроль менеджменту», вони визначають його як різновид контролю, який охоплює всі етапи управлінської діяльності - плани, процедури й практичні дії, необхідні управлінцям для досягнення завдань організації. Контроль менеджменту часто ототожнюється з терміном «внутрішній контроль» та містить методи й засоби контролю, які допомагають формуванню планів, складанню бюджетів, реалізації всіх функцій управління [117].

Окреме місце займає громадський контроль за діяльністю митних органів. Необхідно зауважити, що цьому аспекту в більшості досліджень з зазначеної тематики, не приділено належної уваги.

З точки зору авторів Енциклопедичного словника з державного управління, «громадський контроль- один із видів соціального контролю за діяльністю органів державної влади який здійснюється об'єднанням громадян і є важливою формою реалізації демократії та способом залучення населення до управління суспільством та державою. Суб'єктами громадського контролю є громадські об'єднання і політичні партії, професійні спілки, молодіжні та інші громадські організації, органи самоорганізації населення...Предметом громадського контролю є ключові аспекти політики держави...» [117].

Досліджуючи тему державного і громадського контролю, науковець Д. Сухінін визначає змістовність зазначеної дефініції, при цьому не погоджуючись

з визначенням предмету громадського контролю. Він наголошує на тому, що громадський контроль стосується або може стосуватися всіх аспектів діяльності органів публічної влади, а не лише «ключових аспектів політики держави», як на цьому наголошують вищезазначені автори [118].

Позиція автора здається нам більш змістовною, адже громадський контроль за діяльністю ДМС України, який здійснюється (в тому числі) в процесі митного оформлення, стосується не лише нормотворчих новацій суб'єкта виконавчої влади, але і суто практичних питань, які виникають в процесі повсякденного правозастосування.

Розглянемо більш докладно зазначені засоби і способи забезпечення законності при здійсненні митного оформлення.

Президентський контроль.

Контрольна функція Президента визначається його статусом, як гаранта додержання Конституції. Для гарантування ефективності виконання своїх функціональних повноважень, Конституцією Президенту делеговане право накладати вето на закони прийняті парламентом, скасовувати акти Кабінету Міністрів України, акти Ради міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих державних адміністрацій. В площині забезпечення конституційної законності важливу роль відіграє право Президента звертатися до Конституційного Суду України з поданням про відповідність Конституції України законів та інших правових актів Верховної Ради України, актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, Кабінету Міністрів України, про необхідність офіційного тлумачення Конституції України та законів України, про конституційність чинних міжнародних договорів України, а також тих, що вносяться до парламенту на ратифікацію [36].

Виконання конституційних повноважень, щодо здійснення контрольних функцій реалізуються (в тому числі) шляхом нормотворчого та виконавчого контрольних проваджень. Актом реалізації права по результатам контрольного провадження є видання відповідного акту Президента України, форма якого залежить від його змісту.

До відповідних Указів Президента України слід віднести Указ про затвердження «Положення про міністерство доходів і зборів України» № 141/2013 від 18.03.2013. [119].

Основним органом виконавчої влади, що здійснює контроль за діяльністю митних органів, є *Кабінет Міністрів України*.

Відповідно до повноважень, наданих Конституцією України, Кабінет Міністрів України організовує і забезпечує здійснення зовнішньоекономічної діяльності України, митної справи (п. 8, ст. 116) [36]. Базуючись на делеговані йому повноваження, Кабінет Міністрів України приймає заходи по контролю за боротьбою з контрабандою та порушенням митних правил, під час митного оформлення (в тому числі), здійснює загальний контроль за діяльністю митних органів.

Необхідно зауважити, що відповідно до норми статті 49, ЗУ «Про Кабінет Міністрів України» (ст. 49) № 794-VII від 27.02.14 року:

- КМ України на основі, та на виконання Конституції і законів України, актів Президента України, постанов Верховної Ради України, прийнятих відповідно до Конституції та законів України, видає обов'язкові для виконання акти – постанови і розпорядження.

-Акти Кабінету Міністрів України нормативного характеру видаються в формі постанов Кабінету Міністрів України.

-Акти Кабінету Міністрів України з організаційно-розпорядчих та інших поточних питань видаються в формі розпоряджень Кабінету Міністрів України [120].

Отже, в зв'язку із тим, що такі регуляторні акти, як розпорядження КМ України не носять нормативний характер, тобто не встановлюють загальнообов'язкові правила поведінки для всіх учасників митних правовідносин в Україні, детально зупинитись на їх аналізі на полях нашого дослідження ми не будемо.

Приділимо увагу Постановам КМ України, за допомогою яких вищий орган виконавчої влади здійснює контроль на дотриманням законності при здійсненні митного контролю і митного оформлення.

Аналізуючи нормотворчу діяльність КМ України в цій галузі, в першу чергу звернемо увагу на наступні нормативно-правові акти:

-Постанову Кабінету Міністрів України «Про Державну фіскальну службу України» від 21 травня 2014 року, цим нормативно-правовим актом визначається правосуб'єктність головної особи, якій законодавством делеговано здійснення процедури митного контролю і митного оформлення в Україні – Державної фіскальної служби України [121];

-Постанову Кабінету Міністрів України «Про Порядок митного оформлення вантажів гуманітарної допомоги» від 22 березня 2000 року, яка визначає процедуру здійснення митного оформлення вантажів (товарів), що ввозяться (пересилаються) на митну територію України як гуманітарна допомога [122];

- Постанову Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку товарів, вивезення (пересилання) яких громадянами за межі митної території України не допускається» від 28 травня 2012 року [123];

- Постанову Кабінету Міністрів України «Питання, пов'язані із застосуванням митних декларацій» від 21 травня 2012 року, яка затверджує Положення про митні декларації і затверджує форму митних декларацій[124].

До речі, це Положення визначає вимоги до оформлення і використання митних декларацій, на підставі яких декларуються товари, що переміщуються (пересилаються) через митний кордон України підприємствами, та інші товари, що відповідно до законодавства України декларуються шляхом поданням митної декларації, передбаченої для підприємств, а також порядок внесення змін до митних декларацій, їх відкликання та визнання недійсними[124];

Контроль органів законодавчої влади (представницький контроль).

Особливе місце в контролі за забезпеченням законності в діяльності митних органів, при митному оформленні, належить Верховній Раді України.

В процесі законотворчої діяльності здійснюється законодавча регламентація митного оформлення в Україні.

До основних кодифікованих актів слід віднести Митний кодекс України від 13 березня 2012 року [14].

Зокрема, Розділ VIII зазначеного нормативно-правового акту повністю присвячений питанням митного оформлення й визначає: мету митного оформлення; місце і час здійснення митного оформлення; порядок митного оформлення [14].

Досліджуючи питання законодавчої регламентації митного контролю і митного оформлення, дослідник С.В. Дегтярьова окрім Митного кодексу України, серед кодифікованого законодавства за допомогою якого здійснюється законодавча регламентація митного контролю, називає Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року, положення якого визначають підстави кримінальної відповідальності за вчинення злочинів у досліджуваній сфері [125].

З таким доречним зауваженням варто погодитись.

До нормативно-правових актів, за допомогою яких здійснюється контроль за дотриманням законності під час митного оформлення і одночасно його регламентація слід віднести наступні законодавчі акти:

-Закон України «Про деякі питання ввезення на митну територію України та реєстрації транспортних засобів» від 6 липня 2007 [126];

-Закон України «Про лікарські засоби» від 4 квітня 1996 року, положення цього нормативно-правового акту встановлюють особливості здійснення митного оформлення під час ввезення на митну територію України виробів медичної техніки і лікарських засобів [127];

Одним із інструментів здійснення законодавчого контролю за функціонуванням митних органів є діяльність тимчасових спеціальних та тимчасових слідчих комісій (ТСК) ВРУ.

Необхідно зауважити, що правовий статус тимчасових слідчих комісій ВРУ свого часу був предметом політичного торгу, що в свою чергу не сприяло ефективній діяльності цього потужного парламентського інструменту контролю [128].

На сьогодні, діяльність ТСК регулюється Регламентом Верховної Ради України (статті 87-88) [129].

Прикладом діяльності такого органу контролю законодавчого рівня може бути «Тимчасова слідча комісія Верховної Ради України для контролю за дотриманням законності при ввезенні на митну територію України продуктів харчування та інших товарів» [130].

Питання здійснення контролю за дотриманням законності під час митного оформлення і діяльності митних органів взагалі, якій здійснюється розглянутими суб'єктами повноважень, не дивлячись на розгалуженість має скоріше вибіркового характеру. Об'єктом контролю, який ми розглянули вище, є не стільки правозастосовна діяльність митних органів, скільки нормотворча діяльність ДМС України.

В питанні контролю за дотриманням законності в безпосередній діяльності митних органів велике значення відіграє *громадський контроль*. Більш детальну увагу цьому питанню ми приділяли раніше, зазначимо лише, що така діяльність законодавчо регламентована нормами низки законодавчих актів, до яких слід віднести положення ст. 6 Закону України «Про демократичний цивільний контроль над Воєською організацією і правоохоронними органами держави» [131], норми закріплені в Законі України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» [132] та інші.

Професор Д.В. Приймаченко, досліджуючи питання щодо забезпечення законності в галузі митної справи, звертає увагу на роль *прокурорського нагляду* в цій сфері.

Він зазначає, що забезпечення належного рівня законності можливе за таких умов: наявності системи митного законодавства, яке відображає реальну дійсність у державі та передбачає як однакове нормативно-правове регулювання на всій території України, так і однакове застосування правових норм щодо всіх суб'єктів митно-правових відносин; наявності державних гарантій, за допомогою яких у галузі митної справи забезпечується, а у випадку порушення – відновлюється законність; високий рівень правової культури суб'єктів митно-правових відносин; наявність ефективного механізму контролю та нагляду за діяльністю учасників митно-правових відносин [133].

Автор наголошує, що існує загальноновизнана позиція, згідно з якою до об'єкта прокурорського нагляду належить законність дій (або бездіяльність) посадової особи державного органу, організації і громадян, тобто те, на що спрямовано нагляд. З урахуванням цього вважаємо, що об'єктом прокурорського нагляду в галузі митної справи є законність діяльності суб'єктів митно-правових відносин (як посадових осіб митних органів, так і громадян і посадових осіб суб'єктів господарювання) [133].

Підсумовуючи результати дослідження, професор Д.В. Приймаченко констатує, що в умовах сьогодення прокурорський нагляд за діяльністю митних органів та їх посадових осіб – це один з дійових засобів забезпечення законності в галузі митної справи. У межах означеної діяльності, прокуратура проводить заходи спрямовані на забезпечення верховенства права, пріоритету захисту прав свобод і законних інтересів людини та громадянина, інтересів суспільства та держави в процесах пов'язаних з переміщенням через митний кордон товарів та інших предметів.

На жаль, аналіз діяльності органів прокуратури, щодо нагляду за дотриманням і застосуванням митного законодавства у вітчизняній адміністративно-правовій науці досліджувався лише фрагментарно, а тому в подальшому актуальними можуть бути наукові пошуки в цій царині [133].

Необхідно зауважити, що митні органи, як і будь які інститути виконавчої влади, під час здійснення ними правозастосовчої діяльності підконтрольні (в питанні додержання норм чинного законодавства) органам прокуратури.

Зазначимо, що законом про прокуратуру передбачені такі форми реагування прокурора на порушення законності: протест прокурора, подання прокурора, постанова прокурора, застереження про неприпустимість порушення закону [134].

В разі необхідності належного реагування на неправомірні дії митного органу (наявність порушень при виданні правовстановлюючого акту, тощо), протест прокурора приноситься в митний орган або посадовій особі, яка видала такий акт, або до суду. У ньому прокурор викладає свою вимогу про скасування

правового акту або його частини, або вимагає привести цей правовий акт у відповідність до закону.

Не менш важливішу роль в забезпеченні законності в діяльності митних органів під час здійснення митного оформлення відіграє судова гілка влади.

Судова практика в митних справах має свої особливості:

-по-перше, митні спори відносяться до справ, що впливають з публічних правовідносин;

-по-друге, однією зі сторін у такій справі завжди виступає митний орган;

-по-третє, причиною судового розгляду в галузі митної справи, як правило, виступають різні аспекти залучення осіб як до адміністративної, так і до фінансово-правової відповідальності;

-по-четверте, вимоги митного органу, що є предметом розгляду в суді, стосуються виконання митних процедур: митних режимів, митного оформлення і контролю, сплати митних платежів.

Багато уваги щодо ролі судової влади в питанні забезпечення законності, при здійсненні митного оформлення, в своїх наукових дослідженнях приділив вітчизняний науковець, професор Є.В. Додін .

Він зазначає, що важливим, щодо стану законності у правоохоронній діяльності митної системи, є узагальнення судової практики по цих видах кримінальних та адміністративних справ (або її вивчення в окремих ланках з аналізом визначених недоліків та рекомендації щодо їх усунення у судовій діяльності). Їх виконання потягне услід посилення судового контролю за правоохоронною діяльністю митників, а це, звісно, буде сприяти підвищенню стану законності у сфері митної справи [135].

Між тим, необхідно звернути увагу на численні недоліки під час розгляду справ які стосуються митної тематики, а також на особливу роль Верховного суду при вирішенні спірних питань.

Під час узагальнення судової практики із вказаних категорій справ було виявлення ряд недоліків у правоохоронній діяльності митників, оскільки вони при прийнятті рішень по кримінальних та адміністративних справах вільно й опосередковано орієнтуються на судову практику. Так судами допускаються

помилки при вирішенні питань застосування конфіскації предметів контрабанди, застосування конфіскації транспортних засобів, що використовувались при переміщенні безпосередніх предметів митних правил[135].

В своєму дослідженні професор Є.В. Додін підкреслює, що недоліки судочинства у справах цих категорій певною мірою обумовлені недосконалістю чинного законодавства. Верховний суд України аналізуючи стан розгляду цієї категорії справ зазначив, що якість матеріалів, що передаються до суду працівниками митниці, часто викликає істотні зауваження, що призводить до негативних правових наслідків [135].

Підсумовуючи аналіз існуючої системи забезпечення законності в діяльності митних органів України з питань митної справи, зокрема під час здійснення митного оформлення, зробимо наголос на внутрішньовідомчому контролі, як на найбільш дієвому інструменті забезпечення законності.

Внутрішньовідомчий контроль, як один із видів контролю притаманний будь якому адміністративному органу управління. Його правова природа пов'язана з організаційним принципом відповідності розпорядництва та підпорядкування відповідної адміністративної системи. Він є обов'язковою функцією вищого управлінського органу по відношенню до підпорядкованого суб'єкта.

В наукових дослідженнях з адміністративно-управлінської тематики розділяють поняття внутрішнього та внутрішньовідомчого контролю.

Професор Г.В. Атаманчук, в своїй публікації «Теория государственного управления» так описує поняття «внутрішній контроль»: «...внутрішній контроль виконується у державних органах їх керівниками, а також виділеними для цього посадовими особами, або підрозділами (юрисконсультські посади, групи, сектори контролю). Отже, внутрішній контроль являє собою систематичну перевірку керівником особисто, або за допомогою спеціального апарату, діяльності підпорядкованих даному органу державного управління посадових осіб цього органу. Подібний контроль організовується також усередині кожного підрозділу певного державного органу...» [136].

Досліджуючи питання внутрішньовідомчого контролю в митній службі, професор Ю.Д. Кунев, пропонує поняття внутрішньовідомчого контролю застосовувати при здійсненні контролю всієї системи митної служби, а поняття «внутрішнього» контролю — стосовно контролю, який здійснюється певною установою (або керівником в митній службі) стосовно самої себе та керівником стосовно підпорядкованих йому службовців [137].

Внутрішній контроль, на думку дослідника, здійснюється органами митної служби, уповноваженими підрозділами, комісіями, групами чи посадовими особами усередині митного органу (установи), в якій вони працюють, тобто стосовно митної установи (підрозділу) до самої себе. Він має місце на всіх рівнях управління (стратегічному, тактичному та оперативному). Отже, категорії «внутрішній» і «внутрішньовідомчий» контроль, якщо розглядати їх стосовно здійснення їх органами митної служби, співвідносяться один з одним, як частина і ціле. «Внутрішній» контроль є частиною, а «внутрішньовідомчий» - цілим [137].

З такою вираженою точкою зору безумовно слід погодитися.

Досліджуючи питання внутрішньовідомчого контролю в аспекті забезпечення законності в діяльності митних органів, в першу чергу, слід звернути увагу на зміст цієї діяльності.

В своєму дослідженні науковець - адміністративіст професор Л.Р. Біла-Тіунова, формулює зміст такої діяльності наступним чином: спостереження за функціонуванням підконтрольного суб'єкта, отримання об'єктивної інформації, виявлення тенденцій, причин, розробка прогнозу; вживання заходів по попередженню порушень і митних правил і службової дисципліни, шкідливих наслідків, зокрема припинення протиправних дій з метою недопущення нових порушень; облік конкретних порушень, визначення їх причин і умов; виявлення винних, залучення їх до відповідальності [138].

Приділяти детальну увагу питанню дослідження методів і форм контролю, на полях нашої роботи, немає сенсу, зміст цих правових категорій є загальноприйнятним для усіх видів управлінської діяльності і є детально дослідженим в науковій літературі.

Зазначимо, що в центральному апараті ДМС України створений Департамент внутрішнього аудиту, якому делеговані основні функції здійснення внутрішньовідомчого контролю, в тому числі за дотриманням законності митними органами при здійсненні митного оформлення.

Законодавець так визначає основні завдання Департаменту:

«...надання Голові об'єктивних і незалежних висновків, пропозицій та рекомендацій щодо: функціонування системи внутрішнього контролю та її удосконалення; удосконалення системи управління; запобігання фактам незаконного, неефективного та нерезультативного використання бюджетних коштів; запобігання виникненню порушень і недоліків у діяльності ДМС, її територіальних органів, підприємств, установ, організацій, що належать до сфери управління ДМС; забезпечення досягнення належного рівня ефективності і результативності у діяльності ДМС щодо виконання поставлених перед нею завдань.» [139].

Нормативні джерела ДФСУ визначають функції Департаменту наступним чином: «...здійснення внутрішнього аудиту та контроль за додержанням вимог законодавства і виконанням службових, посадових обов'язків у ДМС, її територіальних органах, на підприємствах, в установах та організаціях, що належать до сфери її управління: надання інформації про результати внутрішнього аудиту на звернення органів влади та/або правоохоронних органів (лише за рішенням Голови); взаємодія з органами державної влади з питань внутрішнього аудиту; розгляд скарг на дії працівників підрозділів внутрішнього аудиту; проведення за дорученням Голови аналізу проектів наказів та інших документів, пов'язаних з використанням бюджетних коштів, для забезпечення їх цільового та ефективного використання; організація та проведення, за необхідності із залученням працівників структурних підрозділів ДМС та її територіальних органів перевірок (участь у перевірках) інформації, викладеної у друкованих, аудіовізуальних засобах масової інформації (далі - ЗМІ), а також отриманої від правоохоронних органів та з інших джерел щодо причетності посадових осіб ДМС, її територіальних органів, на підприємствах, в установах та організаціях,

що належать до сфери її управління, до порушень чинного законодавства; ініціювання, організація, проведення та участь у службових розслідуваннях стосовно посадових осіб, посади яких належать до номенклатури ДМС, відповідно до вимог чинного законодавства, та інші» [139].

Підсумовуючи вищевикладене, наведемо запропоновану проф. Ю.Д. Кунєвим наступну дефініцію: «контроль у митній службі України можна визначити як перевірочну (контрольну) діяльність відомчого характеру, змістом якої є виконання правоохоронної, правовідтворюючої, аналітично-інформаційної та виховної функції управління в митній службі, яка здійснюється з метою забезпечення законності та підвищення ефективності її діяльності шляхом: отримання об'єктивної інформації про функціонування, системи щодо стану виконання управлінських рішень та реалізації митної справи; правильного застосування норм митного законодавства працівниками митної служби; профілактики (запобігання) правопорушень серед особового складу митної служби; припинення порушень та притягнення винних до відповідальності; надання допомоги підконтрольній структурі (посадовій особі) у відновленні порядку на об'єкті; усунення хиб та недоліків у діяльності органів та вдосконалення управління в системі»[137].

З урахуванням вищевикладеного, можна зробити наступні висновки:

-Одним із основних принципів, якій відіграє базову роль у системі державного управління взагалі і зокрема в діяльності митних органів, є принцип законності. В повній мірі це стосується діяльності усіх господарюючих суб'єктів, громадських організацій та установ;

-Існуючий де-факто стан речей пов'язаний із законодавчою регламентацією діяльності митних органів, створює підстави для маніпулювання правовим статусом митних органів, в першу чергу це стосується нормативно-правового забезпечення, яке надає правового визначення службової діяльності з питань митного оформлення і митного контролю;

- До основних принципів, що визначають законність у діях митних органів, як органів публічної влади слід відносити: верховенство закону по

відношенню до всіх нормативно-правових актів; загальність законності; обумовленість законності режимом демократії; невідворотність відповідальності суб'єктів правовідносин за вчинені правопорушення; недопущення свавілля у діяльності посадових осіб, неприпустимість протиставлення законності та доцільності; забезпечення реалізації прав і свобод громадян.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

На основі правового аналізу адміністративного та митного законодавства, практики його застосування, думок вітчизняних та зарубіжних вчених сформульовано авторське визначення адміністративно-правового регулювання механізму митного оформлення - «механізм адміністративно-правового регулювання митного оформлення це правова категорія, що визначає процес перетворення нормативності митного оформлення, як інституту права, в упорядкованість суспільних відносин, що виникають при митному оформленні, які в свою чергу регулюються загальними нормами митного права. Іншими словами, правові норми, які регулюють інститут митного оформлення, по суті статичні, а динамічності їм додає саме механізм адміністративно-правового регулювання».

Запропоновано використовувати термін «суб'єкт митних правовідносин», як більш дієву характеристику особи, яка за особливих умов стає носієм суб'єктивних юридичних прав та обов'язків у галузі митної справи і бере участь у митних правовідносинах.

Зроблено висновок, що правосуб'єктність особи в процесі митного оформлення може бути як активною, так і пасивною.

В процесі дослідження зроблено наступні висновки:

1. Митно-правові відносини є сферою соціальних відносин, яка підлягає необхідному правовому регулюванню. Належну ефективність цьому процесу надають правові засоби.

При цьому, форми реалізації процедури митного оформлення умовно можна поділити на правові і не правові, до них слід віднести правозастосовні,

регулятивні, та правоохоронні форми: перевірка, здійснення огляду, митний облік, порівняння, направлення запитів, опитування.

Під методами реалізації процедури митного оформлення слід розуміти сукупність способів та засобів, за допомогою яких реалізуються форми такої діяльності. До них ми пропонуємо віднести використання інформаційних технологій (автоматизована перевірка поданих до оформлення митних декларацій).

2. Зазначено, що методи митного оформлення характеризується наявністю особливих правовідносин між суб'єктами владних повноважень і суб'єктами зовнішньо-економічних відносин, мають організуючий характер і впорядковують процеси, що відбуваються в галузі митної справи.

3. В процесі дослідження зроблено акцент на пріоритетності імперативного методу в митно-правовому регулюванні і той факт, що на сучасному етапі розвитку митної справи законодавець почав більше уваги приділяти диспозитивному методу правового регулювання.

4. Зазначено, що новацією в питанні правового регулювання досліджуваних відносин стало започаткування заохочувального методу правового регулювання митних відносин. Як приклад можна навести впровадження інституту АЕО.

5. Визначено, що саме процедурна форма проведення митного оформлення дозволяє ефективно регулювати правові відносини в галузі митної справи.

В результатах нормотворчої діяльності, в галузі митної справи, необхідно в повній мірі реалізовувати лінійно-функціональний принцип організації державного управління. Реалізація цього принципу допоможе забезпечити розвиток міжгалузевих зв'язків між органами митного контролю та іншими контролюючими службами, надасть можливість вирішити питання, що мають спільне значення для різноманітних підрозділів, які приймають участь у процесі здійснення митного оформлення. Також, на нашу думку, реалізація зазначеного принципу буде сприяти досягненню узгодженості в діяльності галузевих систем

управління, дозволить забезпечити спеціалізацію управлінської діяльності в галузі митної справи.

З метою конкретизації основних завдань митних органів, що стосуються митного декларування, пропонуємо внести зміни до п.13, ч.1, ст. 4. МК України, та п.7, ч. 2, ст. 544 МК України, а саме - у змісті поняття «заходи нетарифного регулювання» слід надати чіткий перелік заборон та обмежень щодо переміщення окремих видів товарів через митний кордон України, відносно яких органи доходів та зборів повинні здійснювати контролюючі функції.

Пропонується також внести зміни до ст. 257 МК України і розглядати усну та конклюдентну форми митного декларування нарівні із електронною формою декларування, як окремі за формою процедури.

Пропонуємо законодавчо (на рівні МКУ) закріпити можливість використання ПД (попередня декларація) не тільки в якості документу контролю за доставкою вантажу, але і в якості повноцінної митної декларації, що дасть можливість проводити митне оформлення із випуском товарів та транспортних засобів комерційного використання у заявлений декларантом митний режим. Така новація дозволить значно скоротити фінансовий і часовий ресурс суб'єкта ЗЕД.

Вважаємо за необхідне надати можливість суб'єкту ЗЕД здійснювати митне декларування в митному режимі «Експорт» без наявності контракту зовнішньоекономічної діяльності на момент митного декларування. Запропонована практика митного оформлення дозволить інтенсифікувати торгівельні процеси у випадках, коли на момент перетину митного кордону продавець (суб'єкт ЗЕД) не визначився із кінцевим покупцем, або відсутня інформація щодо основних критеріїв зовнішньоекономічної угоди. Ця практика повинна стосуватися випадків продажу товарів з аукціонів, продажу за біржевими цінами, торгівлі швидкопсувними товарами.

Суб'єкту ЗЕД повинен у встановлений термін після митного оформлення надати у митний орган (за місцем митного оформлення експорту) додаткову декларацію із зазначенням необхідних даних щодо комерційної

угоди. Ця новація значно розширить експортний потенціал вітчизняного бізнесу.

Зазначимо, що в діючій редакції Митного кодексу відсутнє поняття особи митного експедитора. Пропонується внести зміни до статті 191 МК України, нарівні із митним перевізником прописати особу митного експедитора із визначенням її правового статусу, як повноправного суб'єкта митних правовідносин.

До основних принципів, що визначають законність у діях митних органів, як органів публічної влади слід відносити: верховенство закону по відношенню до всіх нормативно-правових актів; загальність законності; обумовленість законності режимом демократії; невідворотність відповідальності суб'єктів правовідносин за вчинені правопорушення; недопущення свавілля у діяльності посадових осіб, неприпустимість протиставлення законності та доцільності; забезпечення реалізації прав і свобод громадян.

РОЗДІЛ 3.

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

МИТНОГО ОФОРМЛЕННЯ В УКРАЇНІ

3.1. Міжнародний досвід організації та здійсненні митного оформлення.

Митне оформлення і митний контроль, є невід'ємними інститутами митного права. В свою чергу, митне право регулює відносини, які виникають в процесі здійснення зовнішньоекономічної діяльності і є дієвою складовою міжнародних економічних відносин. Як складова міжнародно-правових відносин досліджувана галузь (в тому числі) є предметом міжнародно-правового регулювання.

До джерел міжнародного права, як до форми юридичного втілення, слід відносити, в першу чергу міжнародні договори.

Зауважимо, що пріоритетність міжнародно-правових угод закріплена в діючих нормах статті 9 Конституції України, в якій зазначається, що міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України. Укладення міжнародних договорів, які суперечать Конституції України, можливе лише після внесення відповідних змін до Конституції України [36].

Відповідний порядок укладання, виконання та припинення таких договорів зазначений в Законі України «Про міжнародні договори України» від 29 червня 2004 року [140].

Досліджуючи питання міжнародної правової регламентації, звернемо увагу на угоди що відіграють фундаментальне значення в міжнародному регулюванні зовнішньої торгівлі. Пріоритетне місце займає General Agreement on Tariffs and Trade (GATT) (Генеральна угода з тарифів і торгівлі 1994 року ГАТТ) [141]- угода, норми якої забов'язують країни-підписанти здійснювати зустрічні кроки в сфері відмови від економічної дискримінації і митних обмежень.

Не менш значущою є - International Convention on the Simplification and Harmonization of Customs Procedures (revised Kyoto Convention 1975)

(Міжнародна конвенція про спрощення та гармонізацію митних процедур) до якої Україна приєдналась 5 жовтня 2006 року [50].

Зазначимо також, що результатом прийняття Кіотської конвенції стало виокремлення ключових напрямків в досягненні однаковості митних механізмів і підвищення ефективності міжнародного обміну товарами, усунення розбіжностей між національними митними процедурами, а також їх гармонізація та спрощення [22].

Впровадження принципів і основних положень Кіотської конвенції в національне законодавство дозволило більш чітко визначити досліджувані елементи понятійно-категоріального апарату. Але, необхідно зауважити, що обв'язок щодо уніфікації основних нормативних положень митного законодавства не повинен буквально підміняти собою процес вибудови ефективної національної системи митних правовідносин.

Національні митні правові системи безумовно мають, як логічні нормативні розбіжності, так і загальні функціональні елементи, створюючи тим самим, сформовані під впливом об'єктивних і суб'єктивних чинників, відособлені правові архетипи.

Пропонуємо розглядати ці правові архетипи в якості правових моделей митного регулювання. Визначимо, що в загальному сенсі це – відособлена нормативно-правова конструкція, яка об'єднує в своєму складі типовий набір інструментів правового регулювання відповідних митних правовідносин, як в частині матеріального права так і в частині процесуальної регламентації.

Дослідник в галузі митної справи Кунєв Ю. Д. вважає, що модель митної діяльності потрібно створювати, виходячи із системного подання акту діяльності у вигляді основних елементів, які утворюють механізм адміністративно-правової діяльності митних органів, зокрема механізм діяльності з митного контролю та митного оформлення. Зазначений механізм складається з певних елементів [78]. Думка науковця повною мірою співвідноситься з нашою тезою.

Навіть поверхневий аналіз правових моделей регулювання митного оформлення в різних країнах дозволяє зробити висновок, що їх архітектура

вибудована відповідно задач, які повинні вирішувати національні митні інститути. Особливості державного устрою, імпортно чи експортно орієнтована економіка, як і багато інших чинників впливають на формування національних правових моделей митного регулювання.

Використання порівняльного методу правового аналізу дасть можливість більш чітко з'ясувати, як особливості різних правових архетипів змінюються під впливом чинників міжнародно-правової регламентації.

В свою чергу вважаємо, що з'ясування зазначеного питання дозволить більшою мірою визначити рівень інституційної залежності Української правової моделі митного оформлення (ПММО) від провідних міжнародних інститутів.

В якості емпіричної бази дослідження на першому етапі розглянемо митно правовий архетип європейських країн на прикладі Великобританії та України.

Досліджуючи питання митної системи ЄС професор Б.Я. Кузняк зазначає, що Митний союз можна визначити як тарифну угоду, в якій гармонізовано митне законодавство, а також інші податки та збори, що стягуються при імпорті. Митний союз передбачає створення економічного простору, в межах якого країни відмовляють від використання будь-яких мит та зборів в торгівлі між собою, але зобов'язуються застосовувати єдиний митний тариф по відношенню до третіх країн. Таким чином, відбувається не тільки вільний рух товарів та послуг між країнами (як у випадку створення зони вільної торгівлі), а й гармонізація процедур митного регулювання [142].

До джерел правового регулювання суспільних відносин, що виникають при здійсненні митних процедур для країн-членів Митного Союзу є МК ЄС, Регламент Ради № 2454/93 [143], а також Розділ II «Вільне пересування товарів (ст. 28-37) Угоди про створення Європейського Союзу [144].

В понятійно-категоріальному апараті МК ЄС в якості терміну що відповідає комплексу правових норм, які визначають правовий статус товарів що знаходяться під митним контролем і ті дії, які відносно них відбуваються використовується «customs procedure».

Зазначимо також, що МК ЄС передбачає подання митної декларації на всі товари, що будуть поміщені під митну процедуру, за винятком процедури «вільної зони» [190].

До спеціальних процедур, Митний Регламент ЄС відносить:

- a) транзит, що включає зовнішній та внутрішній транзит;
- (b) зберігання, що включає митний склад та вільні зони;
- (c) спеціальне використання, що включає тимчасовий ввіз і кінцеве використання;
- (d) перероблення, що включає перероблення на митній території та перероблення за межами митної території [190].

Необхідно також зауважити, що МК ЄС передбачає надання дозволів для переведення товарів у спеціальний митний режим. Однією із відмінностей митного регламенту країн-членів МС, є наявність такого поняття як «компетенція митниць». Законодавець у ст. 129 МК ЄС визначає наступне:

1. Якщо в законодавстві Союзу не передбачено інше, держави-члени визначають місцезнаходження та компетенцію різних митниць, розташованих на їхній території.

2. Держави-члени забезпечують встановлення для таких митниць розумного і доцільного офіційного робочого часу з урахуванням як характеру руху товарів і самих товарів, так і митних процедур, під які їх буде поміщено, щоб не перешкоджати міжнародному руху товарів і не спотворювати його.

3. Якщо не передбачено інше, компетентною митницею для поміщення товарів під митну процедуру є митниця за місцем пред'явлення товарів митниці. [190].

Зазначимо також, що чітко виділити поняття «митна процедура» та «митний режим» у понятійно-категоріальному апараті МК ЄС досить важко, адже не дивлячись на явну термінологічну відмінність обидва поняття фіксують правовий статус товарів для митних цілей.

Ще раз підкреслимо важливість тієї обставини, що згідно базовим принципам МК ЄС, розміщення товару під якусь конкретну митну процедуру не можливо без оформлення відповідної митної декларації (п. 1, ст. 59 МК ЄС).

Зауважимо також, що митна декларація подається до оформлення за умови дотриманням вимог офіційно встановленої форми єдиного адміністративного документа (Single Administrative Document, SAD).

При митному декларуванні важливу роль відіграє інститут митного контролю. Згідно вимоги правових норм закріплених в ст. 4 (14) МК ЄС «контроль митних органів - це здійснення митними органами спеціальних дій, що проводяться з метою забезпечення реалізації митних та інших правил, а саме: огляд товарів, перевірка наявності і правильності заповнення документів, перевірка бухгалтерських рахунків та інших записів, огляд транспортних засобів, огляд багажу і особистих речей, подача офіційних запитів та інше» [145].

В свою чергу, МКУ пропонує наступне визначення митного контролю - «митний контроль-сукупність заходів, що здійснюється з метою забезпечення додержання норм цього кодексу, законів та інших нормативно-правових актів з питання митної справи, міжнародних договорів України укладених у встановленому законом порядку» [14]. Порівняння приведених дефініцій вказує на їх ідентичне правове значення.

МК ЄС визначає основні принципи митного контролю.

1. Митні органи здійснюють всі види контролю, які вони вважатимуть необхідними для забезпечення належного виконання митного законодавства (стаття 13 МК ЄС)[146].

2. Будь-яка особа, яка прямо або опосередковано бере участь в торгівельних операціях, що пов'язані з переміщенням через митний кордон, надає митним органам всі необхідні документи і інформацію пов'язану із здійсненням таких операцій, а також необхідну допомогу митній адміністрації на її прохання (стаття 14 МК ЄС) [146].

Зазначимо той факт, що правильність тарифної класифікації та питання правильності визначення митної вартості товарів та транспортних засобів комерційного призначення є наріжним каменем у питанні регулювання правових відносин при митному оформленні у будь якій ПММО.

Підкреслимо, що стала практика митного оформлення в ЄС чітко регламентує процедури контролю за правильністю здійснення тарифної класифікації та визначення країни походження товарів. Це стало можливим завдяки нормативному закріпленню в митно-правових нормах МК ЄС механізмів надання юридично обов'язкової тарифної інформації (Binding Tariff Information (BTI)) і інформації про походження товару (Binding Origin Information (BOI)) [146].

Рішення BTI має вигляд письмового класифікаційного рішення яке видається на запит суб'єкта ЗЕД, що безпосередньо переміщує товари через митний кордон. Рішення є юридично обов'язковим для всіх митних адміністрацій ЄС протягом періоду до 6 років з дня видачі.

Зазначимо, що норма яка закріплена в ч. 3, ст. 54 МКУ передбачає обов'язковість надання письмового рішення митним органом у разі необхідності корегування заявленої декларантом митної вартості [14]. Необхідно зазначити, що запропонована правова норма не передбачає можливості надання суб'єкту ЗЕД класифікаційного рішення щодо визначеної митної вартості перед початком митного декларування.

В свою чергу, під рішенням BOI слід розуміти письмове рішення про походження преференційних і непреференційних товарів, яке є юридично обов'язковим на всій території ЄС протягом трьох років з дня видачі, за винятком випадків, передбачених законодавством ЄС [146].

Також необхідно зазначити, що поряд з багатьма міжнародними правовими актами, одним із найголовніших джерел митного права в світі є Генеральна угода з тарифів та торгівлі (GATT), яка була підписана у 1947 році [147]. Наразі, ця угода підписана майже усіма державами світу.

Зауважимо, що у разі ускладнення визначення митної вартості товарів, правова норма, яка закріплена у ч. 1, ст. 64 МКУ прямо вказує на необхідність дотримання принципів і положень Генеральної угоди з тарифів і торгівлі (GATT) [14].

Підкреслюючи важливість цієї міжнародної правової угоди, професор Б.Я. Кузняк зазначає, що в її основі лежать принципи недискримінації,

мінімізації торговельних бар'єрів, визначення єдиних загальноприйнятих обмежень у митному регулюванні. Під час підписання у 1951 році Паризької угоди «Про заснування ЄОВС» [148], а також Римської угоди у 1957 році про створення Європейського економічного співтовариства (ЄЕС) [149] було прийнято рішення, що всі митні суперечки мають вирішуватися шляхом переговорів. У 1972 році питання про пріоритет між ГАТТ та законодавством співтовариства був розглянутий Судом ЄС [142].

По результатам розгляду, саме стаття VII ГАТТ і стаття 31 Угоди про її застосування [150], є джерелами правового регулювання визначення митної вартості в ЄС.

Звернемо увагу також на той факт, що з метою спрощення процедури визначення митної вартості товарів і транспортних засобів комерційного призначення митні адміністрації багатьох країн - членів ЄС пропонують використовувати спрощений механізм визначення митної вартості.

Так наприклад, митна служба Великобританії рекомендує з метою спрощення митного оформлення, економії часу, реєструвати Генеральну заяву вартості (ГЗВ) [151]. При митному декларуванні товарів реєстраційний номер ГЗВ фіксується в вантажній митній декларації (відповідно в графах 12 або 44 форми SAD). ГЗВ пропонується використовувати замість декларацій митної вартості (форм C105A, C105B) при регулярному імпорті товарів, за умови незмінності товаропостачальників і при незмінності умов поставки (згідно правил ІНКОТЕРМС). Реєстраційний номер ГЗВ дійсний протягом 3 років з дня видачі в разі, якщо торговельні та реєстраційні реквізити імпортера залишаються незмінними. Необхідно зауважити, що ГЗВ не може використовуватися в якості декларацій ПДВ. Для цілей податкового обліку ПДВ митному органу необхідно надавати індивідуальну декларацію митної вартості.

До речі, цікавими є результати аналізу співвідношення часу проведення митного оформлення відповідно до МК ЄС та МКУ.

Так, відповідно до ст. 73 МК ЄС, «в разі виконання всіх умов, необхідних для поміщення товарів у відповідну митну процедуру, а також за умови, що

товари не підлягають заборонам, або обмеженням, митні органи здійснюють випуск товарів одразу після перевірки митної декларації, або прийняття її без перевірки. При цьому, всі заявлені в декларації товари повинні випускатись одночасно [146]. Також, норми ст. 73 МК ЄС встановлюють умови, за яких товари не можуть бути випущені вчасно, а саме:

- Наявність митної заборгованості.
- Необхідність надання забезпечення митних платежів (ст. 4 МК ЄС).
- Неможливість провести митний догляд задекларованих товарів з вини декларанта.
- Не надані необхідні документи для поміщення товару у відповідну митну процедуру.
- В указані митним органом терміни не проведено оплату митних платежів, або не надано забезпечення їх сплати.

-Товари підпадають під дію заборон та обмежень ст.75(a) МКЄС [146].

-Можлива затримка у МО за наявності у митних органів сумнівів відносно застосування заборон або обмежень і неможливості зняття цих сумнівів до закінчення перевірки (п. 3. Ст. 248 МК ЄС) [146].

Наразі зазначимо, що аналогічні правові норми закріплені в ч. 1 ст. 255 МКУ[14].

Одним із базисних положень ПММО ЄС є виключний пріоритет який надається електронній формі митного декларування. Правовим підґрунтям організації електронних систем обробки даних, є МК ЄС (статті 61 (b), 76), Постанова про виконання Митного кодексу Європейського Співтовариства (далі -ППВМК ЄС). (статті 4 (a), 222-224, 253, 253 (a), 261, 262, 264, 265 і 279-289). Ст. 4 (a) ППВМК передбачає виконання імпорتنих і експортних формальностей з використанням технічних засобів обробки даних. [152].

Принципи, методи, способи організації і правове підґрунтя електронного декларування в Україні ми докладно розглядали в процесі нашого дослідження. Тому звернемо увагу лише на подібність загальних організаційних рис і аналогічність правових інструментів які використовуються для нормативно правового регулювання зазначеного процесу.

Як приклад, в Королівській податковій і митній службі Великобританії (HMRC) в якості системи управління електронною митницею використовується система CHIEF (Customs Handling of Import and Export Freight) [153]. Вона виконує наступні ключові функції: фіскальну (щорічний збір від митних платежів складає 17 млрд. фунтів стерлінгів); статистичну (статистика міжнародної торгівлі і транспорту); митної безпеки (захист суспільства шляхом контролю за зовнішньоторговельними потоками, боротьба з контрабандою).

В якості додаткової емпіричної база для нашого порівняльного дослідження розглянемо ПММО Японії.

На відміну від ПММО ЄС, японська модель митного оформлення відображає, в першу чергу, експортну орієнтацію національної економіки. Для неї характерні значна кількість спрощених процедур митного контролю, а також високий рівень комп'ютеризації процесу митного оформлення.

Крім міжнародних угод, до основних джерел митного права взагалі і митного оформлення зокрема в Японії слід віднести: Закон про митницю, Закон про митний тариф, Закон про тимчасові тарифні заходи, Закон про валютні операції і зовнішню торгівлю та інші. Основним нормативно правовим актом, який регламентує адміністративні процедури при переміщенні товарів через митний кордон, є Закон про митницю [154].

Система митних процедур при імпорті товарів включає в себе: переміщення товарів до митної зони Хоцей; заявлення митної декларації і товаро-супровідних документів до митного органу; поміщення товарів на митний склад; проведення митного контролю відповідності товарів заявленій митній декларації; контроль надходження митних платежів; пост-митний аудит після випуску товарів.

Загальна процедура митного декларівання товарів в ПММО Японії не має особливих відмінностей від розглянутих нами в процесі дослідження. Вантажна митна декларація містить необхідну інформацію щодо товару, як-то: найменування товару, кількість, якісні характеристики та інше (стаття 67) [171].

Норми митного кодексу Японії передбачають таку процедуру надання митної декларації: «...An import (Customs duty payment) declaration form

(Customs form C-5020) must be prepared in triplicate and submitted to Customs with the following documents: Invoice; Bill of lading or Air Waybill; The certificate of origin (where a WTO rate is applicable); Generalized system of preferences, certificates of origin (Form A) (where a preferential rate is applicable); Packing lists, freight accounts, insurance certificates, etc. (where deemed necessary) at etc...»[154].

В перекладі на українську мову: «...Форма декларації про ввезення (сплата митного збору) (митна форма С-5020) повинна бути підготовлена у трьох примірниках та подана до митниці з наступними документами: Рахунок-фактура Коносамент або повітряна накладна Сертифікат походження (де застосовується ставка СОР) Узагальнена система преференцій, сертифікати походження (форма А) (де застосовується пільгова ставка) Пакувальні списки, вантажні рахунки, страхові свідоцтва тощо (де це визнано необхідним)...» [154].

Правила щодо подання митної декларації пп.b Import Declaration (Customs Law, Articles 67 through 72) також передбачають: «...Declaration must be made by lodging an import (Customs duty payment) declaration describing the quantity and value of goods as well as any other required particulars.

This import declaration must be made, in general, after the goods have been taken into a Hozei area or other specially designated zone. However, in the case of specific items which need the approval of the Director-General of Customs, the declaration may be made while they are aboard a ship or barge or before they are taken into a Hozei area...» [154]. Або, в перекладі на українську мову: «...Декларування повинно бути здійснено шляхом подання декларації про імпорт (сплату митного збору), що описує кількість та вартість товарів, а також будь-які інші необхідні дані. Ця імпортна декларація повинна бути зроблена, як правило, після того, як товари були взяті в зону Хозей або іншу спеціально відведену зону. Однак, у випадку конкретних товарів, які потребують схвалення Генерального директора митниці, заява може бути зроблена, коли вони перебувають на борту судна або баржі або до того, як їх доставлять в район Хозей...» [154].

Необхідно також зауважити, що норми митного кодексу Японії у ряді випадків передбачають можливість попереднього декларування. Зазначимо, що аналогічна практика митного оформлення передбачена МКУ. Так, норми закріплені в ч. 5, ст. 259 МКУ передбачають можливість випуску у вільний обіг товарів та транспортних засобів комерційного призначення за попередньою декларацією без пред'явлення їх митному органу за умови, що попередня декларація (ф. ІМ(40) ЕА) містить всю необхідну для цього інформацію[14].

Важливим інструментом митного регулювання в Японії, є нетарифне регулювання. В процесі митного оформлення товарів митний орган може вимагати дозвіл на ввезення. Необхідно зауважити, що деякі товари можуть мати негативний вплив на національну безпеку, економіку, систему охорони здоров'я. Такі товари підпадають під «імпортні обмеження» відповідно до законів і нормативно-правових актів компетентних органів виконавчої влади країни.

Норми митного законодавства Японії передбачають 11 основних митних режимів. Ще раз зробимо наголос, що митний понятійно-категоріальний апарат на заміну терміну «режим» використовує термін procedure (процедура). До основних митних режимів (процедур) законодавець відносить: процедури для суден та літаків; процедури розміщення та утримання; порядок декларування імпорту / експорту; порядок перевірки імпортних / експортних товарів; порядок сплати митного збору тощо; процедура, заснована на конвенції; процедура митного посередництва; порядок зберігання товарів у митних зонах; процедура для митної (митної) зони; порядок транзиту; процедура продовження строку через катастрофи...»[154].

Мовою оригіналу: «Procedures for vessels and aircraft; Procedures for accommodation and holding; Procedure for import/export declaration; Procedure for inspecting import/export goods; Procedure for payment of customs duty, etc.; Procedure based on the convention; Procedure for customs brokerage; Procedure for storage of goods in customs areas; Procedure for a customs (bonded) area; Procedure for transit; Procedure for extension of period due to disasters. [154].

В процесі дослідження ПММО Японії звернемо увагу на передбачену нормами МК Японії можливість надання попередніх висновків щодо підтвердження країни походження товару, митної вартості, попереднього класифікаційного рішення щодо правильності визначення коду товарної номенклатури, тарифних преференцій і відтерменування сплати митних платежів. Детально зупинялись на її розгляді в рамках нашого дослідження ми не будемо, але зазначимо наступне, механізм попередніх класифікаційних рішень щодо правильності визначення кодів товарної номенклатури ЗЕД в Японії не має суттєвих особливостей (параграф 3 ст. 7 Закону про митницю) [154]. У частині процедури отримання суб'єктом ЗЕД відповідного висновку, нормативне регулювання здійснюється відповідно до норм прийнятих у міжнародній практиці.

В процесі дослідження звернемо увагу на особливості застосування практики митного пост-аудиту.

По перше, це факт його обов'язковості в складі митних процедур. В передбаченій законодавством системі самостійної оцінки митної вартості задекларовані суб'єктом відомості не завжди відповідають дійсності. Митний пост-аудит відіграє в даному випадку сервісну функцію, він дає можливість уникнути затримок в процесі митного оформлення. Правові засади проведення митного аудиту регламентуються правовими нормами, що містяться в параграфі 1 ст. 105 Закону про митницю, які відповідно надають право митному органу проводити розслідування щодо імпортера і перевіряти товари і будь-які документи що стосуються поставки цього товару на митну територію Японії [154].

Зауважимо, що в процесі розгляду ПММО Японії неможливо не звернути увагу на модель електронної митниці і на правову регламентацію її діяльності.

Митні правила Японіїї передбачають обов'язкове використання електронно-програмних комплексів для здійснення митних процедур. Зазначені комплекси мають чітко виражені особливості залежно від виду транспортного засобу яким переміщується вантаж.

Так згідно офіційної інформації, що розміщена на сайті митної служби Японії: «...нещодавно введені в дію Правила попередньої реєстрації інформації про морські контейнерні вантажі зазначають, що інформація про контейнерні вантажі повинна виконуватися за допомогою електронної системи обробки даних. Зазначена система, Nippon Automated Cargo and Консолідована система портів (NACCS) управляється та експлуатується Nippon Automated Cargo and Port Consolidated System, Inc. (NACCS Center)...» [154].

Зазначимо, що основні правові норми якими держава регламентує використання електронно-програмних комплексів зведені у «Special law on customs procedures using an electronic data processing system» (Акт щодо спеціальних правил NACCS) [156].

Зазначимо, що митне законодавство України, в частині регламентації правових засад функціонування ПММО, органічно поєднало с собі основні положення, які присутні у митному законодавстві країн ЄС. До них можна віднести обов'язковість попереднього митного декларування, верифікація (за необхідністю) митними органами документів які надаються декларантом до митного оформлення, використання системи АСАУР з метою оптимізації форм митного контролю і митного оформлення в цілому. До зазначених позицій необхідно віднести закріплений у МК правовий статус АЕО [14] та інше.

Дослідник в галузі митного права Л.М. Дорофєєва підкреслює той факт, що Угодою про асоціацію між ЄС та Україною визначено, що Україна у процесі модернізації митних органів та законодавства повинна керуватись не тільки Конвенцією (Киотська Конвенція), а й імплементувати Митні прототипи ЄС «Customs Blueprints», в яких зазначається, що держави Європейської політики сусідства працюють над зміцненням адміністративних та операційних можливостей своїх митних адміністрацій, а також узгоджують свої процесуальні норми і процедури зі стандартами ЄС, зважаючи на свої зобов'язання, на які вони надали згоду [158].

До речі, зауважимо, що митні прототипи ЄС об'єднують в собі найкращі принципи та найдієвіші стандарти ЄС у галузі митної справи.

Зазначену наукову позицію поділяють багато вітчизняних науковців. Так, М. Г. Шульга вважає, що діяльність із приєднання до таких стандартів у галузі митної справи значно активізувалася ще раніше - із вступом України до ВМО та Світової організації торгівлі, що призвело до оновлення митного законодавства, а у нині чинному законодавстві трансформовано положення цілої низки міжнародних договорів (угод), що виступають міжнародними стандартами у сфері митного регулювання [159].

Підкреслимо, що особливості Української правової моделі митного оформлення (ПММО) ми докладно розглядали в 1-му і 2-му розділах нашого дослідження. Тому, в процесі порівняння запропонованих ПММО зосередимось на основних (інституційних) загальних рисах.

Зазначимо, що згідно правових норм, які закріплені в главі VIII МКУ, обов'язковість митного оформлення є одним із ключових принципів переміщення товарів і транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України. Основним документом при декларуванні товарів митним органам є митна декларація. Аналогічно попередньо розглянутим ПММО декларування може здійснюватися в письмовій, усній, конклюдентній чи електронній формах [14]. Перевага надається електронній формі митного декларування. Так само, як в розглянутих моделях ЕС та Японії, МК України передбачає подання попередньої митної декларації, ця норма закріплена в ст. 259 МКУ [14]. Українська ПММО також передбачає наявність таких правових інструментів, як тимчасова і періодичні митні декларації (ст. 260 МКУ), а також додаткова митна декларація (ст. 261 МКУ) [14].

Доволі показовим є порівняння систем розстрочення та звільнення від сплати митних зборів і податків. Зазначимо, що вітчизняна ПММО передбачає відповідні правові інструменти (ст. 300, ст. 304 МКУ), але досвід практичного правозастосування вказує скоріше на декларативний, аніж практичний характер таких норм, що значною мірою негативно впливає на ефективність діючої ПММО.

Проведений аналіз ПММО дає можливість сформулювати наступні висновки.

По-перше, як складова міжнародно-правових відносин досліджувана галузь (в тому числі) є предметом міжнародно-правового регулювання. До джерел міжнародного права, як до форми юридичного втілення, слід відносити, в першу чергу міжнародні договори.

По-друге, національна Українська правова модель митного оформлення не встановлює унікального механізму реалізації матеріальних правових норм, який би істотно відрізнявся від інших ПММО, або навпаки якимсь чином впливав на митні законодавства інших країн.

По-третє, ПММО ЄС, Японії і України є національними похідними від загальної універсальної моделі, що представляє собою сукупність інституційно залежних правових норм і принципів, присутніх в рамках міжнародних міжурядових договорів і угод в сфері митного регулювання. Стосовно української ПММО, це - в першу чергу, регламентні документи Угоди про асоціацію між ЄС та Україною, СОТ, Всесвітньої митної організації, і інших міжнародних договорів.

В процесі дослідження запропоновано наступне визначення ПММО: правова модель митного оформлення (ПММО) в загальному сенсі, це – відособлена нормативно-правова конструкція, яка об'єднує в своєму складі типовий набір інструментів правового регулювання відповідних митних правовідносин, як в частині матеріального права так і в частині процесуальної регламентації.

Отже, зробимо висновок, що національна ПММО в значній мірі об'єднує і конкретизує в собі основні конвенційні норми, що в свою чергу є практичним втіленням результатів процесу глобалізації і як наслідок формування на цьому фоні загальних тенденцій уніфікації та гармонізації національних митних законодавств на основі принципів міжнародного права.

Вважаємо за необхідне законодавчо закріпити у митному кодексі можливість отримання суб'єктом ЗЕД від митного органу попереднього рішення щодо визначення митної вартості та можливості поміщення товару у необхідний (вибраний) митний режим. Зробимо наголос, що це рішення

повинне мати обов'язковий, а не інформаційний характер і бути тривалим у часі (за умови незмінності ключових умов поставки).

Цілком поділяючи наукову позицію вітчизняного фахівця в галузі митного права професора Д.В. Приймаченко, якій вважає, що використання міжнародного досвіду застосування форм та методів діяльності є неминучим і може принести національним митним органам України користь [160], зауважимо, що рецепція в національну правову систему міжнародних правових норм, які регламентують митну справу *повинна проводитися виключно із врахуванням національних інтересів України, особливостей вітчизняної правової системи, сучасного стану Української економіки тощо.*

3.2. Шляхи удосконалення процедури митного оформлення в Україні.

На сучасному етапі розвитку світової економіки, Україна як активний учасник світового співтовариства задіяна в процесах міжнародної економічної інтеграції. Ці процеси безпосередньо впливають на динаміку змін в конкурентоспроможності, розмірах ринків, структурі прямих іноземних інвестицій, тим самим формують характер міжнародних економічних відносин. Динамічний характер міжнародних економічних відносин обумовлює важливість оновлення та уніфікації діючого митного законодавства України.

Необхідність зазначеної уніфікації, в першу чергу, пов'язана з приєднанням нашої країни до Кіотської конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур, що зобов'язує Україну до безумовної рецепції її принципів та положень в національне митне законодавство [50].

Акцентуємо увагу на принципах, які є рамочними в архітектурі митного законодавства:

- ясність і чіткість положень митного законодавства;
- прийняття стандартних спрощених митних правил;
- максимально ефективне використання в митних операціях інформаційних систем і технологій;
- використання попередніх форм декларування;

-впровадження електронних баз даних і електронних способів обміну інформацією при проведенні митних операцій;

-підвищення активності у взаємодії митних служб з учасниками зовнішньоекономічної діяльності та встановлення партнерських відносин із законослухняними представниками ділової спільноти [22].

Досліджуючи зазначену тематику, вважаємо за необхідне виділити ще один принцип - «розвантаження» «зарегламентованої» діючої системи митного контролю шляхом перенесення акценту митного контролю з етапу митного оформлення товарів на етап після випуску товарів.

На нашу думку, саме на цих ключових принципах має формуватися перспективна система митного законодавства. Отже, досліджуючи питання удосконалення адміністративно-правового законодавства, норми якого регламентують митне оформлення в Україні будимо спиратися на вищезазначені базові принципи.

Необхідно підкреслити, що на шляху якісного перетворення національної митної системи Україна добилась значних успіхів у реформуванні нормативно-правової бази, яка регулює діяльність в митній сфері. Законодавчо закріплені основні принципові положення, щодо яких Україна брала на себе відповідні зобов'язання. Прикладом може служити ініціатива комітету з податкової та митної політики ВРУ, яка знайшла законодавче закріплення у вигляді Закону України «Про внесення змін до Митного кодексу України та деяких інших законів України щодо запровадження механізму «єдиного вікна» та оптимізації здійснення контрольних процедур при переміщенні товарів через митний кордон України»[161].

Коментуючи основні новації закону, Міністерство фінансів України зазначає наступне: «...закон створює законодавчу основу для застосування в роботі митниці механізму «Єдиного вікна» і функціонування єдиного державного інформаційного веб-порталу «Єдине вікно для міжнародної торгівлі», який зокрема передбачає можливість одночасного подання в електронному вигляді документів і / або відомостей з метою автоматичного обміну інформацією про вантаж в процесі його митного контролю...» [162].

Підкреслимо також, що створення такого адміністративно правового механізму, як «Єдине вікно» - є одним із важливих антикорупційних інструментів, який мінімізує вплив людського фактору при прийнятті рішень контролюючими органами, стимулює їх адаптацію до європейських принципів здійснення державного контролю та позитивно впливає на інтеграцію України до світових торговельних ринків.

Дані митної статистики свідчать, що на сьогоднішній день митне оформлення, в середньому 85% вантажів, здійснюється через систему «Єдиного вікна» [162].

Законодавець зазначає, що «...за результатами моніторингу роботи автоматизованої системи інформаційного обміну «Єдине вікно» в українських митницях, Мінфін регулярно публікує на офіційному веб-сайті відомства статистичну інформацію щодо операцій з митними деклараціями (МД) за відповідний період...»[162].

«...Так, за статистичними даними ДМС України за січень – листопад 2019 року митними органами було оформлено всього 4171800 шт. митних декларацій форми МД-2 із них за процедурою електронного декларування 4017700 шт. [184]. Тобто, за процедурою електронного декларування оформлено 96,3 % від загального числа. За даними міністерства фінансів України, за період з 01 лютого по 13 травня 2018 року кількість МД, оформлених за принципом «єдиного вікна», склала: при імпорті – 280,7 тис. (80,1%) – лідерами є Полтавська митниця ДМС (100,0%), Чернівецька митниця ДМС (98,8%) та Житомирська митниця ДМС (97,5%); при експорті - 168,8 тис. (87,6%) – лідерами є Луганська митниця ДМС (100,0%), Полтавська митниця ДМС (100,0%), Вінницька митниця ДМС (99,2%); при транзиті - 10,6 тис. (20,6%) – лідерами є Київська міська митниця ДМС (75,8%), Харківська митниця ДМС (72,2%), Миколаївська митниця ДМС (54,2%). Загалом, за цей період 77,4% МД було оформлено тільки за принципом «єдиного вікна» (460,3 тис. МД)...» [162].

Динаміка збільшення митних оформлень за електронною формою очевидна.

Не зважаючи на певні об'єктивні кроки, процес реформування митного законодавства вимагає більш системного підходу із врахуванням специфіки нинішнього стану Української економіки і першочергових задач які необхідно вирішувати в плановому порядку.

Заслуговує уваги Концепція розвитку цифрової економіки до 2020 року, прийнята КМУ 17 січня 2018 року [163]. В презентації до цієї концепції повідомляється, що цей документ, по суті є дорожньою картою цифрової трансформації економіки України та передбачає перехід від сировинного типу економіки із споживчої моделлю поведінки до економіки знань з високотехнологічним виробництвом і інформаційного суспільства за допомогою впровадження передових ІТ-технологій і комунікацій [163].

Слід зазначити, що Концепція, після її презентації, потрапила під шквал критики.

Директор асоціації «Інноваційний розвиток України» Ю. Півоваров вважає, що затверджений урядом документ не містить детального опису того, як планується втілення самої концепції в життя. – «Все доволі загально: визначити, забезпечити, покласти, ввести. Це фактично дорожня карта цифрової трансформації економіки України. І для того, щоб все запрацювало, необхідно ще розробляти та приймати багато законів і постанов» [164].

На нашу думку, прийнята урядом Концепція повинна стати основою для розбудови нормативно-правової бази ДМС України, створення необхідних умов для розвитку митної справи на тих засадах, що їх декларує Україна на міжнародному рівні.

В рамках реалізації Концепції розвитку цифрової економіки необхідно сформулювати основні тези законотворчого врегулювання практики перенесення акценту митного контролю з етапу митного оформлення товарів на етап після випуску товарів у вільний обіг. Тобто, на нашу думку, основний акцент слід надавати такій формі митного контролю, як пост-митний контроль.

Необхідно зауважити, що ВРУ прийнявши Закон України від 02 жовтня 2019 р. «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо деяких питань

функціонування авторизованих економічних операторів» внесла зміни в МКУ, саме доповнив його ст. 337-1 «Пост-митний контроль».

Зробимо наголос на тому, що визначення поняття «пост-митний контроль» дає можливість вести мову про нормативну відповідність діючого МКУ генеральним принципам ВМО та СОТ в аспекті використання митного пост-аудиту.

Але, на нашу думку, запропонована законодавцем правова норма носить більше декларативний характер.

Необхідно зауважити, що редакція правових норм які регламентують діяльність АЕО, та визначення в МКУ поняття «пост-митний контроль» були здійснені в рамках виконання умов зазначених в меморандумі МВФ [185].

Розгляд запропонованих законодавцем правових норм закріплених в ст. 337-1 МКУ дає підстави стверджувати, що виконання базового завдання - створення діючого ефективного інституту митного пост-аудиту, поки ще перебуває на етапі законотворчого регулювання.

Збірка митних стандартів ЄС, а саме розділ XIV (Custom blue prints. Pathways to better customs) «Пост митний аудит та контроль» визначає базові завдання які повинні бути виконані для відповідності стандарту. До них відносяться:

- створення організаційної структури яка дозволить ефективно виконувати поставлені завдання;
- розробка універсальної правової бази яка надасть можливість якісно і раціонально проводити митний пост-аудит;
- створення системи управління інститутом пост-аудиту;
- розробка, оснований на системі управління ризиками плану перевірок;
- розробка стратегії підготовки кадрів; [186].

Правовий аналіз досліджуваних законотворчих новацій дає можливість стверджувати, що поставленні завдання знаходяться тільки на початку шляху їх правової регламентації.

Водночас необхідно зауважити, що процедурні питання які пов'язані з правовою регламентацією митного регулювання повинні бути делеговані

підзаконним нормативно-правовим актам, на рівні міністерств та відомств (ПКМУ, наказів МФУ, роз'яснень, типових технологій ДМСУ). Така практика дозволить нормативно «розвантажити» МКУ.

Також, на нашу думку, запропоноване законодавцем поняття «митний контроль» не в повній мірі відповідає завданням які повинен вирішувати досліджуємих інститут і тим дефініціям, що їх пропонують міжнародні нормативно правові акти, норми яких Україна зобов'язалась імплементувати в національне законодавство.

З метою упорядкування понятійно-категоріального апарату чинного законодавства і приведення його у відповідність із конвенційними нормами міжнародних нормативно-правових актів, відносно яких Україна має зобов'язання щодо імплементування їх норм у національну правову систему, пропонуємо внести зміни в МК України, в ст. 337-1, замість терміну «митний контроль» використовувати поняття «митний пост-аудит».

Відповідним профільним комітетом ВРУ за підтримки науковців в галузі митної справи, фахівців-практиків, необхідно здійснювати нормотворчу діяльність по створенню і впровадженню ефективної системи митного пост-аудиту.

В свою чергу зауважимо, що створення діючої технології пост митного аудиту дозволить значно скоротити час, який втрачається при проведенні різного роду перевірок під час митного оформлення. Як результат, з'явиться можливість значно скоротити час фізичного перебування вантажів та транспортних засобів комерційного використання в зоні митного контролю.

Зазначимо також, що основним критерієм при проведенні аналізу повинна бути «автоматична система аналізу та управління ризиками» – АСАУР.

В процесі модернізації чинного митного законодавства, в МКУ була нормативно закріплена процедура пост митного контролю [14]. В той же час, нагальною є необхідність розробки підзаконних актів, які нададуть можливість повноцінного впровадження цього важливого інституту.

Аналітична інформація одержана за допомогою автоматичної системи аналізу та управління ризиками повинна використовуватись на всіх етапах митного оформлення, починаючи з подання декларантом попередньої митної декларації і закінчуючи пост митним контролем.

Необхідно зауважити, що питання запровадження такої форми митного контролю, як пост-аудит є темою багатьох наукових дискусій.

Так наприклад, науковці О.О. Книшек та О.М. Вакульчик, пропонують вважати пост-аудит компетенцією митних органів, за якої уповноважені особи митних органів можуть здійснювати перевірки підприємств на відповідність попередньо задекларованим відомостям щодо товарів і в разі їх невідповідності здійснювати донарахування митних платежів до бюджету. Інформація, отримана під час митного пост-аудиту, може бути використана в подальшому адміністративному або судовому розгляді. Під час проведення митного пост-аудиту митні органи перевіряють законність, доцільність, достовірність інформації наданої суб'єктом ЗЕД що перевіряється, а також законності та правильності дій посадових осіб (представників) суб'єкта ЗЕД [165].

На нашу думку, дефініція запропонована авторами більшою мірою відповідає переліку завдань які притаманні пост-аудиту.

Нажаль, серед великої кількості наукових публікацій, в яких під час висловлюються доволі оригінальні думки, складно виділити концептуальну наукову позицію, яка б повною мірою відповідала викликам, які сьогодні стоять перед українською економікою і безпосередньо органами виконавчої влади в особі Державної Митної служби України.

Досліджуючи питання митного пост-аудиту, науковці О.Е. Кудрявцева, В.В. Соловійова та І.В. Соловійова пропонують свою точку зору, вони вважають, що митний аудит це – форма митного контролю, яка є систематичним процесом збору та оцінки відомостей, що були заявлені під час митного оформлення товару, з метою визначення ступеня відповідності цих відомостей законодавству [166].

В свою чергу зауважимо, що з такою науковою позицією важко погодитися. Із усього загалу функцій притаманних такій формі митного

контролю, як пост-аудит науковці виділили тільки збір інформації та зіставлення її з діючими законодавчими нормами.

Фахівець в галузі митного права професор П.В. Пашко пропонує свою точку зору щодо досліджуваного поняття, він зазначає: «митний пост-аудит контроль – це метод контролю економічних операторів шляхом перевірки їх рахунків, обліку та систем» [167]. Вважаємо, що дане визначення більшою мірою розкриває функціональну сутність митного пост-аудиту.

Досліджуючи питання необхідності законодавчого регулювання такої форми митного контролю, як пост-аудит зробимо наголос на тому, що будь-яке прискорення і спрощення митних процедур на етапі митного оформлення обов'язково тягне за собою перенесення відповідальності за повноту і достовірність заявлених відомостей для учасників ЗЕД на етап пост-аудиту.

При цьому, митне оформлення товарів повинно здійснюватися тільки на основі застосування системи аналізу і управління ризиками (АСАУР). За умови відсутності ризиків, митна декларація повинна випускатися автоматично, без впливу посадової особи на прийняття рішення щодо випуску товарів у вільний обіг, тим самим мінімізується прямий контакт з декларантом і як наслідок зменшується рівень корупційних ризиків.

Саме така практика успішно застосовується в європейських країнах.

Зазначимо, що нормативно-правова база, яка законодавчо регулює механізм пост-аудиту в країнах Євросоюзу ґрунтується на загальних регламентах, які визначають стандарти його застосування. До основних нормативних документів належать: Митний кодекс ЄС 2013 р.; Технічні примітки ВМО до митного пост-аудиту (UNCTAD Technical Note 5 Post-clearance audit, 2008); Посібник з митного пост-аудиту ВМО (WCO – Guidelines for Post-clearance Audit, 2012); Митні стандарти ЄС (Customs Blueprints); Посібник з митного аудиту ЄС (EU–Customs Audit Guide, 2007); інші нормативні акти ЄС [168].

З нашої точки зору, пост-митний контроль слід розглядати як свого роду компенсацію можливих спрощень для суб'єкта ЗЕД при митному оформленні.

Необхідність розбудови ефективної системи митного контролю неможлива без створення єдиної електронної бази, яка буде містити результати проведених заходів митного контролю, ризиків зафіксованих при митному оформленні, інформації отриманої від інших суб'єктів публічної влади, та аналітичних результатів її обробки.

Вивчаючи зарубіжний досвід застосування такої форми митного контролю, як пост-аудит, дослідник О.О. Книшек звертає увагу, що в Євросоюзі використовуються три форми митного пост-аудиту, які умовно можна відобразити у вигляді таблиці:

Таблиця 1.

Види митного пост-аудиту, які застосовуються в міжнародній практиці

Види митного пост-аудиту	Опис
«Термінова перевірка на провіт» (випадковий аудит)	Може проводитися одразу або протягом двох днів після митного оформлення товарів, коли вважається, що необхідно здійснити перевірку на правильність нарахування податків
Плановий аудит	Здійснюється з метою поглибленого вивчення операцій з окремими товарами, відповідно до яких існує високий ризик ухилення від сплати податків. Через постійні консультації з відповідними установами митні органи отримують пов'язані з торгівлею іноземною валютою записи транзакцій, які дозволяють здійснити комплексний аналіз митного оформлення даних із зовнішніми даними. Аудитори перевіряють оформлені записи, пов'язані з торгівлею, і бухгалтерські книги тощо. У разі виявлення серйозних порушень у ході перевірки справу передають для розслідування в суді

Комплексний аудит	Проводиться в компаніях, які мають великі масштаби торгівлі. Під час перевірки враховуються обсяги торгівлі, рівень довіри до компанії. Особлива увага приділяється оформленню документів і бухгалтерських книг для перевірки правильності нарахування обов'язкових платежів у деклараціях, за певний період часу
-------------------	---

Джерело:[165]

Досліджуючи питання організаційних та методичних особливостей здійснення митного пост-аудиту в зарубіжних країнах, О.М. Вакульчик наводить приклади правозастосування на практиці цієї форми митного контролю:

Таблиця 2.

Особливості здійснення митного аудиту в країнах ЄС

Країна	Організаційні та методичні аспекти
Франція	Щодо суб'єктів зовнішньої торгівлі митні органи здійснюють контроль за двома напрямками: 1. Формальний (вибіркова перевірка відповідності виду, номенклатури, вартості та походження товарів поданим документам, перевірка обґрунтованості пільг тощо). 2. Фундаментальний (суцільна перевірка правильності оформлення та наявності всіх необхідних документів)
Великобританія	Митний пост-аудит проводиться вибірково до окремих суб'єктів ЗЕД, а також брокерів, які є найбільш ризиковими. Митний офіцер має право самостійно визначати обсяг перевірки.
Федеративна Республіка Німеччина	1. Митний аудит (Zollprüfung) – перевірка коду класифікації товарів, повноти поданої інформації, розрахунку митної вартості, наявності документів про пільги, наявності антидемпінгових і компенсаційних мит. 2. Аудит преференцій (Präferenzprüfung) – перевірка

	<p>преференцій під час експорту товарів на основі міжнародних договорів або права ЄС.</p> <p>3. Зовнішній аудит (Außenwirtschaftsprüfung) – перевірка експорту, імпорту, заявлених коштів на банківських рахунках.</p> <p>4. Аудит у сфері управління повітряним рухом</p>
Болгарія	<p>У структурі Центрального митного управління створено Дирекцію наступного контролю, основною місією якої є розробка та сприяння впровадженню методичних рекомендацій щодо здійснення постаудиту, дотримання вимог митного та акцизного законодавства.</p> <p>Термін проведення перевірки не може перевищувати 2-х міс. (за обґрунтованої необхідності термін може бути подовжено, але не більше ніж на 4 міс.).</p> <p>Посадові особи митних органів з метою отримання доказів уповноважені здійснювати обшук і вилучення документів, інших носіїв інформації, товарів, опечатувати офіси, каси, склади, торговельні та інші приміщення</p>
Ірландія	<p>Митний аудит здійснюється в таких формах:</p> <p>Неаудиторські втручання: профільні інтерв'ю (опитування платників податків); направлення запитів; фактичний контроль за реєстраторами розрахункових операцій; галузеві огляди; отримання та дослідження інформації з інших державних і комерційних організацій; відвідування інтернет-сайтів платників податків.</p>

Джерело: [168]

Як можемо бачити з наведених прикладів, форми митного пост-аудиту відрізняються лише на рівні використання правових інструментів, в той же час вони мають єдину ціль - збереження належного рівня митного контролю за умови максимального спрощення процедури митного оформлення.

Правова норма, що регулює правозастосування процедури митного пост-аудиту в Митному Кодексі ЄС виглядає наступним чином - «митні органи,

після оформлення товарів та з метою впевнитися в достовірності відомостей, вказаних у митній декларації, можуть перевіряти будь-які документи та свідчення, які належать до даних товарів, або до комерційних операцій, що проводилися до або після випуску товарів, в яких ці товари брали участь» [169].

Наприклад, керівництво з пост-митного аудиту Всесвітньої митної організації пропонує свою редакцію досліджуваного поняття - «пост-митний аудит це - структуроване вивчення відповідних комерційних систем бізнесу, договорів купівлі - продажу, фінансових та не фінансових звітів, акцій та інших активів як засобу для вимірювання та покращання відповідності» [170].

З нашої точки зору, намагаючись надати досліджуваному поняттю відповідне місце в понятійно-категоріальному апараті необхідно використовувати як емпіричні так і теоретичні методи пізнання зазначеного правового явища. Тобто, необхідно використовувати як практичний досвід правозастосування так і форму, метод, засіб, які становлять теоретичну платформу правової конструкції.

На думку дослідника В.Ю. Фабіянської, найкращі принципи і стандарти Європейського Союзу в галузі митної справи зосереджено в Митних прототипах (Customs Blueprints) - комплексі заходів практичного характеру, розроблених європейськими митними експертами. Це своєрідні стандарти, у порівнянні з якими можна оцінювати недоліки функціонування митних адміністрацій і вносити відповідні зміни до стратегії їх діяльності [171]. Одним із 22 напрямів Митних прототипів є митний пост-аудит, який передбачає сприяння розвитку міжнародної торгівлі шляхом встановлення балансу між спрощенням торговельних процедур, з одного боку, і забезпечення ефективного митного контролю та безпеки – з іншого [168].

Досліджуючи різні наукові точки зору відносно такої форми митного контролю як пост-аудит звернемо увагу на дефініцію яку запропонували науковці Д.О. Грицишен та В.В. Нонік. Вони пропонують таке визначення: «пост-митний контроль – система взаємодії контролюючих (органів виконавчої влади) та контрольованих суб'єктів (підприємства, що здійснюють, та такі, що забезпечують діяльність у сфері ЗЕД) з об'єктами пост-митного контролю

(діяльність в цілому та окремі операції підприємств, що здійснюють або забезпечують ЗЕД) на основі контрольних дій (прийомів документального та фактичного контролю) з метою встановлення обґрунтованості, законності та відповідності відображення суб'єктом господарювання в бухгалтерському обліку та звітності операцій у сфері ЗЕД після митного оформлення» [172].

На нашу думку, приведені визначення більшою мірою відповідає сутності такого правового явища, як митний пост-аудит.

Отже, зазначимо, що реформоване митне законодавство України повинно передбачити в своїх базових нормах митний пост-аудит, як безумовну рамкову складову в архітектурі митного законодавства і зокрема, як принцип організації процесу митного оформлення.

Розглядаючи спрощення митного оформлення, як реформаторський напрямок в діяльності органу законодавчої влади, необхідно підкреслити таку умову його реалізації, як наявність осіб-суб'єктів ЗЕД віднесених до низького рівня ризику порушення законодавства.

Зазначимо, що чинне законодавство передбачає надання статусу АЕО (авторизованого економічного оператора) особам, які відповідають рамковим стандартам безпеки. Ця норма закріплена в статті 12 МКУ [14]. Для запуску роботи інституту АЕО в повному обсязі необхідно прийняти, в тому числі, певні підзаконні акти. До них можна віднести затвердження форми заяви про надання авторизації АЕО та анкети з результатами самооцінки суб'єкта ЗЕД відповідно до ч. 4 ст. 13 Митного кодексу України [14].

Результатом діяльності групи фахівців та законотворців (законопроекти під реєстраційними номерами № 4777 [173] та № 4776 [174] про внесення змін до Митного та Податкового кодексів України, протокол Комітету з питань запобігання і протидії корупції ВРУ № 117 [175]) стало прийняття Закону України «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо деяких питань функціонування авторизованих економічних операторів», який набрав чинності 07.11.2019 року [182].

В свою чергу зауважимо, що суттєвим, з точки зору довіри бізнес-середовища до досліджуваних новацій, є питання захисту інформації, що

стосуються бізнес-процесів підприємств, які претендуватимуть на отримання статусу АЕО. Адже, нажаль на сьогоднішній момент питання захисту комерційної інформації суб'єктів ЗЕД з боку Держави є відкритим.

Очевидною стає необхідність запровадження більш ефективних ІТ рішень в рамках розглянутої вище Концепція розвитку цифрової економіки до 2020 року, яка прийнята КМУ 17 січня 2018 року [163].

Зазначимо також, що до питань, які потребують вирішення на шляху повноцінного запровадження інституту АЕО в Україні необхідно віднести питання наявності та опосередкованої підтримки Державою недобросовісної конкуренції в Україні. Це в повній мірі стосується деяких спірних положень МКУ, за наявністю яких впровадження спеціальних митних спрощень для АЕО втрачає свою бізнес привабливість. До таких нормативних положень слід віднести задекларовану Законодавцем можливість випуску у вільний обіг товарів та транспортних засобів комерційного призначення без пред'явлення митному органу, відсутність вимоги щодо пломбування транспортних засобів тощо. Наявні в МКУ нормативні положення знецінюють спрощення, на які може розраховувати АЕО. Так наприклад, на даний момент згідно діючих норм МКУ всі підприємства - суб'єкти ЗЕД мають можливість здійснювати митне оформлення товарів без їх обов'язкового пред'явлення в зоні митного контролю за умови, що АСАУР не спрацювала та не згенерувала повідомлення про необхідність пред'явлення таких товарів (тип митної декларації ІМ 40 ЕА). Подання митниці декларацій типу «ЕА» здійснюється відповідно до п.п. 3.9-3.10 «Порядку виконання митних формальностей при здійсненні митного оформлення товарів із застосуванням митної декларації на бланку єдиного адміністративного документа» [21] з наданням документів та/або відомостей, передбачених ст. 335 МКУ [14]. За практикою ЄС, це спеціальне митне спрощення - «процедура випуску за місцезнаходженням», яке надається лише підприємствам - АЕО.

Також, норми МКУ не вимагають наявності обов'язкового митного забезпечення у вигляді пломбування товарів (за винятком транзитних перевезень). Митна практика ЄС передбачає вимогу обов'язкового

пломбування товарів митним забезпеченнями митного органу і лише підприємства-АЕО мають особисте право застосовувати митне забезпечення (пломби) спеціального типу самостійно, без залучення співробітників митного органу (спеціальне митне спрощення «самостійне накладення пломб спеціального типу»).

Отже, умова законодавчого регулювання зазначених питань є, в першу чергу, запорукою визнання привабливості статусу АЕО бізнес спільнотою і в подальшому, можливість використання цього логістичного інструменту в розвитку зовнішньоекономічної діяльності в цілому.

З метою вдосконалення інституту митного оформлення, впровадження ІТ рішень є безумовним пріоритетом в процесі вибудови збалансованої системи митних правовідносин.

Пропонуємо в архітектуру автоматизованої системи митного оформлення внести можливість розподілу митних декларацій (МД), що прийняті до оформлення в залежності від ступеню «ризку» визначений системою АСАУР. Диференційність МД визначається наявністю необхідних форм митного контролю, що надають можливість завершити митне оформлення.

Так, МД з найменшим рівнем «ризикованості» відносяться (умовно) до першої групи і повинні оформлюватись у лічені хвилини. До другої групи необхідно відносити МД щодо яких необхідно подати уточнюючі дані (документи). Митне оформлення таких МД повинно бути завершено після надання відповідних уточнень. До третьої групи будуть віднесені митні декларації, які потребують проведення більш складних форм митного контролю, таких як митний догляд, відбір зразків для дослідження в митній лабораторії, тощо. Терміни оформлення зазначених МД будуть залежати від результатів митного контролю.

На нашу думку, такий крок зможе позитивно вплинути на загальну ефективність процесу митного оформлення.

Одним із важливих аспектів митної політики, якій вимагає реформування, є можливість адміністративного оскарження спірних питань, які виникають під час митного процесу. Наявний стан справ демонструє повну залежність

суб'єкта ЗЕД від посадової особи митного органу, яка повинна приймати рішення по спірному питанню. В багатьох випадках, вирішення питання можливе тільки в залі суду. Наявність механізму досудового оскарження неправомірних рішень митних органів до вищого органу виконавчої влади, є скоріше формальною, ніж дієвою.

Нормативно-правовою базою, яка визначає вимоги до оформлення, строків подачі, порядку та строків розгляду скарг на рішення митних органів є: Глава 4 Розділу 1 Митного кодексу України [14], стаття 56 Податкового кодексу України (в частині оскарження податкових повідомлень рішень) [176], а також Наказ Міністерства фінансів України від 21.10.2015 № 916 Про затвердження Порядку оформлення і подання скарг платниками податків та їх розгляду контролюючими органами [177].

В процесі митного оформлення суб'єкт ЗЕД, у спілкуванні із представником виконавчої влади в особі митного органу, вимушений вирішувати, під час, складні питання пов'язані із доказуванням заявленої митної вартості, правильності вибору коду УКТЗЕД, підтвердженням заявленої інформації щодо країни-виробника товару, питання пов'язані із порушенням митних правил, тощо.

В процесі вирішення спірних питань, заручником становиться товарні цінності підприємця, які перебувають під митним контролем та знаходиться в зоні митного контролю (ліцензійному складі, складі тимчасового зберігання). Безумовно, це тягне за собою матеріальні збитки підприємства.

Можливість випуску товару під фінансову гарантію, на період вирішення спірних питань, тобто з використанням процедури «умовного випуску» товарів передбачена митним законодавством тільки до спорів щодо митної вартості (стаття 55 Митного кодексу України) та класифікації товарів (тимчасова декларація) [14].

Не менш важливим, є необхідність реформування нормативної бази, яка визначає вимоги до розгляду питань пов'язаних з порушенням митних правил. Вимоги, що сформульовані в міжнародних угодах до яких приєдналась Україна, а саме - Кіотської конвенції зі спрощення та гармонізації митних процедур [50],

вказують на необхідність пропорційності відповідальності за порушення митного законодавства вчиненому правопорушенню.

З огляду на існуючий стан речей зазначимо, що наприклад протоколи про порушення митних правил (далі ПМП) за статтею 485 МКУ «Протиправні дії, спрямовані на ухилення від сплати платежів» [14], митний орган часто намагається скласти за будь-яким фактом збільшення обсягу нарахованих митних платежів, якій утворився в результаті підняття митним органом заявленої митної вартості деларуємих товарів (бази опадаткування).

Причиною збільшення митних платежів також можуть бути: зміна митним органом коду УКТЗЕД (задекларований суб'єктом ЗЕД), на код із більшою ставкою мита, відмова у застосуванні преференційного, чи льготного режиму оподаткування (часто із суто технічних причин), та інші.

Доречі, слід зазначити, що згідно приписів статті 68 МКУ [14], виключне право щодо класифікації та кодування товарів згідно УКТЗЕД належить митному органу. Рішення будь якої експертної структури (ТПП, УкрДержЗовнішІнформ, тощо), щодо кодування товару, буде мати лише інформаційну силу. Тобто, в разі виникнення спірного питання, митний орган (який є зацікавленою стороною) має право прийняття імперативного рішення на свою користь.

Такий стан речей не відповідає основним загально правовим принципам.

До речі, експерти Американської торгівельної палати в Україні зазначають наступне: «... у чинному Митному кодексі відсутні законодавчі обмеження для мінімального / максимального розміру штрафів, що не сприяє диференціації порушень за рівнем суспільної небезпеки. Також, у законодавстві відсутній критерій малозначності. Під час розгляду справи, зазначений правовий недолік, не дає можливості повністю врахувати пом'якшувальні та обтяжливі обставини...» [178].

Зазначимо також, що передбачена чинним Кодексом процедура компромісу у справах про ПМП, не є вигідною для суб'єкта ЗЕД (часто наслідки укладання мирової угоди ті ж самі, що і під час накладення стягнення). Через це, інститут self-disclosure (добровільне інформування

митних органів про порушення, самостійно виявлені компаніями), на практиці не працює [178].

Погоджуючись із думкою експертів, зазначимо, що із рішенням щодо декриміналізації відповідальності за контрабанду (є винятки), та порушення митних правил, законодавець у чинному МКУ передбачив непропорційно високі ставки штрафів, в санкційній частині статей 68 глави МКУ (100% вартості товарів-предметів правопорушення, а також стягнення вартості товару, який не було вилучено у справі про ПМП, 300% донарахованих митних платежів). Законодавець також персоналізує відповідальність. На відміну від практики, що застосовується у податковому праві, МКУ покладає відповідальність на фізичну особу - декларанта, перевізника, митного брокера, менеджера ЗЕД підприємства, тощо.

Зрозуміло, що фізичній особі такі суми нарахованих штрафних санкцій в більшості випадків сплатити не можливо. В свою чергу, ця обставина створює широкі можливості для корупційних діянь із боку представників митних органів.

З огляду на вищезазначене вважаємо, що подальше реформування митного законодавства та створення довірливої атмосфери між державою, в особі органів виконавчої влади та бізнес середовищем неможливо без внесення структурних змін у нормативно-правовій базі.

Таким чином, за змістом досліджуваного питання можна зробити наступні висновки:

Цілком зрозуміло, що реформа митної справи (і зокрема нормативно-правового забезпечення процесу митного оформлення) повинна мати системний характер. Часткові зміни в деяких нормативно-правових актах не зможуть вирішити питання комплексної реформації галузі. Неможливо запровадити ефективну діяльність АЕО без впровадження діючої системи митного пост-аудиту, що в свою чергу є запорукою створення ефективної системи митного оформлення товарів та транспортних засобів комерційного призначення.

Запроваджуючи законодавчі зміни, необхідно пам'ятати, що основні задачі митних органів полягають у забезпеченні митної безпеки Держави і сприянні розвитку зовнішньоекономічної діяльності, тому логіка прийняття законотворчих рішень повинна підпорядковуватись вирішенню цих основних завдань.

В законотворчому процесі, необхідно зосередитись на створенні правового підґрунтя для втілення у митний процес такого виду митного контролю, як митний пост-аудит. Разом з діючим інститутом АЕО, цей ефективний правовий інструмент дозволить в значній мірі «розвантажити» занадто складну (і як слід - малоефективну) і «зарегульовану» різними підзаконними актами систему адміністрування в митній справі.

Чітке і зрозуміло законодавство з мінімальним відсотком бланкетних і відсильних правових норм спростить умови ведення ЗЕД, зробить законодавство більш ефективним, що в свою чергу дозволить знизити корупційні ризики і підніме рівень конкурентності української економіки в цілому.

З огляду на вищезазначене вважаємо за необхідне:

-передбачити можливість створення на рівні структурних підрозділів ДФС (ДМС) незалежних фахових структур (комітетів) з розгляду спірних питань, що виникають між суб'єктом ЗЕД та митним органом. Це, в свою чергу, повинно скоротити час розгляду спірних питань без звернення до суду.

-внести в «Порядок виконання митних формальностей при здійсненні митного оформлення товарів із застосуванням митної декларації на бланку єдиного адміністративного документа» зміни, які дадуть можливість «умовного випуску» товарів під час вирішення спірних питань між суб'єктом ЗЕД та митним органом.

Пропонуємо внести зміни в правові норми, що закріплені в розділах XVIII-XIX МКУ, а саме:

-переглянути систему штрафних санкцій і привести її у відповідність до принципу пропорційності відповідальності скоєному правопорушенню.

-змінити підхід щодо визначення суб'єкта відповідальності в справах про порушення митних правил.

-внести зміни в розділ XVIII МКУ, деталізувати умови настання відповідальності за порушення митних правил. Максимально зменшити кількість наявних бланкетних правових норм, з метою зменшення можливості здійснення корупційних діянь.

- пропонуємо внести зміни в МК України, в ст. 337-1, замість терміну «пост-митний контроль» використовувати поняття «митний пост-аудит».

- більш детально прописати нормативно правові умові функціонування механізму компромісу в справах про порушення митних правил.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

На основі результатів правового аналізу адміністративно-процесуального законодавства, норми якого регламентують митне оформлення в Україні, практики його застосування, аналізу міжнародної практики здійснення митного оформлення, думок вітчизняних та зарубіжних науковців сформульовано авторське визначення ПММО: правова модель митного оформлення (ПММО) в загальному сенсі, це - обсяг правових норм, що утворюють процесуальний механізм виконання митних процедур спрямованих на поміщення товарів і транспортних засобів комерційного призначення у конкретний митний режим.

Проведений аналіз ПММО дає можливість сформулювати наступні висновки:

По-перше, як складова міжнародно-правових відносин досліджувана галузь (в тому числі) є предметом міжнародно-правового регулювання. До джерел міжнародного права, як до форми юридичного втілення, слід відносити, в першу чергу міжнародні договори;

По-друге, національна Українська правова модель митного оформлення не встановлює унікального механізму реалізації матеріальних правових норм, який би істотно відрізнявся від інших ПММО, або навпаки якимсь чином впливав на митні законодавства інших країн;

По-третє, розглянуті ПММО ЄС, Японії і України є національними похідними від загальної універсальної моделі, що представляє собою сукупність інституційно залежних правових норм і принципів присутніх в рамках міжнародних міждержавних договорів і угод в сфері митного регулювання. Стосовно української ПММО, це - в першу чергу, регламентні документи Угоди про асоціацію між ЄС та Україною, СОТ, Всесвітньої митної організації, інших міжнародних договорів.

На нашу думку, рецепція в національну правову систему міжнародних правових норм, які регламентують митну справу повинна відбуватись виключно із врахуванням національних інтересів України, особливостей вітчизняної правової системи, сучасного стану Української економіки, тощо.

Узагальнюючи правовий аналіз досліджуваних питань зазначимо, що реформоване митне законодавство України повинно передбачити в своїх базових нормах митний пост-аудит, як безумовну рамкову складову в архітектурі митного законодавства і зокрема, як принцип організації процесу митного оформлення.

Зрозуміло, що реформа митної справи (і зокрема нормативно-правового забезпечення процесу митного оформлення) повинна мати системний характер. Часткові зміни в деяких нормативно-правових актах не зможуть вирішити питання комплексної реформації галузі. Неможливо запровадити ефективну діяльність АЕО без впровадження діючої системи митного пост-аудиту, що в свою чергу є запорукою створення ефективної системи митного оформлення товарів та транспортних засобів комерційного призначення.

Приймаючи до уваги законотворчі новації в МКУ, в частині правової регламентації діяльності АЕО та нормативної фіксації пост-митного контролю як правової процедури, вважаємо за необхідне:

- внести зміни в МК України, в ст. 337-1, замість терміну «пост-митний контроль» використовувати поняття «митний пост-аудит», що на нашу думку більш точно розкриває правову сутність цього поняття;

- процедурні питання, які пов'язані з правовою регламентацією пост-митного контролю, повинні бути делеговані підзаконним нормативно-правовим

актам, на рівні профільних міністерств та відомств (ПКМУ, наказів МФУ, роз'яснень, типових технологій ДМСУ). Запропонована практика дозволить створити ефективну, діючу систему пост-митного контролю та нормативно «розвантажити» МКУ;

-для ефективної діяльності інституту АЕО, в повному обсязі, необхідно прийняти, в тому числі, певні підзаконні акти. До них можна віднести затвердження форми заяви про надання авторизації АЕО та анкети з результатами самооцінки суб'єкта ЗЕД відповідно до ч. 4 ст. 13 Митного кодексу України [14];

-пропонуємо в архітектуру автоматизованої системи митного оформлення внести можливість розподілу митних декларацій (МД), що прийняті до оформлення, в залежності від ступеню «ризку» визначений системою АСАУР. На нашу думку, такий крок зможе позитивно вплинути на загальну ефективність процесу митного оформлення.

В рамках загальних процесів реформування митниці і з метою вдосконалення процесу митного оформлення пропонуємо:

-передбачити можливість створення на рівні структурних підрозділів ДМСУ незалежних фахових структур (комітетів) з розгляду спірних питань, що виникають між суб'єктом ЗЕД та митним органом. Це, в свою чергу, повинно скоротити час розгляду спірних питань без звернення до судових інстанцій;

-внести в «Порядок виконання митних формальностей при здійсненні митного оформлення товарів із застосуванням митної декларації на бланку єдиного адміністративного документа» зміни, які дадуть можливість «умовного випуску» товарів під час вирішення спірних питань між суб'єктом ЗЕД та митним органом;

-вважаємо за необхідне законодавчо закріпити у митному кодексі можливість отримання суб'єктом ЗЕД, від митного органу, попереднього рішення щодо визначення митної вартості та можливості поміщення товару у необхідний (вибраний) митний режим. Зробимо наголос, що це рішення повинне мати обов'язковий, а не інформаційний характер і бути тривалим у часі (за умови незмінності ключових умов поставки).

Пропонуємо внести зміни в розділи XVIII-XIX МКУ, а саме:

-переглянути систему штрафних санкцій і привести її у відповідність до принципу пропорційності відповідальності скоєному правопорушенню;

-змінити підхід щодо визначення суб'єкта відповідальності в справах про порушення митних правил;

-внести зміни в розділ XVIII МКУ, деталізувавши умови настання відповідальності за порушення митних правил. Максимально зменшити кількість наявних бланкетних правових норм, з метою зменшення можливості здійснення корупційних діянь;

-більш детально прописати нормативно правові умові функціювання механізму компромісу у справах про порушення митних правил.

ВИСНОВКИ

У дисертації, на основі аналізу нормативно-правових актів, теоретичних положень та правозастосовної практики здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано вирішення завдань сформульованих метою цієї дисертаційної роботи – визначення поняття, принципів, функцій, методів та особливостей адміністративно-правового регулювання митного оформлення в Україні, а також сформульовано пропозиції щодо його удосконалення. В результаті проведеного дослідження викладено низку висновків та пропозицій, які мають як теоретичне так і практичне значення, зокрема:

1. На основі аналізу наукових поглядів вітчизняних та зарубіжних вчених зроблено висновок, що митна процедура в митному оформленні визначає умови настання результату переміщення товарів через митний кордон. Можна стверджувати, що митна процедура – не результат, а інструмент правового регулювання, зазначено, що основна мета митних процедур – сформулювати правові умови при дотриманні яких товари що переміщуються через митний кордон можуть бути залучені у загальний торгово-економічний обіг.

2. Наголошено на великій кількості наукових досліджень у даній сфері, однак, досліджуючи генезу наукової думки, щодо поняття «митна процедура», зауважено, що на сьогодні в науковому середовищі не сформульоване єдине правове бачення цієї проблеми. Відтак, динамічний розвиток законотворчої діяльності у досліджуемій сфері правового регулювання, зміна структури органів виконавчої влади, зумовили потребу у проведенні дослідження зазначеної тематики та необхідності правового аналізу адміністративно-правового регулювання митного оформлення в Україні.

3. Доведено, що митне оформлення є одним з основних понять митного права, юридичний зміст митного оформлення відповідає загальним положенням та висновкам притаманним правовому інституту в загальнотеоретичному значенні. Наголошено, що інститут митного оформлення є складовою частиною, ланкою галузі митного права і покликаний регламентувати відносно самостійні відносини з оформлення переміщуваних через митний кордон України товарів і транспортних засобів комерційного призначення.

Обґрунтовано значення принципів в правовому регулюванні митного оформлення, які відповідають основним засадам державної митної політики. Запропоновано розглядати принципи митного оформлення у вигляді системи, що включає в себе: загальноправові принципи, міжгалузеві принципи, галузеві принципи, інституціональні засади (принципи інституту митного оформлення). Констатовано, що поряд із загальними принципами адміністративно-правового регулювання, необхідним є врахування також спеціальних, зокрема: принципу максимально ефективного використання в митних операціях інформаційних систем і технологій, принципу використання попередніх форм декларування, принципу впровадження електронних баз даних і електронних способів обміну інформацією при проведенні митних операцій, принципу підвищення активності у взаємодії митних служб з учасниками зовнішньоекономічної діяльності та встановлення партнерських відносин із законослухняними представниками ділової спільноти.

Сформульовано висновок, що принципам митного оформлення властива інституціональна залежність - кожен наступний принцип деталізує попередній, або є похідним від нього.

4. Обгрунтовано правову позицію, щодо місця митного оформлення в сучасній системі адміністративного права, сформульовано узагальнюючий висновок, що в структуру митного оформлення, як правового інституту входять окремі види норм: норми, що визначають основи правового регулювання суспільних відносин при митному оформленні переміщуваних товарів та транспортних засобів комерційного призначення, його цілі, завдання, принципи, межі, норми-принципи, норми-дефініції, що визначають особливий режим регулювання. Дані правові норми об'єднані в окремі митні процедури (декларування, тимчасового зберігання, внутрішнього митного транзиту та інші), тобто вони регулюють певний різновид суспільних відносин, яким характерна відособленість, властивість (певною мірою) самостійно вирішувати питання збору, доставки, зберігання і фіксації інформації щодо товарів і транспортних засобів комерційного призначення.

5. Обгрунтовано, що здійснення митного оформлення можна визначити як вчинення дій з необхідною для митних цілей інформацією про переміщувані товари і транспортні засоби комерційного призначення. Запропонована класифікація митних формальностей як дії, що здійснюються з відповідними масивами інформації, яка включає в себе: збір інформації, зберігання інформації, уточнення інформації, використання інформації і передачу інформації. Сформульована авторська дефініція сутності митного оформлення, яка полягає у здійсненні митних процедур, що уособлюють собою сукупність формальностей, визначаючих статус товарів для митних цілей і передбачають порядок здійснення цих митних формальностей безпосередньо посадовими особами митного органу за участі інших суб'єктів митного процесу (перевізників, декларантів, митних брокерів та інших).

6. Встановлено, що «митна формальність» і «митна процедура» відносяться одне до одного як «частина - ціле». За результатами правового аналізу характерних особливостей понять «митні формальності» та «митні

процедури» наголошено на необхідності більш детального з'ясування суті поняття «митна формальність» саме як засобу правового регулювання в митній процедурі. Сформульована авторська дефініція: митні формальності виступають в якості правового інструменту, який дозволяє визначати і фіксувати фактовий склад митної процедури. З урахуванням аналізу положень чинного митного законодавства, зроблено висновок, що митні формальності можна інтегрувати в три основні групи:

- митні формальності, що передують подачі митної декларації;
- митні формальності, необхідні для переміщення товарів у митний режим;
- митні формальності, пов'язані із переміщенням у певний митний режим.

7. Сформульовано авторське визначення адміністративно-правового регулювання механізму митного оформлення - «механізм адміністративно-правового регулювання митного оформлення - це правова категорія, що визначає процес перетворення нормативності митного оформлення, як інституту права, в упорядкованість суспільних відносин, що виникають при митному оформленні, які в свою чергу регулюються загальними нормами митного права. Іншими словами, правові норми, які регулюють інститут митного оформлення, по суті статичні, а динамічності їм додає саме механізм адміністративно-правового регулювання». Зроблено висновок, що правосуб'єктність особи в процесі митного оформлення може бути як активною, так і пасивною.

8. Констатовано, що використання різних форм і методів здійснення процедури митного оформлення обумовлюється цілями, завданнями та функціями регулювання правовідносин у сфері митної справи. При цьому, форми реалізації процедури митного оформлення умовно можна поділити на правові і не правові, до них слід віднести правозастосовні, регулятивні, та правоохоронні форми: перевірка, здійснення огляду, митний облік, порівняння, направлення запитів, опитування.

Наголошено, що під методами реалізації процедури митного оформлення слід розуміти сукупність способів та засобів, за допомогою яких реалізуються

форми такої діяльності. Запропоновано вважати такими- використання інформаційних технологій (автоматизована перевірка поданих до оформлення митних декларацій).

Доведено, що ефективність процедури митного оформлення забезпечується не тільки повним охопленням всіх форм його діяльності в рамках митної справи, а й правовою регламентацією процесуального порядку їх реалізації. Констатовано, що через відсутність спеціального адміністративно - процесуального нормативного матеріалу правова регламентація форм і методів митного оформлення є мінімальною.

Зазначено, що з метою оптимізації контрольно - наглядових повноважень митних органів, в процесі митного оформлення розроблена спеціальна технологія, яка об'єднує диспозитивний і імперативний методи регулювання митних правовідносин на процедурній основі.

Наголошено на тому, що саме процедурна форма проведення митного оформлення дозволяє реалізувати як особисті, так і державні інтереси у зовнішньоекономічній діяльності.

9. Обґрунтовано позицію, щодо розгляду митного декларування в якості різновиду адміністративного дозвільного провадження здійснюваного митним органом у спосіб і в порядку визначеним законодавством, в процесі якого здійснюється безпосередня передача, збереження і обробка необхідної інформації про переміщувані товари і транспортні засоби комерційного призначення.

10. Наголошено, що до основних принципів, які визначають законність у діях митних органів, як органів публічної влади слід відносити: верховенство закону по відношенню до всіх нормативно-правових актів; загальність законності; обумовленість законності режимом демократії; невідворотність відповідальності суб'єктів правовідносин за вчинені правопорушення; недопущення свавілля у діяльності посадових осіб, неприпустимість протиставлення законності та доцільності; забезпечення реалізації прав і свобод громадян.

Обгрунтовано підхід до визначення форм забезпечення законності при здійсненні митного оформлення в Україні у вигляді системи, де основною формою є державний контроль, якій має зовнішню форму, що включає: президентський контроль, контроль органів законодавчої влади (представницький контроль), контроль органів виконавчої влади, контроль органів судової влади, прокурорський нагляд, і внутрішню форму, що включає контроль з боку вищих митних органів, юридичної служби ДМС України, інші види внутрішньовідомчого контролю.

11. На основі результатів правового аналізу адміністративно-процесуального законодавства, норми якого регламентують митне оформлення в Україні, практики його застосування, аналізу міжнародної практики здійснення митного оформлення, думок вітчизняних та зарубіжних науковців сформульовано авторське визначення ПММО: правова модель митного оформлення (ПММО) в загальному сенсі, це - обсяг правових норм, що утворюють процесуальний механізм виконання митних процедур спрямованих на поміщення товарів і транспортних засобів комерційного призначення у конкретний митний режим.

Сформульовано наступні висновки:

По-перше, як складова міжнародно-правових відносин досліджувана галузь (в тому числі) є предметом міжнародно-правового регулювання. До джерел міжнародного права, як до форми юридичного втілення, слід відносити, в першу чергу міжнародні договори;

По-друге, національна Українська правова модель митного оформлення не встановлює унікального механізму реалізації матеріальних правових норм, який би істотно відрізнявся від інших ПММО, або навпаки якимсь чином впливав на митні законодавства інших країн;

По-третє, розглянуті ПММО ЄС, Японії і України є національними похідними від загальної універсальної моделі, що представляє собою сукупність інституційно залежних правових норм і принципів присутніх в рамках міжнародних міждержавних договорів і угод в сфері митного регулювання. Стосовно української ПММО – це, в першу чергу, регламентні

документи Угоди про асоціацію між ЄС та Україною, СОТ, Всесвітньої митної організації, інших міжнародних договорів.

Наголошено, що рецепція в національну правову систему міжнародних правових норм, які регламентують митну справу повинна відбуватись виключно із врахуванням національних інтересів України, особливостей вітчизняної правової системи, сучасного стану Української економіки, тощо.

12. Наголошено, що в результатах нормотворчої діяльності необхідно в повній мірі реалізовувати лінійно - функціональний принцип організації державного управління в галузі митної справи.

13. Доведено, що реформоване митне законодавство України повинно передбачити в своїх базових нормах митний пост-аудит, як безумовну рамкову складову в архітектурі митного законодавства і зокрема, як принцип організації процесу митного оформлення. Приймаючи до уваги законотворчі новації в МКУ, в частині правової регламентації діяльності АЕО та нормативної фіксації пост-митного контролю, як правової процедури, обгрунтовано необхідність:

- використовувати замість поняття «пост-митний контроль» поняття «митний пост-аудит», що на нашу думку більш точно розкриває правову сутність цього поняття і кореспондується із загально визнаним міжнародним понятійно – категоріальним апаратом;

- делегувати правову регламентацію питань, які пов'язані з процедурою пост-митного контролю підзаконним нормативно-правовим актам на рівні профільних міністерств та відомств (ПКМУ, наказів МФУ, роз'яснень, типових технологій ДМСУ). Запропонована практика дозволить створити ефективну, діючу систему пост-митного контролю та нормативно «розвантажити» МКУ;

- для ефективної діяльності інституту АЕО, необхідно в повному обсязі прийняти перелік необхідних підзаконних актів. До них можна віднести затвердження форми заяви про надання авторизації АЕО та анкети з результатами самооцінки суб'єкта ЗЕД та інші.

14. Запропоновано шляхи вдосконалення адміністративно-правового регулювання процесу митного оформлення, а саме:

- передбачити можливість створення на рівні структурних підрозділів МСУ незалежних фахових структур (комітетів) з розгляду спірних питань, що виникають між суб'єктом ЗЕД та митним органом. Це, в свою чергу, повинно скоротити час розгляду спірних питань без звернення до судових інстанцій;

- законодавчо закріпити у митному кодексі можливість отримання суб'єктом ЗЕД, від митного органу, попереднього рішення щодо визначення митної вартості та можливості поміщення товару у необхідний (вибраний) митний режим. Зробимо наголос, що це рішення повинне мати обов'язковий, а не інформаційний характер і бути тривалим у часі (за умови незмінності ключових умов договору поставки).

- більш детально прописати нормативно - правові умови функціонування механізму компромісу у справах про порушення митних правил.

- переглянути систему штрафних санкцій і привести її у відповідність до принципу пропорційності відповідності скоєному правопорушенню;

- змінити підхід щодо визначення суб'єкта відповідальності в справах про порушення митних правил;

- деталізувати умови настання відповідальності за порушення митних правил. Максимально зменшити кількість наявних бланкетних правових норм з метою мінімізації корупційних ризиків.

15. За результатами проведеного дослідження дисертантом запропоновано окремі зміни до законодавства України, зокрема: нову редакцію ст. 4, 13, 54, 191, 337-1, 257, 544, 70-185 МК України; гл. 12 Кодексу України про адміністративні правопорушення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Царенко В. І. Митні процедури: ознаки та поняття / В.І. Царенко, В.О. Хома.// Порівняльно-аналітичне право. -2014. - № 3. URL: http://www.pap.in.ua/3_2014/40.pdf (дата звернення: 25.03.2020)
2. Антологія світової правової думки: У 5 т. Т. І. Античний світ і Середньовіччя: V-XVII ст. М.: Думка, 1999. С. 379; Історія держави і права зарубіжних країн: Підручник/Під. ред. Крашенинникової І. А.
3. Романів А. К. Правова система Англії: Навчальний посібник. К.: Справа, 2002. С. 50
4. Адміністративне державне управління в країнах Заходу: США, Великобританії, Франції, Німеччині: навчальний посібник. М: Вид-во «Логос», 2000. С. 126
5. Нова історія країн Європи та Америки. Перший період: Підручник / Під. ред. Ст. Н. Виноградова, В. М. Гусєва. М.: Вища школа, 1997.
6. Громова Н.В. Адміністративна юстиція (історія і сучасність): Дис. ... д. ю.н. М, 2002. С. 21
7. Гогель С. К. Губернские присутствия смешанного состава как органы административной юстиции на местах // *Вестник Права*. 1906. № 4. С. 442.
8. Сандевуар П. Юридичні процедури у французькому праві. Москва: 1994. С. 67.
9. Теорія юридичного процесу / Під ред. В.М. Горшенєва. - Харків, 1985. С. 85 - 123.
10. Адміністративне право України: Навч. посіб. для дист. навч./ Під ред. Берлача А. І. Київ: Ун-т «Україна», 2005. С. 176
11. Теорія права і держави: Навч. посіб./Під ред. Скакун О. Ф. Київ: Правова єдність, 2010. 525 с.
12. Протасов В.Н. Основы общеправовой процессуальной теории. Москва: Юрид. лит., 1991. С. 31–32.
13. Николина К. В. Юридична процедура: поняття, ознаки, види, місце в системі правових категорій: автореферат до дис. ... к.ю.н. : Київ., 2011. 21с.

14. Митний кодекс України : Закон України від 13.бер. 2012р., № 4495-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17/paran151#n151> (дата звернення: 25.03.2020)
15. Таможенный кодекс СССР : Закон СССР від 26.бер.1991 N 2052-1. URL: <http://pravo.levonevsky.org/baza/soviet/sss0358.htm> (дата звернення: 25.03.2020)
16. Матвиенко Г. В. Адміністративні процедури та провадження в митному праві. *Журн. рос. права.* 2008. № 12 (44). С. 69.
17. Наказ N 7: Державний митний комітет України від 30.груд.91 м.Київ - URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/rada/show/v0007342-91> (дата звернення: 25.03.2020)
18. Наказ N 828: Державний митний комітет України від 30.груд.98 м.Київ - URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/REG3325.html (дата звернення: 25.03.2020)
19. Митний кодекс України : Закон України від 11.лип. 2002р., № 92-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/92-15> (дата звернення: 25.03.2020)
20. Кузьменко О. М. Митні процедури на морському транспорті як основа стабільної міжнародної торгівлі. *Водний транспорт.*- 2012. - Вип. 3. - С. 128-132.- URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vodt_2012_3_26 (дата звернення: 25.03.2020)
21. Про затвердження Порядку заповнення митних декларацій на бланку єдиного адміністративного документа: наказ Міністерства фінансів України від 30.трав.2012р. № 631 URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1372-12/page?text=%EF%F0%EE%F6%E5%E4%F3%F0%E0> (дата звернення: 25.03.2020)
22. Міжнародна конвенція про спрощення та гармонізацію митних процедур (Кіотської конвенції), Рада Митного Співробітництва; Конвенція, Положення, Правила [...] від 18.05.1973, Приєднання від 05.03.2011. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_643 (дата звернення: 25.03.2020)
23. Бережнюк І. Г., Несторишен І. В., Неліпович О.В. Генеза категорії «митна процедура» в законодавчому та науковому контекстах. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки,* вип. 25. Кіровоград : КНТУ, 2014. С. 163-171.

24. Митна енциклопедія: в 2 томах. / Редкол.: ... Бережнюк І. Г. (відп. ред.) та ін. – Хмельницький: ПП Мельник А.А., 2013. Т.2 – 536 с.
25. Академічний тлумачний словник української мови: в 11 томах. / Редкол. : Білодід І. К. (відп. ред.) та ін. – Київ : Наукова думка, 1970-1980. URL: <http://sum.in.ua/> (дата звернення: 25.03.2020)
26. Про інформацію: Закон України від 02.жовт.1992 № 2657-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12> (дата звернення: 25.03.2020)
27. Про перелік документів, необхідних для здійснення митного контролю та митного оформлення товарів і транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України. Постанова Кабінету Міністрів України від 01. лют. 2006 р. N 80 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80-2006-%D0%BF> (дата звернення: 25.03.2020)
28. Цаліна Д. С. Порядок митного оформлення товарів при їх переміщенні через митний кордон України. автореф. дис. ... к.ю.н.: Харків, 2009р. 20 с.
29. Бережнюк І. Г. Митне регулювання України: національні та міжнародні аспекти. Дніпропетровськ: АМСУ, 2009. 543 с.
30. Пашко П. В. Удосконалення митної справи в Україні. *Вісник Академії митної служби України. Сер. : Економіка.* 2013. № 1. С. 5-11.
31. Габричидзе Б. Н., Чернявский А. Г. Курс таможенного права Учебник для вузов. Москва, 2002. С. 283.
32. Назаренко К. С. Таможенное оформление внешнеэкономической деятельности: Практическое пособие. Москва., 2005. С. 10.
33. Ченцов В. В. Митне право України: навчальний посібник Київ, За заг. ред. проф. В. В. Ченцова. Київ, 2007 р. 283 с.
34. Панов І. О., Митні правовідносини, як вид правових відносин. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Pib_2009_2_4.pdf (дата звернення: 25.03.2020)
35. Основы таможенного дела: підручник / Під ред.: Драганова В. Г.; Рос.тамож. акад. ГТК РФ. Москва: 1998р. С.10

36. Конституція України від 28.06.1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
37. Комзюк В. Т. Завдання та принципи діяльності митних органів України та спеціалізованих митних установ. *Право і Безпека*. 2012р. № 1. С. 86-90.
38. Несторишен І. В. і Бережнюк І. І. Проблеми забезпечення балансу між митним контролем та спрощенням процедур міжнародної торгівлі. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Кіровоград: Економічні науки*, вип. 29. 2016. 46 с.
39. Пашко П. В. Удосконалення митної справи в Україні. *Вісник Академії митної служби України. Серія: «Економіка»*, № 1 (49), 2013. URL: http://scientificview.umsf.in.ua/archive/2013/1_49_2013/3.pdf (дата звернення: 25.03.2020)
40. Гонін В. К. Ідеологічні (доктринальні) джерела митного права України . *Вісник Академії митної служби України. Сер. : Право*. № 1. 2010. 40-46 с.
41. Денисенко С. І. Деякі актуальні проблеми реалізації міжнародних стандартів Кіотської конвенції у діяльності митних органів України. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/24675/1/Denysenko.pdf> (дата звернення: 25.03.2020)
42. Нижник Н. Р. Державне управління в Україні: проблеми і перспективи *Вісн. НАДУ*. № 1. 1996. 101 – 115 с.
43. Про схвалення концепції створення багатофункціональної комплексної системи «Електронна митниця»: розпорядження Кабінету міністрів України від 17. вер. 08. № 1236. *Офіційний вісник України*. 2008. №71. С. 51
44. Цивільний кодекс України: Закон України від 16. січ. 2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 25.03.2020)
45. Приймаченко Д. В., Прокопенко В. В. Митні формальності: правова природа та зміст поняття (міжнародно-правовий аспект) - *Адміністративне право і процес. Науково-практичний журнал заснований Київським національним університетом імені Тараса Шевченка*. Київ: 2014. №9. с. 186-197.
46. Міщенко І. В. Митний кодекс України: проблеми термінології. *Митна справа*. 2010. № 5. С. 3–5.

47. Мазур А.В. Основний кодифікований акт у галузі митної справи (пошук нормативно-правової моделі). *Митна справа*. 2010. № 6. С. 32–38.
48. Кунєв Ю. Д., Баязітов Л. Р. Визначення сутності та змісту основних митно-правових понять: «митні формальності» *Вісник Академії митної служби України. Серія: «Право»*. – 2014. – № 1. – С. 7–19.
49. International Convention on the simplification and harmonization of Customs procedures (as amended) (done at Kyoto on 18 May 1973, amended on 26 June 1999) URL: <http://ec.europa.eu/world/agreements/prepareCreateTreatiesWorkspace/treatiesGeneralData.do?step=0&redirect=true&treatyId=483> (дата звернення: 25.03.2020).
50. Международная конвенция об упрощении и гармонизации таможенных процедур (в измененной редакции) URL: http://www.wcoomd.org/en/topics/facilitation/instrument-and-tools/conventions/pf_revised_kyoto_conv/~/_link.aspx?_id=4BC7F33323E04F619AC25903878C53CA&_z=z (дата звернення: 25.03.2020).
51. Кунєва З. Є. Митні формальності як правові засоби митної процедури. *Вісник АМСУ. Серія: «Право»*, № 2 (15), 2015- С. 191-193.
52. Академічний тлумачний словник української мови: в 11 томах. / Редкол. : Білодід І. К. (відп. ред.) та ін. – Київ: Наукова думка, 1970-1980. 621 с. URL: <http://sum.in.ua/> (дата звернення: 25.03.2020).
53. Енциклопедичний словник з державного управління: Редкол. Сурмін Ю.П., та інші. Київ: Вид-во «Формат», 2010. 819 с.
54. Прокопенко В. В. Митні формальності: поняття, зміст (міжнародно-правовий аспект). *Митна справа* .2011. №5. С.61-69
55. GLOSSARY OF INTERNATIONAL CUSTOMS TERMS/ Word Customs Organization URL: <http://www.wcoomd.org/en/topics/facilitation/instrument-and-tools/tools/glossary-of-international-customs-terms.aspx> (дата звернення: 25.03.2020).
56. Теория государства и права: курс лекций : Редкол. Матузова Н. И., Малько А. В. URL: <http://www.bibliotekar.ru/teoria-gosudarstva-i-prava-1/> (дата звернення: 25.03.2020).

57. Справа адміністративної юрисдикції за адміністративним позовом фізичної особи-підприємця ОСОБА_2 до Одеської митниці Державної фіскальної служби України про скасування постанови у справі про порушення митних правил та закриття провадження по справі постановою Малиновського районного суду м. Одеси : справа №521/12568/15-а, Пр. № 2а/521/257/15 від 29 жовтня 2015 р. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/53029376> (дата звернення: 25.03.2020).
58. Розроблення короткого термінологічного словника з державного управління: звіт про науково-дослідну роботу (заключний).- НАДУ. Київ. 2008. 644 с.
59. Академічний тлумачний словник української мови: в 11 томах. / Редкол.: Білодід І. К. (відп. ред.) та ін. – Київ: Наукова думка, 1970-1980. Том 4, 1973. С. 695. URL: <http://sum.in.ua/s/mekhanizm> (дата звернення: 25.03.2020).
60. Бусел В. Т., Василега-Дерибас М. Д., Дмитрієв О. В., Латник, Г.В. Степенко Г. В. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Ірпінь: Перун, 2005.- 1728 с.
61. Розвадовський В. Й. Адміністративно-правове регулювання правовідносин у транспортній сфері України: монографія. Харків: Вид-во Нац. Ун-ту внутр. справ, 2004. 284с.
62. Стеценко С. Г. Адміністративне право України: навчальний посібник. Київ: Атіка, 2007. 624 с.
63. Проблеми теорії государства и права: учебник / Алексеев С. С. та ін. Москва. Юрид. лит., 1987.- 448с.
64. Теория государства и права: учебник для юр. вузов и фак-ов/ под ред. Алексеев С. С. Москва. БЕК, 1998. 453с.
65. Декларація про державний суверенітет України: декларація Верховна Рада УРСР від 16.лип.1990р. № 55-ХІІ. *Відомості Верховної Ради УРСР* від 31.лип.1990р. №31. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/55-12> (дата звернення: 25.03.2020).
66. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.квіт.1991р. № 959-ХІІ. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/959-12> (дата звернення: 25.03.2020).

67. Про єдиний митний тариф: Закон України від 19. вер. 2013р. № 584-VII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/584-18> (дата звернення: 25.03.2020).
68. Про затвердження Порядку виконання митних формальностей при здійсненні митного оформлення товарів із застосуванням митної декларації на бланку єдиного адміністративного документа: Наказ Міністерство фінансів України, від 30. трав. 2012р. № 631. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE21672.html (дата звернення: 25.03.2020).
69. Бондаренко І. О. Організаційно-правові основи надання послуг у галузі митної справи: дис. ... к.ю.н : 12.00.07. Ірпінь, 2006. 205 с.
70. Федотова І. О. Учасники митних правовідносин: поняття і класифікація. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/vamsup_2011_2%287%29__2.pdf (дата звернення: 25.03.2020).
71. Пархоменко Н. М. Джерела права: теоретико - методологічні засади: дис. ... д-ра юр. наук: 12.00.01. Київ., 2009. 442 с.
72. Кунєв Ю. Д. Митне оформлення і митний контроль: системн-правова модель. *Вісник Академії митної служби України. Серія: «Право»*, 2009р. № 2 (3), 80 с.
73. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо роботи посадових осіб органів доходів і зборів з аналізу, виявлення та оцінки ризиків при здійсненні контролю за правильністю визначення митної вартості товарів, які переміщуються через митний кордон України. Наказ Державної фіскальної служби України від 11.вер.2015 р. № 689.// Державна фіскальна служба України: вебсайт. URL: <http://sfs.gov.ua/yuridichnim-osobam/podatkoviy-kontrol/nakazi/66340.html> (дата звернення: 25.03.2020).
74. Фофанов В. П. Социальная деятельность как система: монографія. Новосибирск : Наука, 1981. 304 с.
75. Берлач А. І. Адміністративне право України: Навч. посіб. для дист. навч. Київ: Університет «Україна», 2004. 472 с.

76. Приймаченко Д. В. Адміністративна діяльність митних органів у сфері реалізації митної політики держави : дис. ... доктора юрид. наук: 12.00.07. Дніпропетровськ, 2007. 469 с. с. 251–252
77. Проект Концепції реформування публічної адміністрації в Україні. URL: https://www.pravo.org.ua/files/stat/Concept_public_administration.pdf (дата звернення: 25.03.2020).
78. Кунєв Ю. Д. Митне оформлення і митний контроль: Системно-правова модель. *Вісник АМСУ. Серія: «Право»*, 2009, № 2(3), 78 с.
79. Яковлев І. П. Форми і методи публічного адміністрування у Державній митній справі: дис. ... к.ю.н.: 12.00.07. Одеса, 2016. 224 с.
80. Музичук О. М. Контроль за діяльністю правоохоронних органів в Україні : монографія. Харків: Харк. нац. ун-т внутр. справ, 2010. 654 с.
81. Дегтярьова С. В. Адміністративно-правові засади здійснення митного контролю в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2015. 176 с.
82. Порядок здійснення аналізу та оцінки ризиків, розроблення і реалізації заходів з управління ризиками для визначення форм та обсягів митного контролю. *Офіційний вісник України (офіційне видання)* від 11. вер. 2015, № 70, с. 60
83. Офіс великих платників податку. Офіційний портал. // Державна фіскальна служба України: вебсайт. URL: <http://officevp.sfs.gov.ua/media-ark/news-ark/275191.html> (дата звернення: 25.03.2020).
84. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики: Постанова КМ України від 03.лист.2010, № 996 . *Офіційний вісник України (офіційне видання)* 2010. № 84 с. 36.
85. Про виконання митних формальностей відповідно до заявленого митного режиму: Наказ Міністерства фінансів України від 31. трав. 2005, № 657 *Офіційний вісник України (офіційне видання)* 2012. № 80, с. 66.
86. Каленський М. М., Пашко П. В. Коментар до Митного кодексу України: Київ 2013, 501 с.
87. Царенко В. І., Хома В. О. Митні процедури: ознаки та поняття. *Порівняльно-аналітичне право*. 2014. № 3. С. 149

88. Пархоменко В. П., Ігнат'єва О. В. Процеси введення електронного митного декларування в Україні. *Вісник східно українського національного університету імені В. Даля*. 2013. № 4 (193). Ч.2., С. 138-142.
89. Деякі питання реалізації принципу «єдиного вікна» під час здійснення митного, санітарно-епідеміологічного, ветеринарно-санітарного, фітосанітарного, екологічного, радіологічного та інших видів державного контролю: Постанова Кабінету Міністрів України від 25. черв. 2016. № 364. *Офіційний вісник України (офіційне видання)* 2016. №46, с. 26.
90. Наказ Державної служби України з питань безпеки харчових продуктів та захисту прав споживачів № 517 від 23.12.2016р.// Державної служба України з питань безпеки харчових продуктів та захисту прав споживачів. Вебсайт URL: http://www.consumer.gov.ua/ContentPages/Normativno_Pravova_Baza/27/ (дата звернення: 25.03.2020).
91. Тимошенко И. В. Таможенное право :Сер. «Учебники, учебные пособия». Ростов н/Д, 2002. 328 с.
92. Про схвалення Концепції створення багатофункціональної комплексної системи «Електронна митниця»: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17. вер. 2008 № 1236-р. *Офіційний вісник України*. 2009. № 93.
93. Пашко П. В., Волик О.Ф., Кащеева О.В., Дорда І. В. К. Митні інформаційні технології: навч. посіб. Київ. Знання, 2011. 391 с.
94. Пархоменко В. П. та Ігнат'єва О. В. Процеси введення електронного митного декларування в Україні. *Вісник Східноукраїнського Національного Університету імені Володимира Даля*. 2013. №4 (193) Ч.2. с.139
95. Проект програми «E-Customs». *World Customs Journal (міжнародні митниці (науковий журнал))*. 2015. № 2 с. 68
96. Gwardzinska E. The standardization of customs services in the European Union *World Customs Journal (міжнародні митниці (науковий журнал))*. 2012. № с. 1.
97. Communication from the Commission to the Council, the European Parliament and the European Economic and Social Committee of 24 April 2003, A simple and paperless environment for Customs and trade; COM (2003) 452 final, OJC 96 of 21

- April, 2004.//EUR-Lex: вебсайт. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52012DC0573> (дата звернення: 25.03.2020).
98. Communication from the Commission to the Council, the European Parliament and the European Economic and Social Committee:-Role of e-Government for the European Future; COM (2003) 567 final, of 26 September 2003.//EUR-Lex: вебсайт. URL: http://europa.eu/legislation_summaries/information_society/strategies/124226b_en.htm (дата звернення: 25.03.2020).
99. Крижанівська А. О., Європейський досвід впровадження інформаційних технологій в здійсненні митних процедур. Митна Справа. 2015. № 1(97) С. 37.
100. Document TAXUD/477/2004 rev.9 of 8 May 2008 with enclosures, which presents the vision, aims, and strategic actions for creating an .e-Customs. environment. URL: [https://worldcustomsjournal.org/Archives/Volume%206%2C%20Number%201%20\(Mar%202012\)/07%20Gwardzinska.pdf](https://worldcustomsjournal.org/Archives/Volume%206%2C%20Number%201%20(Mar%202012)/07%20Gwardzinska.pdf) (дата звернення: 25.03.2020).
101. Electronic customs. URL: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:023:0021:0026:en:PDF> (дата звернення: 25.03.2020).
102. Калініченко А. І. Шлях адаптації українського митного законодавства до світових стандартів. *Юридичний наук. електрон. журнал: електрон. наук. видання*. 2015. № 1. С. 115-118
103. Луцик А. І. Митна політика України - стимулятор економіки в умовах інтеграційних процесів. *Економічний аналіз*. 2014. №7. 27 с.
104. Копцева Л. О. Вплив міжнародних митних правил на законодавство України щодо митного аудиту. *Митна справа*. 2014. №4 (70). С. 70
105. Соколенко О. Л. Організаційно-правові питання забезпечення законності в діяльності митних органів України : автореф. дис. ... канд.юр.наук.: спец. 12.00.07. Київ, 2004. 17 с.
106. Гуменюк О. Г. До питання про основні принципи митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2016р. №16, частина 4.

107. Таможенное право: курс лекций/ За ред.: Драганова В. Г. Москва: Экономика, 1999. С. 135.
108. Бровко Н. В., Григорян С. А., Соколова Ю. А. Адміністративне право: монографія. Ростов на Дону: 2002. 190 с.
109. Бахрах Д. Н. Адміністративне право. Москва: НОРМА, 2001. 609 с.
110. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності: Закон України від 05. квіт. 2007. № 87-V. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2007, № 29, с. 389
111. Сирих В. М., Теорія держави і права. Москва. 2002. 320 с.
112. Про затвердження Порядку виконання митних формальностей при здійсненні транзитних переміщень: Наказ МФУ від 09. жовт. 12. № 1066 *Офіційний вісник України* 2012, №99, с. 232
113. Питання пропуску через державний кордон осіб, автомобільних, водних, залізничних та повітряних транспортних засобів перевізників і товарів, що переміщуються ними: Постанова КМУ від 21. трав. 12. № 451 *Офіційний вісник України* 2012. № 40, с. 207
114. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13. квіт. 12. №4651-VI. *Відомості Верховної Ради України* 2013. № 9-10, с. 474.
115. Мельник А. Ф., Оболенський О. Ю., Васіна А. Ю., Гордієнко Л. Ю. Державне управління: навч. посіб. Київ. 2003. 343 с.
116. Про прокуратуру: Закон України від 14. жовт. 14. № 1697-VII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2015, № 2-3, с.12.
117. Енциклопедичний словник з державного управління / За ред.: Ковбасюка Ю. В. Київ: НАДУ, 2010. С 820.
118. Сухінін Дмитро. Контроль в органах державної влади та органах місцевого самоврядування: порівняльний аналіз. *Державне управління та місцеве самоврядування*, 2012, № 3(14). URL: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2012/2012_03\(14\)/12sdvspa.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2012/2012_03(14)/12sdvspa.pdf) (дата звернення: 25.03.2020).

119. Положення про міністерство доходів і зборів України: Указ Президента України від 18. бер. 2013. № 141/2013. *Офіційний вісник України* 2013 № 22. С. 9.
120. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27. лют. 2014 р. № 794-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 22. С. 222.
121. Про Державну фіскальну службу України: Постанова Кабінету Міністрів України від 21. трав. 2014 р. № 236. *Офіційний вісник України*. 2014. № 55. С. 1507.
122. Про Порядок митного оформлення вантажів гуманітарної допомоги: Постанова Кабінету Міністрів України від 22. бер. 2000 р. № 544. *Офіційний вісник України*. 2000. № 12. С. 481.
123. Про обсяги та порядок ввезення громадянами на митну територію України харчових продуктів для власного споживання: Постанова Кабінету Міністрів України від 21. трав. 2012 р. № 434. *Офіційний вісник України*. 2012. № 40. С. 1529.
124. Питання, пов'язані із застосуванням митних декларацій: Постанова Кабінету Міністрів України від 21. трав. 2012 р. № 450. *Офіційний вісник України*. 2012. № 40. С. 1545.
125. Дегтярьова С. В. Адміністративно-правові засади здійснення митного оформлення в Україні: дис. ...канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 Київ, 2015. 196 с.
126. Про деякі питання ввезення на митну територію України та реєстрації транспортних засобів: Закон України від 06. лип. 2005 р. № 2739-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 34. С. 435.
127. Про лікарські засоби: Закон України від 04. квіт. 1996 р. № 123/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 22. С. 86.
128. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про тимчасові слідчі комісії, спеціальну тимчасову слідчу комісію і тимчасові спеціальні комісії Верховної Ради України»: Конституційний Суд; Рішення, Окрема думка від 10. Вер. 2009 р. №

20-рп/2009. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v020p710-09> (дата звернення: 25.03.2020).

129. Про Регламент Верховної Ради України: Закон України від 10. лют. 2010 р. № 1861-VI. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2010, № 14-15, № 16-17, С.133.
130. Про створення Тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України для контролю за дотриманням законності при ввезенні на митну територію України продуктів харчування і інших товарів: Постанова Верховної Ради України від 25. груд. 2002 р. № 356. *Відомості Верховної Ради*. 2003 р. № 6. С. 60.
131. Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави: Закон України від 19. черв. 2003 р. № 975-ІУ. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 46. С. 366.
132. Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону: Закон України від 22. черв. 2000 р. № 1835-ІІІ. *Відомості Верховної Ради України*. - 2000. № 40. С. 338.
133. Приймаченко Д. В. Сутність прокурорського нагляду в галузі митної справи. *Вісник Академії митної служби України. Серія «Право»*, 2011. № 2 (7). С. 79-83.
134. Про прокуратуру: Закон України від 14. жовт. 2014 р. № 1697-VІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 2-3. С. 54.
135. Додін Є. В. Роль суду в забезпеченні діяльності митних органів. Наукові праці НООЮА. 2011р. С.91. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/3842/Dodin%20EV%20Rol%20sudu.pdf?sequence=1> (дата звернення: 25.03.2020).
136. Атаманчук Г. В. Теория государственного управления: курс лекций. Москва: Юрид. лит. 1997. 400 с.
137. Кунев Ю. Д. Управління в митній службі: Підручник: За заг. ред. Ю.Д. Кунева. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 408 с.
138. Биля Л. Р., Кивалов С. В. Административное право Украины. Підр.: Одесса, 2002. 65 с.

139. Департамент внутрішнього аудиту // Державна фіскальна служба України. Вебсайт. URL: <http://sfs.gov.ua/pro-sfs-ukraini/struktura-/aparat/departament-auditu/> (дата звернення: 25.03.2020).
140. Про міжнародні договори України: Закон України від 29. черв. 2004 р. № 1906-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 50. Ст. 540.
141. Генеральна угода з тарифів і торгівлі 1994 року: Закон України від 15. квіт. 2004 р. *Офіційний Вісник України*. 2010. № 84. Ст. 2989.
142. Кузняк Б. Я. Особливості митного регулювання в країнах. *Ефективна економіка*. 2018. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6221> (дата звернення: 25.03.2020).
143. Commission Regulation (EEC) No 2454/93 of 2 July 1993 laying down provisions for the implementation of Council Regulation (EEC) No 2913/92 establishing the Community Customs Code. *Official Journal*. 1993 L. 153/1-x, p. 1.
144. Treaty on European Union - Maastricht Treaty //EUR-Lux: вебсайт. URL: <https://eur-lex.europa.eu/summary/EN/legisum:4301855> (дата звернення: 25.03.2020).
145. Community Customs Code: Regulation (EC) № 450/2008. //EUR-Lux: вебсайт. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32008R0450> (дата звернення: 25.03.2020).
146. Council Regulation (EEC) No 2913/92 establishing the Community Customs Code (1992).//EUR-Lux: вебсайт. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=celex:31992R2913> (дата звернення: 25.03.2020).
147. The General Agreement on Tariffs and Trade (GATT 1947)// World Trade Organization: вебсайт. URL: https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/gatt47.pdf (дата звернення: 25.03.2020).
148. Паризький договір про створення Європейського співтовариства вугілля і сталі (ЄОВС) //EUR-Lux: вебсайт. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM%3Axy0022> (дата звернення: 25.03.2020).
149. Treaties of Rome: EEC and EURATOM treaties//European Parliament: вебсайт. URL: <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/en/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/treaty-of-rome> (дата звернення: 25.03.2020).

150. Agreement on Implementation of Article VII of the General Agreement on Tariffs and Trade 1994 (Customs Valuation Agreement) II//WTO: вебсайт URL: https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/20-val.pdf (дата звернення: 25.03.2020).
151. Valuation declarations and statements. Notice 251 II //Офіційний сайт митної служби Великобританії: вебсайт. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/notice-252-valuation-of-imported-goods-for-customs-purposes-vat-and-trade-statistics> (дата звернення: 25.03.2020).
152. Commission Regulation (EEC) No 2454/93 of 2 July 1993 laying down provisions for the implementation of Council Regulation (EEC) No 2913/92 establishing the Community Customs Code, Official Journal 1993, L. 153/1-х, 1)// EUR-Lux: вебсайт. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52005PC0608> (дата звернення: 25.03.2020).
153. Customs Handling of Import and Export Freight //Офіційний сайт митної служби Великобританії: вебсайт. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/customs-handling-of-import-export-freight-chief-service-availability-and-issues> (дата звернення: 25.03.2020).
154. Customs Administration in Japan 2001 II Customs and Tariff Bureau. Ministry of Finance. 2001. //Офіційний сайт митної служби Японії: вебсайт. URL: https://www.customs.go.jp/english/zeikan/k-kikou_e.htm (дата звернення: 25.03.2020).
155. Customs Administration in Japan 2001 II Customs and Tariff Bureau. Ministry of Finance P.88-90. //Офіційний сайт митної служби Японії: вебсайт. URL: <https://www.stat.go.jp/english/data/handbook/pdf/2018all.pdf> (дата звернення: 25.03.2020).
156. Special Act of Customs Procedures through the Electronic Data Processing System II Customs Administration in Japan in 2001. P.217//Asia-Pacific Economic Cooperation: вебсайт. URL: http://mddb.apec.org/documents/2009/SCCP/SWWG-WKSP4/09_sccp_swwg_wksp4_008.pdf (дата звернення: 25.03.2020).

157. Customs Administration in Japan in 2001. P. 197. //Офіційний сайт митної служби Японії: вебсайт. URL: <https://www.customs.go.jp/english/> (дата звернення: 25.03.2020).
158. Дорофеева Л. М. Нормативно-правове закріплення міжнародних стандартів митної справи. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2017 р. № 26.
159. Шульга М. Г. Митне законодавство України і міжнародні митні стандарти. *Вісник національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Сер.: *Ек. теорія та право*. 2014. №4 .с. 220-232.
160. Приймаченко Д. В. Адміністративна діяльність митних органів у сфері реалізації митної політики держави: дис. ... доктора. юр. наук. Дніпро, 2007. 477 с. (с.379).
161. Про внесення змін до Митного кодексу України та деяких інших законів України щодо запровадження механізму «єдиного вікна» та оптимізації здійснення контрольних процедур при переміщенні товарів через митний кордон України: Закон України від 06. вер. 2018 р. № 2530-VIII. *Офіційний вісник України*. 2018. № 78.
162. Механізм «єдиного вікна» //Міністерство фінансів України України: вебсайт. URL: <https://www.minfin.gov.ua/news/view/minfin-vitaie-rishennia-prezydenta-ukrainy-pidpysaty-zakon-pro-stvorennia-mekhanizmu-iedynoho-vikna-na-mytnytsi?category=novini-ta-media> (дата звернення: 25.03.2020).
163. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018—2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації: Розпорядження Кабінету міністрів України. від 17. січ. 2018 р. № 67-р. *Офіційний Вісник України*. 2018. №16. С. 70.
164. Концепцию развития цифровой экономики до 2020 года в Правительстве приняли без конкретики.// УКРИНФОРМ: вебсайт URL: <https://www.ukrinform.ru/rubric-society/2385951-ukraina-perehodit-na-cifrovuu-ekonomiku-cto-eto-oznachaet.html> (дата звернення: 25.03.2020).

165. Книшек О. О., Дяченко Є. С., Білан Ю. О. Управління ризиками як основа проведення успішного митного пост - аудиту: зарубіжний досвід та українські перспективи. *Економічні науки*. 2012. № 2. 68-75. С.
166. Кудрявцев О. Е., Соловьев В. В., Соловьева И. В. Выбор объектов таможенного аудита с использованием системы анализа и управления рисками: пособие. Ростов-н/Д: РИО Ростовского филиала РТА, 2005. 105 с.
167. Пашко П. В. Щодо окремих питань забезпечення ефективності митного контролю. *Митна безпека. Серія: «Економіка»*. 2010. № 1. С. 6–13.
168. Вакульчик О. М. Використання досвіду ЄС у побудові системи законодавчого та методичного забезпечення митного пост-аудиту в Україні. *Економічні науки*. 2012. № 2. с. 11–22.
169. Community Customs Code: Regulation (EC) № 450/2008 // EUR-Lux: вебсайт. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32008R0450> (дата звернення: 25.03.2020).
170. Customs Modernization Handbook / Edited by Luc De Wulf, Jose B. Sokol. 2005. 352 p. //World Bank: URL: https://siteresources.worldbank.org/INTEXPCOMNET/Resources/Customs_Modernization_Handbook.pdf (дата звернення: 25.03.2020).
171. Фабіянська В. Ю. Український митний пост-аудит, наближення до європейських норм та стандартів. *Ефективна економіка*. 2015. № 4.
172. Грицишен Д. О., Нонік В. В. Постмитний контроль у системі управління безпекою зовнішньоекономічної діяльності підприємства. Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. 2014. Вип. 3 (30) URL: <http://eztuir.ztu.edu.ua/handle/123456789/2710;jsessionid=92043DFFDF7EA7D8961A1E99D898B977> (дата звернення: 25.03.2020).
173. Проект Закону про внесення змін до Митного кодексу України щодо уповноваженого економічного оператора та спрощень митних формальностей. Законопроект від 03.06.2016 № 4777 //Верховна Рада України: вебсайт. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=59320 (дата звернення: 25.03.2020).

174. Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України щодо особливостей оподаткування операцій із ввезення на митну територію України товарів уповноваженими економічними операторами. Законопроект від 03.06.2016 № 4776 //Верховна Рада України: вебсайт. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=59318 (дата звернення: 25.03.2020).
175. Протокол засідання //Комітет з питань запобігання і протидії корупції ВРУ: вебсайт. URL: http://crimecor.rada.gov.ua/news/zasid_komit/protokol_kom/page/2 (дата звернення: 25.03.2020).
176. Податковий кодекс України: Закон України від 02. груд. 2010 р. № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011, № 13-14, № 15-16, № 17, Ст.112
177. Про затвердження Порядку оформлення і подання скарг платниками податків та їх розгляду контролюючими органами: Наказ Міністерства фінансів України від 21. жовт. 2015 р. № 916. *Офіційний вісник України*. 2016 р. № 2. Ст. 806
178. Керівні принципи для митної справи. //Американська торгівельна палата в Україні: вебсайт. URL: [https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/ey-guidelines-for-customs-policy-in-ukraine-ua/\\$FILE/ey-guidelines-for-customs-policy-in-ukraine-ua.pdf](https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/ey-guidelines-for-customs-policy-in-ukraine-ua/$FILE/ey-guidelines-for-customs-policy-in-ukraine-ua.pdf) (дата звернення: 25.03.2020).
179. Лісогор Ю. Б. Адміністративно-правове регулювання митного оформлення в Україні. Науково практичне дослідження: монографія. Ріга: в-во: LAP LAMBERT Academic Publishing. 2018. 79 с.
180. Берlach А. І., Лісогор Ю. Б. Правова природа та принципи митного оформлення в Україні. Колективна монографія: Сучасний стан та перспективи розвитку митних правовідносин в Україні / за заг. ред. Приймаченка Д. В. : Видавничий дім "Гельветика", Дніпро, 2018. 272 с., 188с.
181. Судове рішення 71692611 // Єдиний державний реєстр судових рішень: вебсайт. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/71692611>. (дата звернення: 25.03.2020).

182. Про внесення змін до Митного кодексу України щодо деяких питань функціонування авторизованих економічних операторів: Закон України від 02. жовт. 2019 р. № 141-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. № 49, Ст. 5
183. Про затвердження положень про Державну податкову службу України та Державну митну службу України: Постанова кабінету міністрів України від 06. бер. 2019 р. № 227. *Офіційний вісник України*. 2019 р. № 26. Ст.10
184. Спеціальна митна статистика // Державна фіскальна служба України: вебсайт. URL: http://sfs.gov.ua/mytna_statystyka/express-dovidky/305877.html (дата звернення: 25.03.2020).
185. Ukraine. Second Review under the Extended Fund Facility and Requests for Waivers of Non-Observance of Performance Criteria, Rephrasing of Access and Financing Assurances Review – Press Release; Staff Report; and Statement by the Executive Director for Ukraine. IMF Country Report No. 16/319. IMF, 2016. 151 p. // МВФ: вебсайт. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2016/12/31/Ukraine-Second-Review-Under-the-Extended-Fund-Facility-and-Requests-for-Waivers-of-Non-44318> (дата звернення: 25.03.2020).
186. Customs blueprints. Pathways to better customs. Directorate General for Taxation and Customs Union. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2015. 140 с.// ЕС: вебсайт. URL: https://ec.europa.eu/taxation_customs/eu-training/customs-blueprints-pathways-better-customs_en (дата звернення: 25.03.2020).
187. Актуальні питання теорії та практики митної справи: Монографія / за ред. : Бережнюка І. Г. Хмельницький: ПП Мельник А.А., 2013. 428 с.
188. Ерємин В. В. Таможенное оформление как институт российского таможенного права: дисертація ... кандидата юридичних наук : 12.00.14 / Ерємин Виталий Валентинович; [Місце захисту: Саратов. держ. акад. права].- Саратов, 2007.- 194 с.
189. Про затвердження Порядку виконання митних формальностей на повітряному транспорті: Постанова кабінету міністрів України від 05.жов. 2018р. *Офіційний вісник України*. 2018 р. № 76. Стор.141

190. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 952/2013 від 9 жовтня 2013 року про встановлення Митного кодексу Союз: від 09. жовт. 2013 р. № 984_009-13. *Офіційний вісник Європейського союзу*. 2013/L 269/ Ст. 1

ДОДАТКИ

Акт

впровадження у правотворчу діяльність
результатів дисертаційного дослідження
аспіранта кафедри адміністративного, фінансового та
інформаційного права Київського національного торговельно-
економічного університету
Лісогора Юрія Борисовича
на тему: «Адміністративно-правове регулювання митного
оформлення в Україні»

Результати дисертаційного дослідження Лісогора Ю.Б. опрацьовані у Комітеті Верховної Ради України з питань антикорупційної політики комісією у складі: керівника секретаріату Комітету, кандидата юридичних наук, заслуженого юриста України Сорочика Юрія Юрійовича, заступника керівника секретаріату Комітету Кармана Юрія Васильовича та головного консультанта секретаріату Комітету Вишневської Катерини Олександрівни.

Висвітлені у дослідженні питання, пропозиції отримані на основі проведеного комплексного дослідження, мають необхідний теоретичний та методологічний рівень, практичну значимість і надалі будуть опрацьовуватися в комплексі, а за наявності підстав їх буде ураховано в подальшій роботі при підготовці пропозицій Комітету щодо удосконалення чинного законодавства України.

Члени комісії :

СОРОЧИК Ю.Ю.

КАРМАН Ю.В.

Сорочика Ю.Ю.
Підпис Карман Ю.В.
підтверджую Вишневська К.О.
Управління кадрів
Апарату Верховної Ради України
«19» червня 2020 р.

ВИШНЕВСЬКА К.О.

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

вул. Кіото, 19, м. Київ, 02156, тел. (044) 531 47 41, факс (044) 544 39 74
e-mail knute@knute.edu.ua, код ЄДРПОУ 01566117

11.06.2020 № 1177/24
На № _____

ДОВІДКА

Лісогор Юрій Борисович, аспірант кафедри адміністративного, фінансового та інформаційного права Київського національного торговельно-економічного університету дійсно з I кв. 2020 р. бере участь у виконанні науково-дослідної роботи «Міжнародне право в умовах глобалізації» (термін виконання теми: I кв. 2016 р. – I квартал 2021 р.).

Номер державної реєстрації НДР 0115U006503.

Особистий внесок Лісогора Юрія Борисовича:

- підготовлено пропозиції щодо вдосконалення нормативно-правового та організаційного забезпечення адміністративно-правового регулювання процесу митного оформлення в Україні;
- запропоновано, внести зміни в частині IV «Порядку виконання митних формальностей при здійсненні митного оформлення товарів із застосуванням митної декларації на бланку єдиного адміністративного документа»;
- запропоновано законодавчо закріпити у Митному кодексі України можливість отримання суб'єктом ЗЕД від митного органу попереднього рішення щодо визначення митної вартості товарів із внесенням змін до ч. 3 ст. 52 Митного кодексу України;
- обґрунтовано необхідність створення на рівні структурних підрозділів ДМС України незалежних фахових структур (комітетів) з розгляду спірних питань, що виникають між суб'єктом ЗЕД та митним органом.

Проректор з наукової роботи

С. В. Мельниченко

Фокіна Марина Вікторівна
(044) 531 49 73

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА

Праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Лісогор Ю. Б. Окремі питання декларування, як основної складової митного оформлення. *Південноукраїнський правничий часопис Одеського державного університету внутрішніх справ*. 2019. № 3. С. 20-23
2. Лісогор Ю. Б. Адміністративна відповідальність за порушення митних правил. *Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки*. 2017. №3. С. 110-117
3. Лісогор Ю. Б. Адміністративно-правове регулювання митного оформлення в Україні: Монографія (науково практичне дослідження). Ріга: Видавництво LAP LAMBERT Academic Publishing, 2018. 79 с.
4. Берлач А. І., Лісогор Ю. Б. Правова природа та принципи митного оформлення в Україні: *Сучасний стан та перспективи розвитку митних правовідносин в Україні*: колективна монографія / Дніпро: Видавничий дім «Гельветика», 2018. С. 272, 188 с. (Особистий внесок – збір матеріалів дослідження, здійснення методологічної частини дослідження, написання статті і формулювання висновків).
5. Лісогор Ю. Б. Усовершенствование административно - процессуального законодательства, нормы которого регламентируют таможенное оформление в Украине. *Legea Si Viata*. 2019. №5/2(329) С. 113.
6. Лісогор Ю. Б., Берлач А. І. The use of the international legal practice in the implementation of customs clearance in Ukraine (Використання міжнародної правової практики в здійсненні митного оформлення в Україні). *Legislation of EU countries: History, shortcomings and prospects for the development*: колективна монографія: Франкфурт-на-Одері: Izdevnieciba «Baltija Publishing». 2019. С. 360 (Особистий внесок – збір матеріалів дослідження, виконання аналітичної частини дослідження, осмислення результатів).
7. Lisohor Y.B. Customs inspection of goods and vehicles for commercial purposes as a form of customs control in the system of customs law of Ukraine. *European Reforms Bulletin*, Founded and edited by Centre for European ReformsStudies, a.s.b.l. Grand Duchy of Luxembourg. 2020. №1. P.36.

Праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

8. Лісогор Ю. Б. Правова природа митного оформлення в Україні. *Науковий потенціал та перспективи розвитку юридичної науки: тези доп. Міжнародн. наук.-практ. конф., Запоріжжя, 17-18. бер. 2017 р. Запоріжжя, 2017. С. 59.*

9. Лісогор Ю. Б. Контроль за переміщенням товарів подвійного призначення. *«Молодіжна військова наука» у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка. тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф., Київ, 28. квіт. 2017 р. Київ, 2017. С. 134.*

10. Лісогор Ю. Б. Генеза поняття «митні формальності». *Сервісна економіка в умовах глобальної конкуренції: правовий та інституційний виміри: тези доп. Міжнародн. наук.-практ. конф., Київ, 15. лист. 2017 р. Київ, 2017. С. 406-410.*

11. Лісогор Ю. Б. Особливості митного оформлення дипломатичної пошти та консульської валізи. *Молодіжна військова наука» у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка. тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф., Київ, 24. лист. 2017 р. Київ, 2017. С. 306.*

12. Лісогор Ю. Б. Генеза наукової думки щодо сутності та змісту процедур у митній справі. *Сучасне державотворення та правотворення: питання теорії та практики: тези доп. Міжнародн. наук.-практ. конф., м. Одеса, 13-14 груд. 2019 р. Одеса, 2019. С. 31–34.*

13. Лісогор Ю. Б. Окремі аспекти здійснення митного оформлення при застосуванні принципу «єдиного вікна». *Правове регулювання суспільних відносин в умовах демократизації української держави тези доп. Міжнародн. наук. - практик. конф., Одеса, 10-11. квіт. 2020 р. Одеса, 2020. С. 118.*